

**T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YAKINÇAĞ TARİHİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BAĞIMSIZLIK SONRASI ARNAVUTLUK
(1912-1914)**

**UEJD DEDAJ
2501141305**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MAHİR AYDIN**

İSTANBUL - 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Uejd DEDAJ Numarası : 2501141305
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : Antropoloji Anabilim Dalı Danışmanı : Prof. Dr. Mahir AYDIN
Tez Savunma Tarihi : 13.08.2018 Saati : 11:00
Tez Başlığı : "Bağımsızlık Sonrası Arnavutluk 1912-1914."

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Mahir AYDIN		Kabul
2- Doç. Dr. Bülent BAKAR		Kabul
3-Dr. Öğr. Üyesi. Ramazan Erhan GÜLLÜ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Recep KARACAKAYA		
2- Dr. Öğr. Üyesi. Adem KORKMAZ		

ÖZ

BAĞIMSIZLIK SONRASI ARNAVUTLUK (1912-1914)

UEJD DEDAJ

Bu çalışmada Balkan savaşları esnasında Osmanlı Devleti'nin, kaybettiği topraklar ve içine düştüğü durum göz önünde bulundurularak, ileri gelen Arnavut devlet adamlarının Avlonya Meclisinde aldığı kararlar ve bu kararların çerçevesindeki gelişmeler incelenmiştir. Aynı zamanda Arnavutluk bağımsız sürecinde yaşanan olaylar kapsamlıca analiz edilmiştir.

1912-1914 arası dönemde yaşanan gelişmeler, Arnavutluk'un iç siyasi dengeleri ve bölgesel rolünü şekillendirmek için büyük önem taşınmaktadır. Arnavutluk'un iç siyasetinde bir sürü karmaşık olaylar, gelişmeler ve çatışmalar yer almaktadır. Yeni devletin topraklarında yaşayan nüfus, değişik dinlere, adetlere, gelenek ve prensiplere sahipti. Dış politikada ise Londra Konferansında alınan kararlar ve bunların neticesi kilit bir rol oynamıştır. 28 Kasım 1912 ilan edilen bağımsızlık 29 Temmuz 1913'te Londra Konferansında Büyük Güçler tarafından tanınmıştır. Fakat bu konferanstan 1914 senesine kadar en sık yaşanan problem sınır meselesidir. Etrafta topraklarını genişletmek isteyen üç saldırgan devlet bulunmaktaydı, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ. Bunlara karşı mücadele yürütmek için Arnavut devletinin yeterli ekonomik, siyasi ve askeri gücü yoktu.

Bu çalışma ile Arnavutluk'ta 1912-1914 arasında yaşanan bu hadiseler, esas olarak yerli ve yabancı kaynakları ışığında açığa çıkarılmaya ve değerlendirilmeye çaba gösterilmiştir.

Anahtar kelimeler: İsmail Kemali, Arnavutluk Bağımsızlığı, Avlonya Meclisi, İşkodra, Esat Paşa, Prens Vidi.

ABSTRACT

POST-INDIPENDENCE ALBANIA (1912-1914)

UEJD DEDAJ

The purpose of this thesis is that in the context of Balkan Wars and the considerable losing of land in the region from Ottoman Empire to the neighbor powers, analazing the decision made by the Albanian national elites and statesmans in the Vlora Assembly and the consequencis of those decisions. At the same time, all the other important events in the Albanian independent process have been extensively taken into considerance.

Development that occur in between 1912-1914 are of great importance in shaping Albanian`s domestic political balances and its role in the region. During this period we face many complex events, developments and conflicts in the Albanian internal politics. The population living on the territory of the new state had serious fragmentation in religions, customs, traditions and principles belongings. The decisions taken in the Conference of London and their consequences has played a major role in Albanians foreign policies. The independence declared on 28 November 1912 was recognized by the Great Powers at the London Conference on 29 July 1913. But what would be the most common problem until 1914 in this conference is the border issue. Surrounded by aggressive neighbors like Serbia, Greece and Montenegro, whom were looking forward to feed their greed for territory with Albanian lands the situation was desperate. And meanwhile there was not enough economical, political and military power to carry out the struggle against them.

In this study we have tried to analize and bring forward the most important events of the Albanian history between 1912-1914 by using mainly Albanian and foreign sources.

Key Words: İsmail Qemali, İndipendence of Albania, Vlora Assembly, Shkodra, Esat Pasha, Prince Wid.

ÖNSÖZ

“Bağımsızlık sonrası Arnavutluk 1912-1914” çalışma olarak bağımsızlık sonrası Arnavutluk’ta siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmelerin analizini yapma amacını taşır. Bu çalışmada bağımsızlığın ilanı dönemi ve onu tetikleyen tarihsel koşulları da incelenmiştir.

Arnavutluk bağımsızlığının ilk yılları birçok Arnavut veya yabancı tarih yazılarında ele alındı, fakat bu çalışmalar ya daha genel bir döneme yerleştirildi ya da sadece siyasi veya ekonomik bakış açısından incelendi. Bu çalışma yenilik olarak beraberinde getirdiği şey, bir yandan tarihi gelişmeler ile gerçekleştirmelerine neden olan siyasi, ekonomik, toplumsal ve stratejik unsurların ortak bir şekilde incelenmesidir. Bu dönem bir buçuk yıl gibi kısa zaman sürse de bağımsızlığın ilanından Birinci Dünya Savaşı’na kadar gelişen gelişmeler az değildi. Üç hükümetin kurulması ve düşmesi, Orta Arnavutluk köylülerinin isyan etmesi, UKK’nin faaliyetleri vs. gibi iç gelişmeler olduğu gibi devletin Büyük Güçler tarafından desteklenmemesi, komşu ülke ordularının Arnavut topraklarından çekilmemesi, Arnavutluk tüzüğünün belirlenmesi vs. gibi dış gelişmeler de gerçekleşmiştir.

Çalışma üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde Arnavutluk’un bağımsızlık konusu işlenmiştir. Arnavutluk’un Bağımsızlığı iki bölüme ayrılmıştır: ülkenin içinde gelişen olayların anlatısını tarif eden iç siyaset. Burada Avlonya Meclisi ve kararları, Geçici Hükümetin kurulması, ülkede etki alanının genişletilmesi ve ülkede karşılaşılan zorluklar buna dâhildir. Dış siyaset ise uluslararası arenada Arnavutların konusu, Arnavutluk bağımsızlığının tanınması, statüsü hakkındaki tartışmalar ve sınırları konusu analiz edilmektedir. İkinci bölümde Avlonyalı İsmail Kemal Bey’in Geçici Hükümeti’nin karşılaştığı zorluklar işlenmiştir, bu zorluklara şunlar dâhildir : komşu ülkelerle sınırların belirlenmesi, yabancı orduların ülkeden uzaklaştırılması, iç meşruiyet konusu ve Avlonyalı İsmail Kemal Bey’in Esat Paşa ile olan rekabeti, rolü ve

yetkileriyle Uluslararası Kontrol Komisyonu'nun kurulması ve son olarak İşkodra'nın uluslararası güçler tarafından yönetilmesi. Üçüncü yani son bölümde ise Arnavutluk'ta Prens Wilhelm iktidarı, ülkedeki sosyo-ekonomik durum, komşularla olan sorunlar ve Orta Arnavutluk İsyanı işlenmiştir.

Yeni kurulan Arnavutluk devletinin karşılaştığı zorluklar çok sayıdaki araştırmacının bakış açısından görülmüş ve analiz edilmiştir. Bu çalışma başlıca farklı dönemlerin Arnavut kaynaklarından ve Arnavut tarihçiliğinde klasik kabul edilen yabancı yazarlardan yararlanılarak yapılmıştır.

Bu çalışma için başlıca Arnavutluk'taki yabancı diplomatların yazışmaları olmak üzere bir dizi bağımsızlık öncesi döneme ait arşiv kaynaklarından yararlandım. Ayrıca ilgili ülkelerin kendi merkezlerinden çıkan birkaç rapordan da yararlandım. Araştırma aşamasında danışmanım Prof. Dr. Mahir Aydın ve Prof. Dr. Fatmira Rama ile Dr. Artan Hoxha vs. gibi bir dizi araştırmacıyla danışma fırsatım olmuştur.

Burada danışmanım Prof. Dr. Mahir Aydın'a destekleri ve tavsiyeleri için ve aynı zamanda bu konuyu bitirmeme değişik şekillerde yardımcı olan herkese teşekkür etmek istiyorum.

ISTANBUL - 2018

UEJD DEDAJ

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	vi
RESİMLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BAĞIMSIZLIKTAN SONRA ARNAVUTLUK'UN DURUMU

1.1. Avlonya meclisi ve kararnamesi.....	5
1.2. Geçici hükümetin kurulması.....	15
1.3. Londra konferansı ve Arnavutluk sınırları üzerine tartışmalar.....	18
1.4. Sırbistan'nın denize çıkışı ve Arnavutluk'un kuzey sınırları.....	23
1.5. İşkodra Meselesi.....	31
1.6. Arnavut topraklara karşı Karadağ'ın duruşu.....	37
1.7. 30 Mayıs antlaşması ve 29 Temmuz kararı.....	45
1.8. Bağımsızlıktan sonra ekonomik durum.....	48

İKİNCİ BÖLÜM

İSMAIL KEMALİ HÜKÜMETİ VE MEŞRUIYET MESELESİ

2.1. Komşu Ülkelerle Gerginlikler.....	55
2.2. Güney Sınırı ve Yunan Hükümetinin İtirazları.....	60
2.3. Uluslararası Kontrol Komisyonu (UKK).....	64
2.4. İşkodra'nın İdaresi.....	72
2.5. Jandarmanın Organizasyonu.....	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PRENS VİDİ HÜKÜMETİ

3.1. 1914 Yılı Başında Arnavutluk'un Siyasi Durumu.....	83
3.2. Prens Vidi Yönetimi.....	87
3.3. Esat Paşa Uyuşmazlığı.....	93
3.4. Orta Arnavutluk Ayaklanması.....	96

SONUÇ	109
KAYNAKÇA	112
EKLER	119

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Milli Bayrağın Kaldırması	12
Resim 2: Temsilcilerin İmzaları	13
Resim 3: Dört Arnavut Vilayetin Haritası	28
Resim 4: Essad Paşa İşkodra'dan Çıkarken Karadağlı Subaylarla Selamlaşır.....	37

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.t	: Adı geçen tez
C.	: Cilt
Cev.	: Çeviren
UAK	: Uluslararası Amiraller Komisyonu
UKK	: Uluslararası Kontrol Komisyonu
yy.	: yüzyıl

GİRİŞ

“Bağımsızlık sonrası Arnavutluk 1912-1914” odağında Arnavut Devleti’nin ilk adımlarında oluşumunu ve aktivitelerini bulunduran bir çalışmadır. Arnavutluk’un bağımsızlığı birçok siyasi, toplumsal, ekonomik ve Avrupa siyasi arenasında güçlerin konumlandırılması gibi farklı karakterli etkenlerin işbirliği sonucu ortaya çıktı. Arnavutluk Balkanlarda çok sene önce egemenliğini kaybetmiş Osmanlı İmparatorluğu’ndan yumuşak bir şekilde ayrılmıştı. Arnavut Devleti’nin doğduğu 1912 yılında Osmanlı İmparatorluğu Balkanlardaki topraklarının büyük bir kısmını kaybederek Balkan Savaşları’ndan yenilgiyle ayrıldı ve bu topraklar genişlemeye susamış yeni bölgesel güçler olan Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ arasında paylaşıldı.¹

Yukarıda da belirtildiği gibi yeni Arnavut Devleti’nin oluşturulmasında Avrupa arenasındaki güçlerin konumları özel rol oynamıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun 1878 yılından bu yana peş peşe toprak kaybetmesi ve daha sonra Balkanlarda toprak kaybetmesinden sonra Büyük Güçler arasında Osmanlı topraklarının geleceği ile ilgili olarak farklı planlara sahip iki grup vardı. Bir yandan Karadağ, Bulgaristan ve özellikle Sırbistan gibi topraklarını genişletmek isteyen güneydeki slav ülkelerini koşulsuz bir şekilde destekleyen Rusya bulunmaktaydı. Rusya bu ülkeleri doğrudan ekonomik ve materyal destek vererek ve Sırbistan kuvvetlerine gönüllü olarak Rus subayları göndererek yapmaktaydı. Fakat aynı zamanda Rusya diplomatik olarak Uluslararası Avrupa Düzeni’nde onların bu hırslarının avukatı olarak hareket etmekteydi². Diğer taraftan da Avusturya-Macaristan ile İtalya bulunmakta ve onların çıkarları çoğu zaman Rusya’nın çıkarlarıyla ters düşmekteydi. Avusturya diplomasisi, Balkanlarda Slav ve Yunan genişlemesine karşıydı ve statükonun savunularak Osmanlı İmparatorluğu’nun toprak bütünlüğünün korunması fikrine sadıktı. Avusturya-Macaristan, Balkanlarda

¹ M. Edith Durham, **High Albania**. London, E. Arnold, 1909, s.35-37.

² Mark Mazower, **The Balkans: A Short History**, Variation: Modern Library Chronicles, Modern Library, 2000, s.47-48.

Osmanlı toprak bütünlüğünün savunulmasının mümkün olmadığı durumda Slavların genel genişlemesini ve Balkanların güneyinde ve batısında Sırların genişlemesine karşı tampon oluşturmak için birkaç seçeneği vardı.³

Avusturya-Macaristan'ın en önemli projelerinden birisi de, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlarda bırakmış olduğu boşluğu doldurmak için sınırları olabildiğince geniş olan bir Arnavut Devleti'nin kurulmasıydı. Bu devlet, Sırların Güney Balkan genişlemesine karşı tampon görevi görecek ve aynı zamanda Sırbistan'ın Adriyatik Denizi'ne doğrudan çıkışını engelleyecekti. Avusturya Adriyatik sularında Sırbistan ve ana destekleyicisi olan Rusya gibi yeni oyuncuların girmesini istemiyordu. İtalya da buna benzer bir siyaset izledi. Yeni İtalya devleti Balkanlardaki konumunu ve etkisini güçlendirmekle uğraşıyordu. Onlar ne güçlü bir Sırbistan ne de güçlü bir Yunanistan istiyordu. Bundan dolayı Balkanlardaki etkilerini uygulamak için sınırları olabildiğince geniş olan bağımsız ve olabildiğince İtalyan yanlısı bir Arnavut Devleti'nin kurulması işlerine yarıyordu.⁴

Avusturya-Macaristan, Osmanlı İmparatorluğu tarafından boş bırakılan alanın doldurulması projesi kapsamında ve hatta Osmanlı Batı Balkan'dan tamamen ayrılmadan önce Arnavut milliyetçiliğini teşvik etti ve destekledi. Avusturya'nın Arnavut milliyetçiliğini destekleme şekli ekonomik karaktere sahipti. Avusturyalılar, bağımsız Arnavutluk fikrine sahip Arnavut kulüplerinin etkinliklerini ve eylemcilerini, onların gazetelerini, dergilerini, kitaplarını ve Arnavutça yapılan çalışmalarını desteklemekteydiler.⁵ Onlar ayrıca Arnavut okullarını destekleyerek bağımsız bir Arnavutluk devletinin oluşturulması ile ilgili fikirlerin yayılmasını sağlamaktaydılar. Ayrıca Avusturyalılar siyasi bakımdan da, Osmanlı Devleti ile görüşmelerde aynı

³ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, Tiran, Toena, 2007, s.25.

⁴ Puto, **Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se Imperializmit II**, s.55.

⁵ Nathalie Clayer, **Në fillimet e nacionalizmit shqiptar : lindja e një kombi me shumicë myslimane në Evropë**, Tiran, Përpkjka, 2009. s. 55.

zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nda Arnavutların haklarını savunarak Milliyetçi Arnavut Hareketi'nin doğrudan savunucusu konumundaydı.

Diğer yandan İtalya'nın rolü de önemliydi. 1861 yılında birleşmesinden bu yana yeni İtalyan Devleti'nin dış siyasetinin odağı Balkanlardaki etkisinin yayılması ve genişletilmesi idi. Sırbistan ve Karadağ gibi Slav Balkan devletlerinin Rusya ile daha geleneksel ilişkileri vardı ve Rusya'nın etkisi hissedilmekteydi. Yunanistan'ın ise Fransa ve Britanya ile başta olmak üzere daha geleneksel ittifakları vardı. Bundan dolayı İtalya'nın dış siyasetinin Balkanlarda nüfuz etmesi için yeni bir Arnavut Devleti iyi bir fırsat yaratmaktaydı. İtalya'yı Arnavutluk'la bağlayan bir diğer köprü de Katolik Arnavut toplumdur. Zamanın istatistiklerine göre her zaman Roma'yla geleneksel bağlarını koruyan Katolik Arnavut toplumu nüfusun yaklaşık %10'unu oluşturmaktaydı.⁶

Yeni Arnavut Devleti'nin kurulmasını hızlandıran bir diğer etken de çoğu bağımsızlık yanlısı olan toplumun seçkin kesiminin girişimleriydi. Arnavut seçkinleri farklı dini inançlara sahipti ve bunların büyük bir çoğunluğunun İslam inancına mensup olmasına rağmen dört vilayetin birleşimiyle oluşan (İşkodra, Kosova, Manastır ve Yanya) özerk Arnavutluk'un oluşturulması veya en iyi ihtimalle bağımsızlık isteklerinde hemfikirdiler. Onlar Balkanlarda Osmanlı egemenliğinin bittiğinin ve bu durumda onları Osmanlı İmparatorluğu'na uzaklaştırmayan her girişimin Arnavutluk'un parçalanıp komşu ülkeler arasında paylaşılmasına ve Müslüman-Arnavut unsurunun kaybolmasına yol açacağına farkına vardılar.⁷

Arnavut seçkinleri, Arnavut daha fazla haklara sahip olması için, uluslarının ve dillerinin tanınması ve böylece İmparatorluk'tan özerklik kazanabilmek için Bâb-ı Âli'de de lobicilik çalışmaları gerçekleştirmişlerdir. Bu isteklerin dikkate alınmaması milliyetçi söylemin birleşmesinde etkisi olmuştur. Farklı görüş ve projelerde bulunan Müslüman, Katolik ve Ortodoks aydınlar kendilerini herşeyden önce milliyetçiliğin

⁶ Teuta Hoxha, **İsmail Qemali (Permbledhje dokumentash), 1888-1919**, Tiran, 8 Nentori, 1982, s.34.

⁷ Hile Lushaku, **Qeveria e Pekoshme e Vlores (4 Dhjetor 1912-22 Janar 1914)**, Tiran, Urtesia Bektashiane, 2013, s.25.

bağladığını ifade etmeye başladılar.⁸ Pashko Vasa ünlü şiirinde Arnavutlardaki bu birleştirici duygularını ifade etmek için şu sözleri söylemiştir:

Ve camiler ile kiliselere bakmayın, çünkü Arnavutun dini onun milliyetidir.⁹

1878 döneminden sonra Arnavut kitaplarının, gazetelerinin ve dergilerinin sayısı arttı. İstanbul, Arnavut milliyetçiliğinin önemli bir merkezidi, fakat şimdi milliyetçilik Avusturya, Romanya, Yunanistan ve Bulgaristan'da yayılmaya başladı. Bu alanlarda yaşayan Arnavutlar, milli davada ana role sahip olan milli kulüplerde organize olmaya başladı. Bunlar arasında en ünlü olan kulüpler şunlardır: Romanya'da Konstance Kulübü ve Bükreş Kulübü, Bulgaristan'da Sofya Kulübü, Sırbistan Krallığı'nda Manastır Kulübü, Avusturya'da Graz Kulübü vs. Fakat katılım ve eylem açısından en önemli kulüp İstanbul Kulübüydü.¹⁰

Diğer taraftan, bağımsızlığın ilan edilmesinin eşliğinde ülke çok zor bir durumdaydı. Balkan Savaşı zamanında Arnavutların yaşadığı topraklar Sırp, Karadağ ve Yunan askerleri tarafından işgal edildi. Ülkede bulunan Türk orduları düzensizdi ve çoğu savaştan çıkmıştı.¹¹ Bu durumda ülkenin parçalanma riski arttı. Arnavut aydınları ve milliyetçileri İmparatorluğun sonunun çok yakın olduğunu gördüler. Onlar özerklik isteklerinden uzaklaştılar ve Arnavutluk'un ortakları ile destekçileriyle yaptıkları birçok istişareden sonra tek seçeneğin tam bağımsızlık olduğuna karar verdiler.

⁸ İliaz Fishta, Veniamin Toci, **Gjendja ekonomike e Shqiperise ne vitet 1912-1944, prapambetja e saj, shkaqet dhe pasojat**, Tiran, Shtëpia Botuese "8 Nentori", 1984. S.56.

⁹ Rober Le Wolff, **The Balkans in our time**, Harvard University Press, Massachuset, 1956
Antonello Biagini, **Historia e Shqipërisë : nga zanafilla deri në ditët tona**, Tiran, Shtëpia e Librit dhe e Komunikimit, 2000, s.112.

¹⁰ Luan Omari **Sistemi parlamentar** Tiranë : Elena Gjika, 1994, s.65.

¹¹ Stavro Skendi, **The Albanian National Awakening, 1878-1912**. Princeton: Princeton University Press, 1967, s. 8-10.

BİRİNCİ BÖLÜM

BAĞIMSIZLIKTAN SONRA ARNAVUTLUK'UN DURUMU

1.1. Avlonya meclisi ve kararnamesi

Balkan devletlerinin Osmanlı İmparatorluğuna karşı saldırısına, 1912 yılında, Arnavut aydınlarının çoğu hazırlıksız yakalandı. Bu dönemde, Arnavut milliyetçi aydınlarının büyük bir kısmı, bu şovnist saldırıya karşı direniş için organize olmaya başlamışlardı. Bu hareketler birkaç yöntemde idi. Birincisi, yabancı devletlerin (Sırp, Karadağ ve Yunanlı) çok daha üstün ordulara karşı direnmek için memleket ve din ne olursa olsun genel bir seferberlik için organize edilmeye başlandı. İkincisi, Sultanı ve Osmanlı Devletinde bu dönemde iktidarda bulunan jontürk elitleri, Arnavutluğun büyük bir tehlike karşısında olduğuna ikna edilmeye çalışıldı¹. Dolayısıyla, sürekli bir şekilde Arnavut Milletinin tanınması ve Arnavutların yaşadığı dört vilayette(İşkodra, Manastır, Yanya ve Kosova) otonom bir devletin kurulması istenmekteydi². Üçüncüsü, Avusturya İmparatorluğunun desteğini alabilmek için mücadeleleri artırdılar. Bunların şu iki ana amacı vardı: a. Otonom bir devletten tamamen bağımsız bir devlet opsiyonuna dönüştürmek ve b. İşgallerin bölgedeki jeopolitik dengeyi bozmaması ve komşu ülkelerin işgal çabalarına karşı Avusturya'nın daha kararlı ve güçlü tepki vermesi için³.

Arnavut milletinin varlığı için bu zor ve tehlikeli zamanda, Ekim 1912'de, Balkan ülkelerinin her tarafından Osmanlı Devletine saldırıldığı anda, Abdi Toptani, Mustafa Kruja, Nikolle Kaçorri ve Rexhep Mitrovica Avusturya İmparatorluğuna yardım için bir mektup yazdılar. Mektubun temelinde jeopolitik dengenin bozulması karşısında

¹ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, Tiran, Toena, 2007, s.17.

² Sejfi Vllamasi, **Ballafaqime Politike ne Shqiperi 1897-1942 (Kujtime dhe Vleresime historike)**, Tiran, 1995, s.35.

³ Institutit i Historise te Akademise se Shkencave, **Historia e Shqiperise III (1912-1944)**, Tiran, Institutit i Historise, 1984, s.54.

Avusturya'nın duruşunu değiştirmesi istenmiştir.⁴Öncelikle Arnavutluğun sınırlarının korunması ve bu sınırlar içinde bulunan toprakların otonom bir devlet halinde, Padişahın himayesi altında kurulması istenmekteydi. Fakat olayların değiştiğini görölünce ve Osmanlı Devletinin savaşı kaybettiğinden dolayı Balkanlarda kaçışı belli olunca, Arnavutluğun bağımsızlığı istendi. Bu yeni devlet, krallık olarak, Işkodra, Manastir, Yanya ve Kosova vilayetlerinin birleşmesinden oluşacaktı. Dolayısıyla diğer komşu ülkeler gibi gelişim yoluna gidecekti. Onlara göre:

“Arnavutlar, diğer Balkan ülkeler arasında en eski millettir ve onlarla ne ırk açısından ne de gelenekler açısından hiç bir bağı yoktur. Üstelik bunlar diğer milletlerle hiç benzemiyorlar. Arnavut milletinin yok olması doğru olmayacak, çünkü bu millet ne kültür açısından ne de gelenekler açısından diğer milletlerden daha aşağı değildir.”⁵

Balkanlardaki Osmanlı egemenliğinin sonu belli olunca, Üçlü İttifak devletleri Avusturya-Macaristan, Almanya ve İtalya, Arnavutluğa tam bağımsızlığı vermek için konuşmalar ve istişarelere başladılar. Avusturya parlamentosunda Slav kökenli birçok milletvekili bu teklife karşı olumsuz bir pozisyon sergiledi, fakat milletvekillerinin çoğu Arnavut meselesini destekliyorlardı. Avusturya-Macaristan ve İtalyan hükümetleri Çetine'ye ve Belgrad'a diplomatik notlar gönderdiler. Bu notlarda Avusturya ve İtalya Arnavutluğa otonom statüsünün verilmesini desteklediler.⁶

Osmanlı Devleti Arnavutları temsil edemez ve ilgilerini karşılayamaz hale geldiği zaman, Arnavut milliyetçi güçleri, bağımsızlığı ilan etmek ve yeni kurulacak devletin kurumsal organizasyonunu planlamak için adım atmaya başlamışlardı. Aslında zaman geçtikçe milliyetçi aydınların bağımsızlık fikri etrafında birleşmeye başlanmıştı. İsmail Kemali, Luigj Gurakuqi ve birkaç entelektüeller ve etkili Arnavutlar birbiriyle anlaşmışlar. Eylül 1912'de, İsmail Kemali Osmanlı hükümeti Arnavut milletinin ve Arnavut dilinin tanınmasını ikna etmek amacıyla İstanbul'a gitmiştir.⁷Eylülden Ekime

⁴ Romeo Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914**, Tiran, UET Press, 2012, s.446.

⁵Romeo Gurakuqi, **a.g.e.** s.447.

⁶ Sejfi Vllamasi, **Ballafaqime Politike ne Shqiperi 1897-1942 (Kujtime dhe Vleresime historike)**, Tiran, 1995, s.37.

⁷ Joseph Swire, **Shqiperia, Ngritja e nje mbreterie**, Tiran, Diruria, 2005, s.112.

kadar, Balkan ülkelerinin savaş hazırlıkları belli oldukça, Arnavut milliyetçileri Arnavut meselesi için çabalarını artırdılar.

Fransız Cumhurbaşkanının, Balkan meseleleri tartışılacak Büyük Güçlerin bir konferans teklifinden sonra, Arnavut milliyetçi aydınlar katılmaya karar vermiştir⁸.

Arnavut siyaset organizasyonu için en büyük merkezlerden bir tanesi Bukreştir. Hemen savaş başlayınca ve Avusturya'nın desteğiyle, bu ülkedeki Arnavutları ilişki kurmaya ve organize etmeye başlamıştır. Bu hareketler İsmail Kemali ve Luigj Gurakuqi'nin katılımıyla daha çok hareketlendi.⁹ Bukreş Arnavut kolonisi organizasyonu, ilk adım olarak bir komisyonun kurulmasıyla açılmıştır. Bu Komisyon 9 üyeden oluşturuldu. Başkan olarak Pandeli Evangjeli ve sekreter olarak Aleksander Stavre Drenova (Asdreni) atandı.

Bükreş'te, İsmail Kemali'nin yönetiminde, komisyonun ilk toplantısı gerçekleştirildi. Orada, Arnavut milletinin haklarının korunması ve bağımsızlığının ilan edilmesi için gereken tedbirler alınmaya karar verilmişti. İsmail Kemali'nin yaptığı konuşmaya göre, Balkan Devletleri, Balkan Savaşında, Osmanlı himayesindeki Hristiyanların fethedilmesini bahane olarak kullanılıyordu, fakat bunun temelinde Arnavut topraklarının parçalanması yatmaktaydı. Dolayısıyla, İsmail Kemali'ye göre, Arnavut hareketinin ideolojik temelinde sadece ve sadece milliyetçilik olması gerekiyordu, aksi halde din ve ideolojik temelinde parçalanma tehlikesi vardı. Bukreş toplantısı büyük bir önem taşıyor çünkü orada bağımsızlığın ilanı için hayati kararlar verilmişti. Birinci olarak, Osmanlı Devleti bu toprakları yönetemez haldeyken, Arnavutlar birleşmeliydi ve bir yönlendirme komitesi, temsilci bir hükümetin nitelikleriyle, kurulmalıydılar. Bu komite vatanın yönetimini ele alacaktı. Sadece bu şekilde, Bukreş toplantısında katılımcılara göre, Arnavut milleti Balkan savaşında kaybetmeyecekti, fakat komşu ülkelerle aynı ve eşit haklarla muamele yapılacaktı. İkinci olarak, ünlü Arnavutlardan oluşturan bir komisyonun kurulması öngörülmüştür. Bu

⁸ Arben Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II*, Tiran, 8 Nentori, 1987, s.244.

⁹ Teuta Hoxha, *İsmail Qemali (Permbledhje dokumentash), 1888-1919*, Tiran, 8 Nentori, 1982, s.37.

komisyon Arnavut milletini Avrupa'da temsil edecekti. Üçüncü olarak, Bukreşteki Arnavutlar, Arnavutlukta ve diğer ülkelerdeki komitelerle ilişki ve iletişim kurmak için başka bir komisyon kurdular. Bu komisyona, İsmail Kemali ve Luigj Gurakuqi ile birlikte, bağımsızlık ilanını desteklemek için, kendi delegelerini gönderdiler.¹⁰

Arnavutluğun yarısı komşu ülkelerin işgali altındayken, 17 Kasım 1912'de, bu saldırgan Avrupa güçlerine itiraz etmek amacıyla, Bukreş komisyonu genel bir toplantı organize etti. Toplantı ve törenden sonra, Komisyon Romanya'nın kralına, Avusturya'nın dışişleri bakanı Kont Berchtold'a, Almanyanın başbakanına, İtalyanın başbakanına protesto telgrafları yolladı.¹¹

Bukreşten sonra, İsmail Kemali Avusturya-Macaristan'ın dışişleri bakanı Kont Berchtol ile Budapeşte'de buluştu. Avusturya-Macaristan'ın dışişleri bakanı İsmail Kemalinin Arnavut Meselesiyle ilgili projesini onayladı. Üstelik bu misyonu tamamlamak ve İsmail Kemaliyi Durresa götürmek için Avusturya'ya ait bir gemi tahsis etti.¹²

Aynı zamanda, Sırp işgali Kuzey-Doğu Arnavutlukta etkisini göstermişti. Gjakova dağlarından Miredita dağlarına ilk gruplar göç etmeye başlamıştı. Mireditada güvenli bir bölge bulunmuştu. Orada Mireditalı komutanlardan Marka Gjoni ve İbrahim Dalliu onları beklediler.¹³

Arnavutluğun kuzey-doğu bölgesinde de Karadağ'a karşı direniş vardı. Bu direniş yerel kuvvetler hariç diğer bölgelerden gelen savaşçılar tarafından da desteklenmiştir. Ama kuzey-doğu bölgesinde diğer bölgelerle güçlü bir işbirlik olmamasının nedenlerinden bir tanesi Esat Paşa idi. Esat Paşa İşkodranın savunması ile

¹⁰ Gurakuqi, **a.g.e.** s.450.

¹¹ Gurakuqi, **a.g.e.** s.445.

¹² Joseph Swire, **Shqiperia, Ngritja e nje mbreterie**, Tiran, Diruria, 2005, s.121.

¹³ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavorsise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, s.19.

ilgili Osmanlı Devleti tarafından görevlendirilmişti. Ama göreceğimiz gibi onu yönlendirecek olan ön planda tuttuğu kendi çıkarları ve güç isteğiydi.¹⁴

18 Kasım 1912’de, Polo Meksi, İstanbul’un Arnavut kulübü üyesi, İstanbul’dan Büyük Güçlere bir mektup yazdı. Bu mektupta, Balkan savaşı çerçevesinde ve büyük tehlike karşısında olduğu için, Arnavut milletinin tanınması istiyordu. Polo Meksi’ye göre, Avrupa’nın Büyük Güçleri bu çatışmaları durdurmak için ve sorunları düzeltmek için, uluslararası hukukun prensiplerine ve insani haklara göre, nüfuzunu kullanmalıydı. Yazar, Arnavutluğu medeni milletler arasında tutmak ve yok edilmemesi için, Büyük Güçlerin bunu garanti etmesini istiyordu.¹⁵

Milli meclisin toplanması için, hangi sebeplerden dolayı Durres değil de Avlonyanın seçildiği kesin olarak bilinmemektedir. En kabul edilmiş teoriye göre Durres, Sırp ordusuna yakın mesafede olduğunu için tercih edilmedi. Öte yanda, Avlonya, hipotetik olarak Yunan işgali tehlikesi altında değildi. Çünkü İtalya asla Yunanistanın Avlonya’ya doğru uzanmasına izin vermeyecekti. İtalya, Yunanistan’a Arnavut sahilinde nereye kadar ilerleyebileceğini belirlemişti. İtalya ve Avusturya-Macaristan, Almanya’nın desteğiyle, Avlonyanın işgalinin hiçbir durumda kabul edilmeyeceğine dair Yunanistan’ı uyarılmıştı.¹⁶

Osmanlı otoriteleri, Avlonya Milli Meclisinin hazırlıkları ve bağımsızlık ilanı için bilgi alınca, İsmail Kemal’in tutuklanması ve Yanya’ya gönderilmesi için emir verdi. Osmanlı ordusunun açık zayıflığı, savaş meydanında sürekli kayıpları ve en güçlü düşmanı Sırp ordusunun Arnavutluğa ilerlemesinin bilinmesine rağmen Arnavut milli meclisine karşıydı. Tutuklanma emrinin bahanesi, Osmanlı Devletinin bütünlüğünün

¹⁴ Akademia e Shkencave e Shqiperise, a.g.e. s.20.

¹⁵ Gurakuqi, a.g.e, s.451.

¹⁶ Romeo Gurakuqi, **Principata e Shqiperise dhe Mbreteria e Greqise 1913-1914**, Tiran, UET Press, 2011, s.95.

ihlalidir. Aslında bu ihlal bitmiş olmuş ve Balkandaki Osmanlı egemenliğinin sonu gelmişti.¹⁷

20 Kasım 1912'nin akşamında, İsmail Kemali Avusturya gemisiyle Durres'a ulaştı. Bağımsızlık meselesi ile uğraşan grup 14 kişiden oluşmaktaydı. Durrestayken İsmail Kemali, tüm ilçelerden delegelerin gelebilmesi için hazırlık önlemleri ile uğraşıyordu. Aynı zamanda Sırp ordusu, Durres'i, Adriatik denizine stratejik bir çıkış olarak görüyor ve almaya çalışıyordu¹⁸.

Sırp ordusu, Kosova Vilayetinin tüm şehirlerini ve ilçelerini işgal ettikten sonra, 21 Kasım'da, Frat bölgesine ulaştı. 30 Sırp taburu Mirdita'ya doğru gidiyorlardı, 30 tabur Puka yolundan İşkodra'ya doğru ve 30 Luma yolundan Debre'ye doğru gidiyorlardı. Bütün Kuzey Arnavutluk işgalin arifesindeydi. Kuzey Arnavutluk'un, Lezhan'ın ve Shengjini'nin işgali sonrasında karışıklık ve dağınıklık meydana geldi. Çünkü Sırp ordusu düzenli, örgütlü ve tek bir komut merkezli bir ordu değildi. Fakat milis birliklerden oluşturulmuş bir orduydü.

Avlonya'ya vardıktan sonra, İsmail Kemali Milli Meclisinin son hazırlıkları ile uğraştı. Meclis 28 Kasım, saat 4'te öğleden sonra açıldı ve 7 Aralık 1912'ye kadar çalışmaları devam etti. Birinci toplantısı İsmail Kemalinin konuşması ile başladı. İsmail Kemali konuşmasında, delegelere organizein amacını anlattı ve Arnavutluğun içinde bulunduğu durumdan kurtulması için alınması gereken tedbirleri vurguladı.¹⁹ Sonra tüm delegeler için temsiliyet becerisi kontrol edildi. Temsilcilerin doğrulanmasından sonra, neticesi aşağıdaki gibiydi:

Berat`tan: Iliaz Bey Vrioni, Hajredin Bey Cakrani, Xhelal Bey Skrapari, Dud Karbunara, Taq Tutulani, Sami Bey Vrioni;

¹⁷ Hile Lushaku, **Qeveria e Pekoshme e Vlores (4 Dhjetor 1912-22 Janar 1914)**, Tiran, Urtesia Bektashiane, 2013, s.38.

¹⁸ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarisise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, s.20.

¹⁹ Marenglen Verli **Pavarësia e Shqipërisë dhe sfidat e shtetit shqiptar gjatë shek. XX : përmbledhje studimesh** Tiran, Klean, 2008, s.89.

Debre`den: Müfti Vehbi Efendi

Durres`tan: Abas Calkupa, Mustafa Hanxhiu, Jahja Ballhysa, Dom Nikoll Kacorri;

Elbasan`dan: Shefqet Bej Dalliu, Lef Nosi, Qemal Karaosmani, Mithat Bey Frasheri;

Gjirokastra`dan (Ergirikastrı): Aziz Gjirokastra, Veli Harxhi, Elmas Boce;

İpek`ten: Rexhep Mitrovica, Bedri Pejani, Salih Xhuka, Bu delegeler Gjakova, Plava ve Gucija`yi da temsil ediyordu.

Kruja`dan: Abdi Bey Toptani, Muftafa Kruja;

Lushnja`dan: Kemal Mullaj, Ferid Vokopola, Nebi Sefa;

Ohri ve Struga`dan: Zyhdi Ohri, Myrteza Ali Struga, Nuri Sojliu;

Shijak`tan: Xhemal Daliallisı, Ymer Delialisı, Ibrahim Ali Shahini;

Tiran`dan: Abdi Bey Toptani, Murad Bey Toptani;

Avlonya`dan: Ismail Bey Vlora, Zyhni Kanina, Aristidh Ruci, Jani Minga, Ekrem Bey Vlora;

Bukureşt arnavut kolonisinden: Dhimiter Zografi, Dhimiter Mbroja, Dhimiter Berati²⁰.

Temsilcilerin doğrulanmasından sonra Sali Xhura tarafından, Yunan ordusu tarafından kuşatılmış Korça`dan temsilci olarak: Pandi Cale, Athanas Foqi ve Spiro Ilua olmasını teklif etti. Bu teklif onaylandı.²¹

Aynı rica Sırp lar ve Karadağlılardan kuşatma altında bulunan İşkodra için edildi. Onun temsilcisi olarak Luıj Gurakuqi teklif edildi. Bu teklif de onaylandı.

Bu işlemler bitince, Rexhep Mitrovica Meclisin başkanı İsmail Kemalın atanmasını ve yardımcı başkanlar olarak Luıj Gurakuq`nin ve Shefqet Dali`nin

²⁰ Marenglen Verli **Pavarësia e Shqipërisë dhe sfiat e shtetit shqiptar gjatë shek. XX : përmbledhje studimesh a.g.e** s.91.

²¹ Swire, **a.g.e**, s.122.

atanması teklif etti. Bu teklifler alkışlarla kabul edildi. İsmail Kemali'nin konuşmasından sonra, Meclis oybirliğiyle; Geçici bir hükümet altında Arnavutluk'un özgür ve bağımsız olması için karar verdi.²²

Resim 1: Milli Bayrağın Yükseltmesi

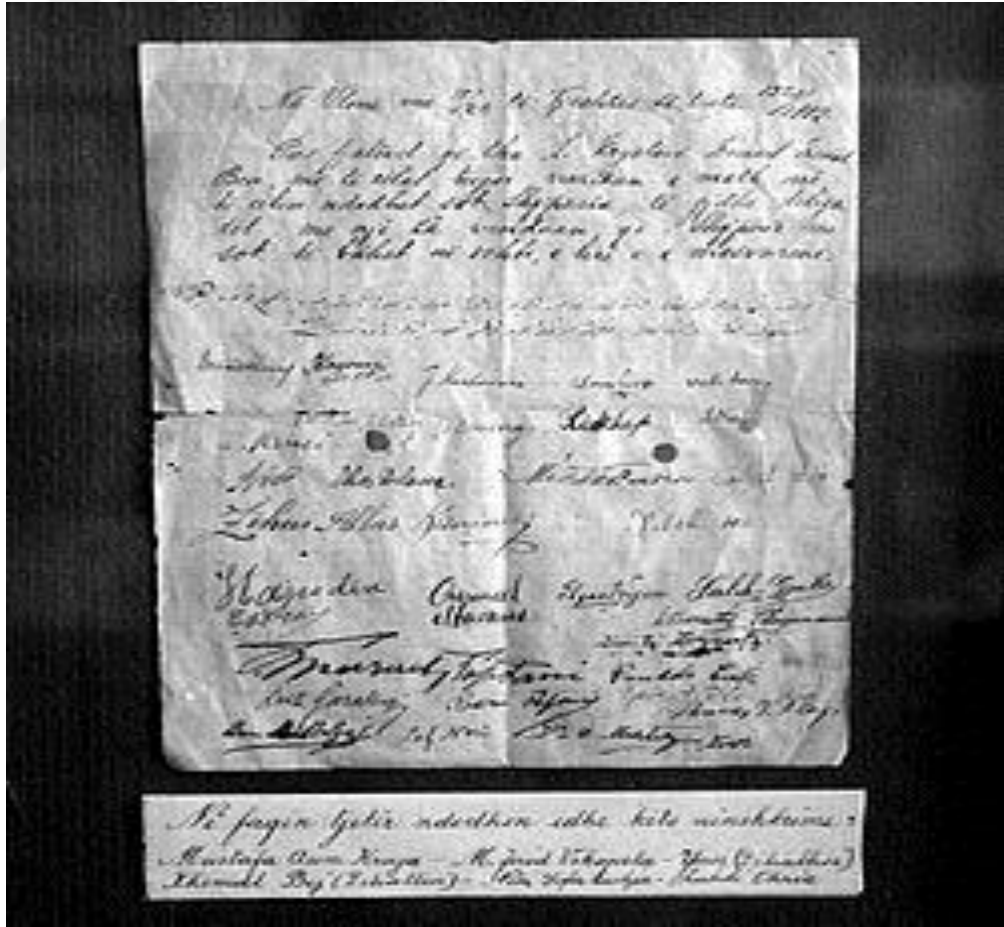
Kaynak: (Gazeta Telegraf - 28.11.2014)

Milli Meclisin Birinci toplantısından sonra, öğleden sonra saat 5'te, delegeler binadan çıktılar ve resmi bir törende yeni devletinin bayrağı yükseltti. Aynı günde, İsmail Kemali Elbasan Belediyesinin Konsili, Durres Belediyesi, İşkodra belediyesi ve Korça Belediyesine bağımsızlık ilanı için haber verdi. Aynı şekilde, Geçici Hükümetin

²² Gurakuqi, a.g.e, s.457.

Başbakanı, İsmail Kemali İtalya'nın, Avusturya'nın, Rusya'nın, Almanya'nın ve İngiltere'nin dışişleri bakanlarına bir telgraf gönderdi. Bu telgrafta, İsmail Kemali Arnavut milletinin siyasal hayatında bu değişikliklerin tanınması ve Balkan ülkelerinin ordularının geri çekilmesini istedi. Sivil nüfusunun imhasına sebep olduğu için bu geri çekilme aciliyetle istenmekteydi. 29 Kasım'da, Geçici Hükümetin Başkanı olarak, İsmail Kemali Karadağ'ın, Sırbistan'ın, Bulgaristan'ın ve Yunanistan'ın dışişleri bakanlıklarına da telgraflar gönderdi. Bu telgraflarda bağımsızlık ilanını tanıttı ve bu ülkelerin askeri faaliyetlerin iptal edilmesini ve orduların geri çekilmesini beklediği vurgulandı.²³

Resim 2: Temsilcilerin İmzaları

(Kaynak: Vllamasi, a.g.e, s.39)

²³ Gurakuqi, a.g.e, s.457.

Diğer tarafta, Avusturya-Macaristan dışişleri bakanı, Kont Berchtold, gönderilmiş telgrafi sevinç ile karşılamıştır. “Fremdenblatt” gazetesi yeni hükümeti selamlayarak, Avrupanın en yeni devletinin kurulması için bir makale yazdı. Ona göre bu devlet bağımsızlık yoluna girdikçe, Osmanlı Devletinin integral bir parçası olmak istemediğini ispatlamaktadır.

Arnavut meselesini çözmek için birçok opsiyon vardı ama bugün bağımsızlığın en uygun seçenek olduğunu anlaşıldı. ²⁴ diye bahsedilmekteydi.

Diğer Viyanalı gazetesi, “Wiener Allgemeine Zeitung’e göre:

Arnavutların seçimi Avrupa’dan memnuniyetle beklenecekti. Balkandaki olaylardan sonra bağımsızlık mantıklı bir neticesiydi. ²⁵

Milli Meclisin ikinci toplantısı 30 Kasımda gerçekleştirildi. Kosova’dan yeni delege olarak Mehmet Paş Tetova, İsa Bey Buletini, Aydın Bey Draga, Berviş Bey İpeku, Sami Bey Vrioni, Derviş Bey Elbasani ve Mahmud Kaziu geldiler. Toplantıda İsmail Kemali’nin tarafında yeni hükmetin için böyle bir yapı teklif etti: Dışişleri bakanı, İçişleri bakanı, Ordunun başkanı, Tasarruf başkanı, Adalet başkanı ve Eğitim başkanı. Meclis bakanların seçiminin Başbakana ait olduğuna karar verdi. Luigj Gurakuqi’nin teklifiyle bir Danışma organı(pleqesia)yaratılmak istendi. Çok tartışmalardan sonra Danışma organınının 18 üyeden oluşmasına karar verildi. İsmail Kemali yani hükümetin başbakanı olduğu için Meclisin başkanı makamından istifa etti ve onun yerinde Müfti Vehbi Efendi atandı. Lef Nosi başkan yardımcısı olarak görevlendirildi. ²⁶

Üçüncü toplantı 1 Aralıkta gerçekleştirildi. Bu toplantıda Luigj Gurakuqi’nin dışında, Meclisin başkan yardımcısı olarak Mustafa Kruja ve Dhimitër Berati atandı. Hükümetin ve Danışma organı ile ilgili Yanya, Ergirikastrı, Tepedelen ve Çameria’nın

²⁴ Gurakuqi, a.g.e, s.457.

²⁵ Gurakuqi, a.g.e, s.459.

²⁶ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, s.21.

delegeleri geleceği zaman ertelendi. Üstelik Arnavutluk'un temsilcisi olarak Avrupa'ya gidecek delegasyonun seçme hakkı başbakana verilmekteydi.²⁷

Dördüncü toplantı 3 Aralık'ta gerçekleştirildi. Ergirikastrı'dan telegraf üzerinde Myfit Bej Libohova ve Fehmi Mezhgorani delege atandı. Kavaja ise Abdi Toptani ile temsil edilmek istedi. İsmail Kemali, Geçici hükümetin başbakanı olarak, İstanbul ve Avrupa'nın memnun olması için bakanların tamamlaması gereken kriterler hakkında konuştu. Bu isimlerin yurt içi ve yurt dışında ünlü isimler olması gerektiğini ekledi. İsmail Kemali, bakanlar için bu listeyi teklif etti: Mehmet Pashe Tetova, Myfit Bej Libohova, Aziz Pashe Vebiu, Abdi Bej Toptani ve Mithat Frasheri.²⁸ Fakat toplantıda bu teklif Dud Karbunara'dan, hiç bir hristiyan olmadığı iddiası ile itiraz edildi. Dud Karbunara'nın düşüncesi Pandi Cale, Dhimiter Berati ve Qemal Bej Elbasani tarafından da desteklenmekteydi. Bu tartışmalardan sonra karar eretesi güne bırakıldı.

1.2. Geçici hükümetin kurulması

4 Aralıktaki gerçekleştirilen beşinci toplantıda tekrar bakanların seçilmesi ile ilgili konuşuldu. İsmail Kemali, 4 bakan müsülüman ve 4 bakan hristiyan olması şartıyla, bakanların seçme hakkını Meclise bıraktı. İlk alınan oylara göre 5 kişi kazandı: Luigj Gurakuqi 54 oy ile, Myfit Bej Libohova 52 oy ile, Mehmet Pashe Tetova 42 oy ile, Abdi Bej Toptani 34 oy ile ve Mithat Bej Frasheri 35 oy ile. Ardından ikinci oylama yapıldıktan sonra 3 kişi daha kazandı: Petraq Poga 40 oy ile Pandi Cale 39 oy ile ve Lef Nosi 37 oy ile.²⁹

Sonra Danışman organın seçilmesi yer aldı. Dhimiter Berati'nin teklifine göre bu seçim tek oylama ile yapılmıştır. Danışman organın kazanan listesi: Ilias Bej Vrioni, Sami Bej Vrioni, Dud Karbunara, Mustafa Kruja, Murat Toptani, Eqerem Bej Vlora, Myfti Beu, Kriso Meksi, Dhimiter Berati, Dhimiter Zografi, Bedri Bej Ipeku, Sali Gjuka, Veli Bej Kelcyra, Hajredin Bej Cakrani, Xhelal Bej Skrapari, Shqfqet Daiu,

²⁷ Vllamasi, **Ballafaqime Politike ne Shqiperi 1897-1942 (Kujtime dhe Vleresime historike)**, s.39.

²⁸ Vllamasi, **a.g.e.**, s.41.

²⁹ Gurakuqi, **a.g.e.**, s.460.

Dervish Bej Elbasani ve Ajdin Bej Draga'dan oluşturuldu. Bu Danışma organı 18 üyelik bir senatoya çevrildi.³⁰

Yeni hükümetin yürütme organı şöyle oluşturuldu: Başbakan İsmail Kemali, Başbakan yardımcısı Dom Nikolle Kaçorri, İçişleri Bakanı Myfid Bej Libohova, Savaş Bakanı Mehmet Pashe Tetova, Adalet Bakanı Petro Poga, Maliye Bakanı Abdi Bej Toptani, Eğitim Bakanı Luigj Gurakuqi, Tarım Bakanı Pandi Cale, Telegraf Bakanı Lef Nosı ve Kamu işleri Bakanı Mithat Bej Frasheri. Dışişler Bakanı olarakta Başbakan atandı³¹.

6 Aralıkta gerçekleştirilen altıncı toplantıda Avrupa'da Arnavutluk'un ve Arnavut temsilcileri meselesi konusu tartışılmıştır. Fakat Geçici Hükümetin Başbakanının ısrarı ile Meclis'ten bu noktada seçme hakkı tamamen hükümete verilmiştir.

Bağımsızlık ilanı ile birlikte "Arnavutluk Rönesansı" gazetesi, Muco Qulli başredaktör ile yayınlamaya başlamıştır. Yeni hükümetin kurulması ile birlikte iktidar Osmanlı yetkiliklerden Arnavut Geçici Hükümete aktarılmaktadır. Avlonya'nın valisi olarak Nexhip Basha atandı halbuki genel eğitim müdürü olarak Luke Luka atanmıştı. Berat'ın valisi olarak Fejzi Alizoti atanmıştır.³²

Geçici Hükümet için en hassas problemlerden bitanesi din meselesi, hükümet ve farklı din toplulukları arası kurulacak ilişkilerdir. Arnavut nüfusu çoğunlukta müslüman olmasına rağmen hristiyan ve ortodoks azınlıkların var olduğunu vurgulamamız gerekir. O ana kadar milletler sistemi iktidarda olduğu için evlilik, boşanma, miras ve devlete sadakatı farklı din liderlerinin elindeydi. Dolayısıyla nüfusun çoğunluğu müslüman olduğu için bunlar Şeyh'ul islam'ın elindeydi. Bu yüzden Arnavutluk ve Osmanlı Devleti arasındaki tüm bağlantılar kesilirken, böyle bir dini bağımlılık ve onun üzerine siyasi bağımlılık bir paradoks olacaktır. Aynı zamanda bu iç dinler arası ilişkileri

³⁰ Eqrem bej Vlora, **Kujtime (1885-1925)**, Tiran, Shtepia e Librit dhe Komunikimit, 2001, s.113.

³¹ Swire, **a.g.e.**, s.122.

³² Glenny Misha, **Historia e Ballkanit 1804-1999, Nacionalizmi, Luftrat dhe Fuqite e Medha**, Tiran, Toena, 2007, s.213.

etkilenecekti ve millî birleşme çabalarına ağır bir zorluk olacaktı. Bu noktada İsmail Kemali ve diğer yeni devletin kurucuları milliyetçi bir politikayı takip ettiler. Bu politikaya göre devlete karşı tüm dinler eşit olacaklar ve devlet uyumluluk ve bir arada yaşamasını destekleyecekti. Alınan tedbirlere göre Şeh'ul-islama sadakat mecburiyeti kaldırıldı ve Arnavutluk Müftülüğü kuruldu. Onun başında arnavut bir müftü, müslüman arnavutların en yüksek makamı olarak atanacaktı. Sivil konular için hâkimiyet sivil devlet mahkemelerine geçirildi.³³

Avlonya'da Milli Meclis gerçekleştiğinde ve ilk devlet kurumları oluşturulduğunda Arnavut toprakları çatışmalar meydana olmaya devam etmekteydi. Sırp birinci ordusu ve Osmanlı ordusu arasında çatışmalar, orta ve güney Arnavutluk'ta devam etmekteydi. Osmanlı ordusuyla birlikte Arnavut milis gruplar da savaşıyorlardı. Aralık 1912 ateşkesine rağmen çatışmalar devam etti. Aralığın ortasında Sırp Elbasan'ı işgal ettiler ve Şkumbin nehrinin Kuzeyindeki tüm toprakları ele geçirdiler. Dolayısıyla Kuzey Arnavutluk Sırpların kontrolü altındaydı. Arnavut silahlı gruplar Kuzeyde ve Kuzey-Doğuda, Xhavit Paşanın desteğiyle, direnmeye devam ediyordu ama büyük bir etki yoktu.³⁴

26 Mart 1913 6. Korpusunun Osmanlı ordusu Balgat köyünde, Lushnja şehrine yakın, sırp ordusuyla savaştı. Sırp tarafında 22 ölü ve 181 yararlı vardı, Osmanlı tarafında ise 188 asker yakalandı. Birinci Balkan savaşında bu savaş Sırpların son savaşıydı. Osmanlı Devleti'nin yenilgisi Arnavutluk'u çok tehlikeli bir durumda bıraktı. Sırp 6 Nisan'da Lushnja'ya girdiler ve 12 Nisan'da Berat'ı aldılar. Fakat şu anda, Büyük Güçler tarafında Arnavutluk'un geleceği için kararlar verilmiş ve bir ay içinde Sırbistan tüm askerleri ile Arnavut topraklarından geri çekilmek zorunda kalacaktı.³⁵

³³ Swire, **Shqiperia, Ngritja e nje mbreterie**, s.122.

³⁴ İnstituti i Historise te Akademise se Shkencave, **Historia e Shqiperise III (1912-1944)**, Tiran, İnstituti i Historise, 1984, s.63.

³⁵ İnstituti i Historise te Akademise se Shkencave, **a.g.e**, s.63.

1.3. Londra konferansı ve Arnavutluk sınırları üzerine tartışmalar

1912’de yaz geçtiği zaman Balkan güçleri, stratejik amaçları için hızlanma işaretleri göstermeye başladılar. İttifaktaki güçler Osmanlı Devletine karşı güçlü hissetmekteydi ve Osmanlı-İtalya savaşından sonra, İstanbul’daki karışık durumunda yararlanmaktaydı. Aksi halde, Schevill’e göre:

Balkan devletleri Arnavutların hareketleri ve 4 vilayet üzerinde oluşturan (İşkodra, Yanya, Kosova ve Manastır) bir devlet kurmak planları öfke ile takip ediyorlardı. Eğer bu arnavutların hedefi gerçekleştirilecekse, bu ülkelerden her biri Osmanlı Devletine karşı açgözlülüklerini tamamlama yolunda zorluklar yaşanacaktı. Bu fırsatı kaybetmemek için Balkan ülkelerin dışişleri bakanları sonbaharda saldırıya başlamaya karar verdiler.³⁶

İttifaktaki en küçük devlet, Karadağ, Osmanlı Devletine meydana okudukça 8 Ekim 1912’de askeri hareketlerini başlattı ve Osmanlı Devletine savaş açtı. Birkaç gün sonra kalan diğer 3 devlet Osmanlı Devletine savaş ilan etti ve dolayısıyla 12 Ekim 1912’de tüm Balkanlar savaştaydılar. Kısa bir sürede Osmanlı Devleti ağır kayıplar verdi. Savaşın başlangıcında Büyük Güçler hazırlıksız bulundu. Balkan ülkelerinden bu kadar hızlı ve büyük bir zafer beklenmemekteydi.³⁷

Bağımsızlığını kazandıktan sonra, Balkan ülkeleri, özellikle Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan verimli ülkeler ve verimli, modern ordular kurmayı başarmıştı. Aksi halde Osmanlı Devleti sürekli bir sürü kayıplar vermiş ve bu yeni savaşı çok zor bir durumda karşılamıştır. Dolayısıyla tüm cephelerde kayıplar verdi ve bu durumdan dolayı Büyük Güçler müdahale etmek zorunda kaldı. Büyük Güçler arasından bazıları Balkan ülkelerinin genişlemesi ile ilgilenmiyordu, hatta stratejik projelerini tehlikeye koyuyordu.³⁸

³⁶ Ferdinand Schevill, **The History of Balkan Peninsula, from the earliest times to the present day**, New York, 1933, s.471.

³⁷ Richard Hall, **The Balkan Wars 1912-1913**, London, 2000, s.251.

³⁸ Richard Hall, **a.g.e**, s.252.

3 Aralık 1912’de Büyük Güçlerin ısrarı ile savaş durdurulmuştur. Bu çerçevede, Balkan ittifakı ülkere ve Osmanlı Devleti arasındaki problemleri çözmek için, 17 Aralık 1912’de, Londra’da Büyükelçiler Konferansı toplanmıştır. Konferansın açıldığı gün, Osmanlı Devleti savaşı kaybeden olmasına rağmen Avrupa kısmında hâlâ İstanbul dahil 4 takviye edilmiş şehri kontrol ediyordu, İşkodra, Yanya ve Edirne’yi.³⁹

Büyük Güçler, durumun kötüleşmesi ve savaşa başka ülkelerin katılmasını durdurmak için, Osmanlı Devleti ile Balkan Devletlerini Barış Konferansı ve Büyükelçi Konferansına çağırmayı hızlandırmıştır. Bosna-Hersek’teki Avusturya-Macaristan tarafından alınmış tedbirler sadece Sırbistan’a ve Karadağ’a karşı değildi, onların arkasındaki Rusya’ya karşı bir tepkiydi. Dolayısıyla Balkan savaşının bir Avrupa savaşına kızışma tehlikesi yükselmekteydi. Bu yüzden, diğer güçler, bu konferansları üzerinde böyle bir şeyi engellemeye çalıştılar. İngiltere’nin Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey Bu konferansın Londra’da toplanmasını teklif etti ve diğer güçler durumun kötü olmasını engellemek için kabul ettiler.⁴⁰

17 Aralık 1912’de, Büyük Güçlerin Büyükelçileri barış sürecini denetlemek için ve bölgedeki kendi çıkarlarını savunmak için, Londra’da, Sir Edward Grey yönetiminde buluştular. Bu konferans “Berlin anlaşmasını (1878) imzalanan altı Büyük Güçlerin büyükelçilerin toplantısı” olarak belirlenmiştir. Aslında Konferans kendi Büyük Güçler arası problemler de çözmeye çabalayacaktı, özellikle bölgedeki direk ilgilenenler: Avusturya-Macaristan, İtalya ve Rusya. Bu şekilde, Berlin’deki jeopolitik olarak belirlenen düzen, Londra’da yeni bir anlaşmada yeniden değiştirilecekti.⁴¹

Konferans Büyük Güçler arasında, Arnavut meselesi için tartışmalarla başlamıştı. Sonra Sırbistan’ın Adriatik denizine çıkışı, İonian adaları ve Bulgaristan ve Osmanlı Devletinin arası Trakya’daki sınırı için konuşuldu. Arnavutluk’un sınırlar meselesi genelde Avusturya-Macaristan ve Rusya’nın çıkarları çatışması çerçevesinde

³⁹ Schevill, **The History of Balkan Peninsula, from the earliest times to the present day**, s.472.

⁴⁰ Schevill, **a.g.e.**, s.473.

⁴¹ Glenny Misha, **Historia e Ballkanit 1804-1999, Nacionalizmi, Luftrat dhe Fuqite e Medha**, Tiran, Toena, 2007, s.215.

tartışılmaktadır. Rusya, Balkanlar'daki müttefiklerinin (Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan) çıkarları için yeni statüsko'yu destekliyordu. Öte yanda, Avusturya otonom bir devletin kurulmasını destekliyordu ve bu devletin sınırları ne kadar geniş olursa bunun için çabalıyordu.⁴²

Avusturyalı büyükelçiye göre bütün Arnavutların yaşadığı topraklar Arnavutluk'a ait olmalıdır ve bu teklif edilen sınıra göre İpek, Gjakova, Prizren, Luma, Debre, Ohri, Korça, Meçova ve Yanya Arnavutluk'un sınırları içerisinde olacaktır. Avusturya'nın teklifine göre Arnavutluk ve Yunanistan arası sınır Yanya'nın güneyinden geçmektedir.

İncelenen belgelere göre açık ve net bir şekilde anlaşılır ki bu toprakların parçalanmasında demografik, etnolojik ve tarihi elementler küçümsenmiştir. Avusturya, iddialara göre İskodra'nın yeni Arnavutluk devletine ait olması onun ekonomisi için gerekiyordu ve Karadağ ile ırk ve din açılarından büyük ve önemli farklılıklar vardı. Bu argümanların üzerinde İskodra'nın Karadağ'a verilmesi mantıklı bir şey değildi. Alman baskının üzerinde ve Konferansı bozmamak için Avusturya, İskodra Arnavutluk'a dâhil olana kadar bir sürü tavizler etmek zorunda kaldı. Haftalar boyunca Avrupa'nın barışı Arnavutluk'un sınırı üzerinde tartışmalara bağlıydı. Sıra ile İpek, Prizren, Debre ve özellikle Gjakova Sırbistan'a geçirilmiştir. Bu şehirlerin verilmesi, doğal olarak Kuzey Arnavutluk'taki yaşayanlar için ekonomik açıdan çok kötü bir etki yaratmaktadır. Arnavutluk'ta kalan bölge dağlı ve verimsiz bir bölgeydi ve tarih boyunca o şehirlere bağlıydı özellikle Gjakova ile.⁴³

Arnavutluk'un sınırları meselesinde etnografik, ekonomik ve tarihi özellikler göz önünde alınmamış ve bütün kararlar, "Avrupa konseyini" bozmamak ve bir savaş çıkarmamak için verilmiştir.

⁴² Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II*, s.256.

⁴³ Akademia e Shkencave e Shqiperise, *Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavorsise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)*, s.25.

Londra Büyükelçi konferasında Arnavutluk'un çıkarları büyük ölçüde Rusya'nın duruşuna bağlıymış. Rusya'nın temsilcileri sadece Arnavutların iddialarını değil, Uluslararası bir Komisyonun etnografik incelemeleri ve sonuçları geri çevirmektedir. Bu Rus duruşu için, zamanın en meşhur Arnavutlarından biri olan, Faik Konica, 5 Şubat 1913'te Sir Edward Grey'e bir muhtıra teslim etmiştir. Muhtırada Faik Konica anlatıyor ki Sırbistan ve Karadağ'dan iddia edilmiş topraklarda Arnavutlar yaşamaktadır. Ve ona göre haksızca Arnavutluk'tan Kosova, Çamıria ve diğer kompakt Arnavut nüfusuyla bölgeler bölünüyordu.⁴⁴

Bu duruşta Rusya İtalya'nın açık desteği vardı. Birtaraf hanedan ilgilerden ve diğer tarafta Doğu Adriyatik'te hâkimiyet emellerini tatmin etmek için, İtalya güçlerin dengesini bozarak Arnavut meselesine büyük bir zarar vermiştir. İtalya'nın pozisyonu, Alman ilgisiz ve sert duruşu ve Fransız açık pro-sllav politikası, Konferansın Arnavutluk'a karşı verecek kararları için temel unsurlarıdır.⁴⁵

Arnavut meselesi, hiç Arnavutların çıkarları göz önünde almadan çözüldü ve Arnavutluk'un sınırları Rusya ve Avusturya arası bir savaşı önleme durumunda belirlenmiştir. Bu meseleler için Arnavutlar'ın herhangi bir suçu yoktur.

28 Kasım 1912'de, Avlonya'da toplanan meclis Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etti ve İsmail Kemali tarafından yönetilen geçici bir hükümet kuruldu. Bağımsızlık ilan edildiği zamanda Balkan güçleri Arnavut topraklarına ilerlemekteydi. Aralık ayın ortasında Yunanlar Yanya'yı kuşatmış, Karadağlılar İşkodra'yı ve onun etrafındaki toprakları, Sırp lar Kosova'ya girmişler ve Kasımın sonunda Arnavutluk'un en önemli limanını, Durres'i, işgal etmişlerdi. Ancak Sırbistan'ın Adriatik denizine çıkması Arnavutlar dışında İtalya'nın da tepkisine neden oldu. İtalya, Sırp ların Adriatik'a çıkışını onun egemenliği için bir meydan okuma olarak algılamıştır. Fakat Sırp ların

⁴⁴ Kaliopi Naska, **Dokumente per Camerine 1912-1939**, Tiran, Pa shtepi botuese, 1999, s.56.

⁴⁵ Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914**, s.472.

Adriatik çıkışı, özellikle Avusturya-Macaristan tarafından çok kötü algılandı. Avusturya, Rusya'nın Sırbistan üzerinden Batı Balkanlarda varlığını görüyordu.⁴⁶

Büyükelçi Konferansında ön ifadelerle göre, Büyük Güçler tarafından Arnavutluk devleti özgür bir devlet olmalı, başında güçlerden seçilmiş bir prens ile ve uluslararası bir komisyonun yardımının olacağını istenmekteydi. Bu devlet, ifadelerle göre uluslararası bir komisyon tarafından belirlenecek makul sınırlar içerisinde olacaktı. Üstelik konferansta Sırbistan'ın Adriatik'a kadar uzatılmayacağı belirlenmiştir.

İngiltere'nin Dışişler Bakanı Sir Edward Grey tarafından yönetilen Konferansta üç ana konu hakkında tartışıldı: a. Arnavutluk'un uluslararası statüsü, b. Yeni devletin organizasyonu ve c. Sınırların belirlenmesi.⁴⁷

Arnavutluk'un statüsü ile ilgili, 17 Aralık 1912'den beri Büyük Güçler tarafından "Padişah'ın egemenliğinde garantili ve 6 Büyük Güçlerden kontrollü otonomi" formulası için karar alınmıştır. Bu bölümden sonra "Arnavutluğun tarafsız olacağı" eklenmiştir.

Yerde olayların gelişimi ilk kararların değişmesini etkileyecek ve özellikle 1913'ün ilkbaharında Arnavutluk'un statüsü yeni prespektifler alacak. Fakat kışta en önemli tartışma noktaları: 1. Sırbistan'nın Adriatik denizine liman çıkışı (erişimi) ve 2. Otonom Arnavutluk'un sınırlar. Sınırlarını konusu zorluğun için farkıdayken, Büyük Güçlerin Büyükelçiler ilke olarak bir çözümleri ve genel kararlar için konuşular. Bu çerçevede, Avusturya'nın ısrarı ile ön karar olarak, Arnavutluk Kuzeyde Karadağ ile ve Güneyde Yunanistan ile kompakt bir sınır olacak, çok büyük bir önem taşıyordu. Çünkü bunun sayısında Sırbistan'nın deniz çıkışı hayaline son vermiştir.⁴⁸

⁴⁶ Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II*, s.257.

⁴⁷ Akademia e Shkencave e Shqiperise, *Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)*, s.26.

⁴⁸ Gazmend Rizaj, *Shqiperia e Siperme 1800-1913*, Prishtina, İnstituti Albanologjik, 2011, s.345.

1.4 Sırbistan'ın denize çıkışı ve Arnavutluk'un kuzey sınırları

Sırbistan'ın Adriatik denize çıkışı, Arnavutluk'ta bir liman üzere (genelde Shengjin limanı için tartışılmış) Konferansın başlangıcından tartışılmıştır. 28 Aralık 1912'de, Londra'daki Rus Büyükelçi, Kont Benckendorff, İngiltere ve Fransa'nın temsilcilerine Rusya'nın, Arnavut meselesi ile ilgili, çok önemli konuları açıkladı:

1. İlk önce, presipte muhakemenin tanışması ki İşkodra Karadağ'a ait olmalıydı ve sınır olarak ya Buna nehri olacaktı ya en kötü durumda Drin nehri
2. İkincisi, Arnavutluk'un doğu sınırı Beyaz Drini ve Siyah Drini nehirlerinin birleşme noktasından başlamalıydı Ohri gölüne kadar.
3. Üçüncüsü, Sırbistan'ın Shengjin limanının ve ona doğru yapılacak demiryolunun üzerine, finans etme ve kontrol etme, diğer büyük güçler gibi eşit bir şekilde hakkını tanınmalıydı.
4. Sırbistan'ın şartsız hakkı ki bu limandan ve bu demiryolunda bütün normal ve savaş ürünlerinin ithalat edebilmesi. Bu hakk barış ve savaş zamanında geçerli olmalıydı.⁴⁹

Sir Edward Grey, İşkodra, Arnavutluk'un sınırları ve Sırbistan'ın limanı ve demiryolunun üzere kontrol edilmesi meseleleri için, Rusya'ya destek vaatetmiştir. Fakat İşkodra'nın meselesi ile ilgili İngiltere'nin desteği, İtalyalı ve Alman işbirliğine bağlıydı. Eğer Almanya ve İtalya onların etkisiyle, Avusturya'yı ikna edecekse, İngiltere de destekleyecekti. Sınır meselesi için, Sir Edward Grey düşünüyordu ki Prizren, İpek ve Gjakova Arnavutluk'a geçmemeliydi ama Arnavutluk ve Sırbistan arası kesin bir sınır çizgisi için karar vermedi. Ona göre toprak aktarmalar için yer olmalıydı. Bu konu uluslararası sınır komisyonunun tarafında çözülmeliydi. Üçüncü noktada, liman ve

⁴⁹ Bejtullah Destani **Albania & Kosova : political and ethnic boundaries 1867-1946 : documents**, Slough : Archive, 1999, s.165.

demiryolu ile ilgili, Grey'e göre özel Sırbistan'ın bir kontrolü olmamalıydı, fakat Sırbistan diğer güçler gibi eşit bir şekilde kontrol komisyonuna ait olmalıydı.⁵⁰

30 Aralık 1912'de, Londra'da Sırbistan'ın temsilcisi M. Novaković, Sir Edward Grey'e Büyükelçi Konferansının başkanı olarak diplomatik bir nota teslim etti. Bu notaya ait bir harita vardı ve onda "Sırbistan'dan son kabul edilebilecek sınırdır"⁵¹. Nota belirleniyordu ki Sırbistan Gjakova ve Prizren Arnavutluk'a ait olmasını Avusturya'nın teklifine göre kesinlikle kabul edilmeyecekti.

Avusturya-Macaristan'ın Konferanstaki temsilcisi olarak, onun Londra'daki Büyükelçi Cont Mensdorff Pouilly, Çetine'de Büyükelçi von Giesl ve Dışişler Bakanlığında Bölüm şefi Theodor Ippen. Yukardaki bahsedildiği konular için, Sırbistan'ın denize çıkışıyla ilgili Avusturya'nın duruşu bir Aide-Memorie olarak gönderilmiştir. Ona göre, Sırbistan'ın denize ticari çıkışıyla ilgili, Avusturya için bu limanın tarafsızlaşması gereksizdi. Mademki Arnavutluk tarafsız bir devlet olacaktı, bu tarafsızlık genel ülkenin tarafsızlığı için şüpheli olurdu.⁵²

Uluslararası demiryolu ile ilgili, Avusturya-Macaristan'ın Dışişleri Bakanlığına göre Rus tarafından bu ifade ne demek istediği net ve açık değildi. Kont Berthold, Avusturya'nın Dışişleri Bakanı, bu girişim, demiryolunun inşa edilmesi ve kullanılması altı Büyük Güçlerin elinde olması gerektiğini vurguladı.

Hatta 6 Büyük Güçler tarafından imzalanmış ve garantilemiş bir sözleşme üzerinde, demiryolunun inşa edilmesi ve kullanılması Arnavut hükümeti tarafından uluslararası bir şirkete verilmektedir. Aynı zamanda liman ve demiryolu tüm devletlere her zaman ve eşit şartlar altında açık olmalıydı.⁵³

Kont Berthold, liman ve demiryolunun Büyük Güçler tarafından kontrol edilmesini destekliyordu ve antlaşmaya göre özel bir askeri ve idari savunma altında olmasını teklif etti. Savunma meselesi, Kont Berthold'a göre Arnavut bir polis kuvvetine

⁵⁰ Sejfi Vllamasi, **Ballafaqime Politike ne Shqiperi 1897-1942 (Kujtime dhe Vleresime historike)**, Tiran, 1995, s.151.

⁵¹ Gurakuqi, **a.g.e.**, s.477.

⁵² Bejtullah Destani **a.g.e.** s.165

⁵³ Gurakuqi, **a.g.e.**, s.477.

verilmeliydi. Arnavut polisi avrupalı kontrolü altında olmalıydı ve inşaat süresinde bile çarpışmaya girmeliydi. Demiryolunun hattının seçilmesi uluslararası bir şirkete bırakılmalı ve bu şirket Sırbistan hükümeti ile danışarak en uygun hattı seçecekti.⁵⁴

Demiryolunda transit hakkıyla ilgili, Ballplatz'a göre bu hakkın sadece Sırbistan için olmadığı belirlenmeliydi, ancak tüm güçler eşit bir şekilde bu hakkı kullanabilirdi. Cont Berthold askeri malzemeler transit hakkı sadece barış zamanında geçerli olmasını vurguladı. 1 Temmuz 1913 toplantısında, Büyükelçi Konferansı Sırp hükümetine demiryolu meselesi için bir nota ilettiler. Ona göre:

Arnavut bir liman üzerinde Sırbistana Adriyatik denize ticari bir çıkış verilmeliydi. Bu liman özgür ve tarafsız olacak ve bir demiryolu üzerinde Sırbistan'a bağlanacaktır. Avrupa kontrolünde olacak ve özel bir jandarma tarafından savunacaktır. Sırbistan bütün mallar, askeri malzemeler dâhil, ithalat etme hakkı var.⁵⁵

Büyük Güçler Büyükelçilerin tarafından görevlendirilmiş olan, Sir Edward Grey Londra'daki Sırp büyükelçiye bir muhtıra teslim etti. Bu muhtıraya göre:

1. Limanın özelleşmesi. Eğer gelecekte Arnavutluk istihkâmlar inşa edecekse bu limanda istihkâmlar olmayacaktı.
2. Uluslararası demiryolu ve transit hakkı. 6 Büyük Güçler, Sırbistan ve Arnavutluk tarafından demiryolunu inşa etmek için, kendi sermaye ile bir uluslararası bir şirketi kuracaklar. Limanın ve demiryolunun özgür kullanılması, her zaman, tüm devletler ve eşit haklarla Büyük Güçler tarafından garant edilmektedir.
3. Demiryolunun kontrolü ve savunması. Kontrol 6 Büyük Güçlerin temsilcileri tarafından ve Arnavutluk ve Sırbistan'ın temsilcilerin tarafından yapılacaktır. Süveyş sözleşmesi gibi benzer bir sözleşme imzalanacaktır. Demiryolunun savunması ile bir jandarma ya da polis kuvvetleri tarafından gerçekleştirilecektir.⁵⁶

Sırbistan'ın deniz çıkışı, Konferansta ilk tartışmalara rağmen sonraya bırakıldı. Onunla ilgili hiç bir proje ortaya çıkmadı ve zaman geçtikçe, bir yıl boyunca sadece

⁵⁴ Robert Lee Wolff, **The Balkans in Our Time**, Cambridge: Harvard University Press, 1956. s.26-28.

⁵⁵ Puto, **Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II**, s.259.

⁵⁶ Puto, **a.g.e.** s.260.

kâğıtta kaldı. Fakat sonra Arnavut Prenslık'ın Statüsü ile yapılacak tartışmalar birden ortaya çıkmıştır. Prenslık statüsünde 3 maddede geçiyordu.⁵⁷

Sınır meselesi ile ilgili Avusturya-Macaristan İşkodra, Gjakova ve Prizren'in, Arnavutluk'a ait olmasını istemiştir. Ama bu üç şehir Sırbistan'ın ve Karadağ'ın stratejik hedefleridir. Avusturya için büyük ve güçlü bir Arnavutluk, Adriatik'i kontrol edebilmesi için uygun bir araçtı. Avusturya ve Yunanistan arası bir sorun olmadığı için güney sınırını belirlenmesinde o kadar ısrarcı değildiler. Tek sefer İtalya ve Avusturya-Macaristan araya girdiği zaman bu Avlonya'nın işgal edilmemesi içindir, 2 Aralık 1912'de. Yunan donanmasından Avlonya ablukaya alınmış, dolayısıyla Avlonya hükümeti tamamen yalıtılmıştır. Tam olarak uzun bir süreç için güney sınırları meselesi çözülememesinin sebebi Büyük Güçlerin ilgisizliğidir.⁵⁸

2 Ocak 1913 Büyükelçiler Konferansı tekrar açıldığı zamanda, sonunda Konferans tarafından Avlonya hükümeti tanındı ve Arnavut bir delegasyon, Arnavut meselesini savunmak için Londra'ya geldi. Delegasyon İsmail Kemali, Mehmet Konica, Filip Noga, Rashid Dino ve Amerika'daki arnavutların "Vatra" federasyonunun üyeleri Fan Noli ve Faik Konica'dan oluşturmaktadır. Avlonya hükümetinin 3 temsilcinin İsmail Kemali, Mehmet Konica ve Filip Noga Foreign Office'de Sir Edward Grey'e bir muhtıra teslim etmişlerdir. Bu belge Avlonya hükümetinin Arnavutluk'un gelecek statüsü ile ilgili bir ifadedir. Avlonya hükümetinden istenen sınırlara göre İpek, Üsküp ve Manastır, Sırbistan'dan da talep edilmiş şehirler, Arnavutluk'un sınırları içerisinde olmalıydı. Muhtıra açıklamalar, haritalar ve istatistik bilgiler ile beraberdi. Ona göre:

İpek kazasında 10.000 arnavut ev var ve 700 sırp ev var. Bu sırp evlerden 350 İpek şehrin içerisindedir. Rojanya kazasında bütün oturanlar arnavuttur sadece 6 sırp köy hariç. Gjakova şehrinde sadece 24 sırp ev var ve 10 daha Lodjan köyünde. Prizren şehrinin nüfusu 23.000, bunlardan sadece 8.000 sırp ve bulgardı. Zadrime, Zhupa ve Gora'da toplam 8.500 arnavut ev ve 1.000 sırp ev var. Tetova, Gostivar ve Kırçova bölgesinde nüfusun çoğunu arnavuttur ve sadece 20 küçük köy sırpıdır. Mitrovica, Vushtria, Preşevo,

⁵⁷ Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914**, s.479.

⁵⁸ Richard Hall, **The Balkan Wars 1912-1913**, London, 2000, s.74.

Gjilan ve Kumanovo kazalarında nüfusun %80 arnavuttur. Sırpların çoğunluk olduğu bölgeler Mitrovica Kuzey-Bati'dan başlıyor. Üsküp şehri içerisinde ve etrafındaki köylerde nüfusun çoğunluğu arnavuttur. Şehirde yaşayan slavlar bulgardır. Debre Sancağında 170.000 arnavut ve 12.800 sırp var. Sırplar Reka ve Yüksek Debre Kazalarında yaşıyor. Manastır'ın köylerinden bir kısmı arnavut ve ulahlarda (vllah) oluşuyor. Prilep ve Folorin bölgelerinde yerleşmiş köyler arnavutlar, türkler ve Bulgarlardan oluşuyor. Resnja Kazası: %60 arnavut ve %40 bulgar, sırp, yunan ve ulah var. Ohri Kazasının nüfusu 73.000 bunlardan 35.000 arnavut ve kalan kısmı karışıktır. Korça Sancağın nüfusu 132.000 bunlardan 100.000 müslüman arnavutlar ve kalan kısmı ortodoks arnavutlar, ulah ve bulgarlardan oluşuyor. Korça şehrinin nüfusu 22.000, çoğunluk müslüman ve ortodoks arnavutlar. Kostur Kazasının nüfusu 64.000. bunlardan 20.000 müslüman ve ortodoks arnavutlar (Korça Kazasına yakın yerleşmiş). Diğerleri türk, bulgar, ulah ve yunandır. Kostur-Meçova arası bölgesinde nüfusun çoğunluğu arnavuttur. Çameri Sancağında: arnavut nüfusu 75.000, bunlardan 18.000 yunanlaşmış arnavutlar. Reşadiye Kazasında 16.000 arnavut, Mergelliç Kazasında 26.000 arnavut, Filat Kazası 20.000 arnavut, Paramithi Kazası 13.000 arnavut. Preveza sancağında: Louro Kazasında çoğunluk arnavut nüfusudur. Suli bölgesini oluşturan köylerde arnavuttur. Preveza şehri karışık nüfusa sahip (arnavut, yunan, ulah, yahudi). Yanya şehri: nüfus karışık.⁵⁹

⁵⁹ Gurakuqi, a.g.e. s.484.

Resim 3: Dört Arnavut Vilayetin Haritası

The Four Albanian Vilayets During The Ottoman Empire (Circa 1878)
Map: Courtesy of Mr. Ilir Hamiti, Kosova Information Centre, London.

Kaynak: (XLPRESS - 03/05/2016)

Romeo Gurakuqi araştırmacıya göre, bu muhatıradan Sir Edward Grey bir not yazmış:

Bu belgede ifadelerin bir kısmı doğrudur ama diğerleri tamtersidir. Fakat bu muhtırada hedeflenen toprakların yeni devletine dâhil olması mümkün değil. Bu yüzden yorumlar da gereksizdir.⁶⁰

Aslında, Foreign Office de Balkan meseleleri üzerinde bir uzman araştırma yapmış ve bir “Memorandum on Albania” hazırlamıştır. Uzman kısa bir zamanda Balkan tarihinde bir inceleme yapmış ve ona göre arnavutların çoğunluk olduğu bölge bu sınırlar içerisinde: Berane, Mitrovica, Vranja, Üsküp, Prilep, Manastır, Follorin, Kostur, Yanya ve Parg. Bu sınırlar da uzman tarafından Sir Edward Grey’e teklif edilmiştir.⁶¹

Avlonya hükümetinin duruşu Avusturya-Macaristan ve Kont Berchtold tarafından savunmaktadır. Avusturya Arnavutluk sınırları üzerindeki projesini 20 Aralık 1912’de Konferansta tanıtılmıştır. Bu projeye göre Arnavutluk’un sınırı Buna nehrinden başlıyor ve Karadağ- Osmanlı sınırını takip ediyordu. Plava ve Guciya güneyden geçiyordu. Bu sınır İpek ve Gjakova’dan geçiyor ve bu şehirler Arnavutluk’a ait. Sonra Prizren’den Ohri ve Prespa’ya doğru uzatıyordu. Böylece bütün güney bölgesi, Yanya dâhil Arnavutluk’a ait olacaktı⁶².

Ama Avusturya-Macaristan ve Arnavut hkmetinin projeleri kuvvetli bir şekilde Fransa ve Rusya tarafından reddedildi. Hatta Fransa ve Rusya, 21 Aralık 1912’de, Rus-Fransız projesi tanıttı. Ona göre İşkodra, İpek, Gjakova, Prizren, Debre, Korça, Delvina, Saranda ve Butrinti Arnavutluk’un dışında bırakılmıştır. Avusturya’nın projesi Balkan mteffiklerden reddedildi, ancak Avusturya’nın stratejik mteffikleri tarafından (Almanya ve İtalya) bile desteklenmedi.⁶³

⁶⁰ Gurakuqi, **a.g.e.** s.486.

⁶¹ Gurakuqi, **a.g.e.** S.486.

⁶² Puto, **Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II**, s.261.

⁶³ Puto, **a.g.e.** s.261.

Üstelik Ocağın başlangıcından beri İşkodra'yı Karadağ'a teslim etmek için Avusturya'ya İtalya'dan baskı yapıldı. İtalya tarafından gelen ifadelerle göre, genel çıkarların adı altında İşkodra'nın Karadağ'a verilmesi gerekiyordu. İtalya'nın bu duruşu İtalya kamuoyu ile bağlıydı. İtalyalı kamuoyuna göre Karadağ Konferansı memnun çıkmalıydı. Ama İtalya stratejik antlaşmalardan dolayı, Avusturya'ya üzerine karşı fazla gitmeyecekti. Ve sonra İşkodra için, Avusturya'nın duruşu desteklemek zorunda kalacaktı⁶⁴.

Sırp projesi ise Konferansa, Londra'da Sırbistan'ın Büyükelçi tarafından Vesniq, Ocağın başlangıcında teslim edilmiştir. Bu projede çok küçük bir Arnavutluk öngörülüyordu. Sırbistan'ın Başbakanı, Nikolla Paşiq ısrarla Sırbistan Gjakova ve Debre arası bölgesinden vazgeçmeyecekti. Hatta Sırbistan'ın Adriatik denizinde çıkışı olmalıydı, Durres ve Lezha arası ve bir koridor limanı Kosova ile bağlantı olmasını istediğini ekledi. Ama bu noktalarda Rus desteği Sırbistan için eksikti ve Büyük Güçler yeni Arnavut devletine ait Durres da olacaklarına dair anlaşılabilir. Ama buna rağmen, Durres'daki sırp subaylar geri çekilmeyi kabul etmediler. Ama birkaç gün sonra, Londra'daki Sırp temsilcisi, Sırbistan Büyük Güçlerin kararlarını reddetmeyeceği haberini Sir Edward Grey'e verdi. Ona göre en yakın zamanda Sırbistan askerleri "sırp kıyısından" geri çekilecekti. Sırp kıyısı ifadesiyle Sırbistan, 5 yüzyıl önceki Çar Stefan Duşani'nin devletini aklında tutuyordu. Fakat sırp askerler hemen geri çekilmediler ve baskı aracı olarak müzakere sürecinde kullanmayı planlıyordu.⁶⁵

Konferansta Büyük Güçler anlaşana kadar Arnavut meselesi ertelenmiştir. 22 Mart 1913'te Rus ve Fransız Büyükelçiler Antanta ülkelerin ortak bir duruşa gelmesi için İngiltere'nin Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey ile buluşmuşlar. Toplantıda genel Antanta duruşu için konuşulmuş. Rus Büyükelçiye göre, en hassas nokta İşkodra meselesidir. İşkodra için Rus ve Avusturya arası büyük fark var. Diğer konular için ise

⁶⁴ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, s.28.

⁶⁵ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **a.g.e.** s.29-31.

Avusturya-Macaristan ile anlaşmıştır. Fakat Rusya İşkodra için doğu sınırında Sırp projesini gerçekleştirmesi şartıyla taviz verebilirdi.⁶⁶

1.5 İşkodra Meselesi

1912-1913 kışında ve önündeki ilkbaharında Büyük Güçlerin Büyükelçileri ertelediği Arnavut meselesi için tartışmıştır. Avusturya'nın çabalarının odak noktası İşkodra şehridir. O zamanlarda İşkodra, sırp ve karadağlı ordular tarafından kuşatma altındadır. İşkodra'yı işgal etmek için, Karadağ'ın kralı Nikolla I bütün araçlarla çabalamaktadır. Ona göre Karadağ hayati önem simgeliyordu. İşkodra'nın Karadağ'dan ayrılması yüzyıllarca bu küçük ülkenin normal ekonomik ve siyasal gelişimini bozmuş- Çar Nikolla söylüyordu.⁶⁷ Balkan ülkelerinin ilerlemesi ve Osmanlı Devletinin tüm cephelerde kayıpları Arnavutlarda bağımsızlığın tek çare olduğunu düşünmeye başladılar.

İşkodra meselesi ile ilgili tartışmalar, şehir Sırp ve Karadağlılar tarafından kuşatma halindeyken gerçekleşmiştir. Fakat İşkodra iyi takviye edilmiş bir şehirdir. Bu takviyelere ait yalnız hendekler değil, topçu sınıfı da vardı. Özellikle kalenin içerisinde büyük kalibreli toplar vardı. Karadağlılar hariç Sırp da büyük kayıplar verdiler. Sırp ordusunu ilk yenilgi kıyı öncülerini tarafında yaşandı, ikincisi ise Berdica'nındır 26 Ocak 1913'te. Sadece Sırp tarafından bir günde 1300 asker ve 39 subaylar öldürüldü, Karadağlıların kayıpları ise birkaç kat daha hesaplanmaktadır.

Londra'da Büyükelçi Konfransında İşkodra ile ilgili tartışmalara birkaç yöntemdeydiler:

- a. İşkodra Arnavutluk'a ait mi olacaktı ya da Karadağ'a geçecekti?
- b. Eğer İşkodra Arnavutluk'a ait olacaktı, yeni devletin başkenti olabilir miydi?

⁶⁶ Gurakuqi, a.g.e. s.487.

⁶⁷ Akademia e Shkencave e Shqiperise, a.g.e. s.31.

- c. Bu şehir Karadağ'a geçecekse eğer, bu küçük devlet arnavuttan oluşturulan bu büyük şehiri yönetebilir miydi? Din açısından İşkodra'nın nüfusu ve Karadağ arası büyük fark vardı.
- d. Özel bir anlaşma halinde şehir ve etrafındaki toprakları (Hinderland) arasındaki ilişki nasıl olacaktı?⁶⁸

1913'te tartışmaların yeniden başlamasında, İşkodra meselesi Arnavutluk'un Kuzey-Doğu ve Doğu sınırlarına bağlanmıştır. Aylar boyunca Avusturya-Macaristan ve Rusya arası gerçek bir diplomatik savaş yer alacaktı.

İşkodra meselesi için yapılmış tartışmalarda etnografik, jeografik ve ekonomik durumu göz önüne alınmamış ve Büyük Güçler için önemli olan "Avrupa Konseri'nin" kurmasıydı. Rus tarafında bu konu rus kamuoyusunu Sırbistan ve Karadağ'ın ilgilerine hassasiyeti ile ilgiliydi. Diğer tarafta Avusturya'nın duruşu İşkodra'nın kurumak için ve onunla birlikte Debreye ve Gjakova'yı. Rus temsilciler tüm Kuzey-Doğu şehirleri (Prizren, İpek, Debre ve Gjakova) Sırbistan'a ve İşkodra'nın Karadağ'a verilmesini istemektedir.⁶⁹ Ama bu pozisyonlar çok uzak olduğundan dolayı zaman geçtikçe taraflar taviz etmeye başlayacaktı. Avusturya, yalnızken ve onun en yakın müttefiki Almanya tarafınan desteklenmemiş halde, İşkodra korumak için bütün doğudaki Arnavut şehirleri vermeye başlayacaktır.

Bu asıl Arnavut topraklarının verilmesi uluslararası bir savaşı önleme amacıyla yapılmıştır. Bu savaşın tehlikesi Sir Edward Grey sözleri ile örneklendirebiliriz:

Eğer Avusturya-Macaristan Karadağ'a saldırırsa o zaman Rusya Avusturya'ya saldıracak. Almanya Rusya'ya saldıracak. Fransa Almanya'ya saldıracak ve tüm bunlar İşkodra'nın yüzünden olacak. Böyle bir şeye tahammül edilemez. İşkodra, Avrupa'yı yangında koyabilecek bir bombadır, dolayısıyla onun patlamasına engel olmamız gerekiyor.⁷⁰

⁶⁸ Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II*, s.288.

⁶⁹ Joseph Swire, *Shqiperia, Ngritja e nje mbreterie*, Tiran, Diruria, 2005, s.131.

⁷⁰ Gurakuqi, *a.g.e.* s.495.

Avusturya-Macaristan İşkodra ile ilgilenmek için sebepleri çoktur. Önce ırksal ve dinsel sebepleri vardı. Uluslararası antlaşmalara göre Avusturya, Arnavut hristyanlar üzerinde savunma ve hamilik hakkı vardı. Avusturya'nın duyguları, Londra'daki Büyükelçiye göre, çok gücünmüştür eğer İşkodra'nın nüfusu, hiç bağlantısı olmayan bir devlet içerisinde yaşamak zorunda kalacaktı. Böylece Avusturyalılar onların istedikleri egemenlik ile ilgili değildi ancak duygusal bir konu olduğunu ispatlamaya çalışıyorlardı.⁷¹

Hatta Avusturya'ya göre eğer İşkodra Karadağ'a teslim edilecekse o ayaklanma sebebi olacaktı ve tekrar Büyük Güçler için rahatsızlık nedeni olacaktı. Avusturya Dışişleri Bakanına göre, Kont Berchtold, Karadağ Buna nehrinin etrafında batakların kurumasından ve İpek etrafında birkaç topraktan memnun kalacaktı.⁷² Üstelik Avusturya'nın duruşu sadece İşkodra şehri olarak değildi, onun etrafındaki bütün topraklar içindi. Avusturya, projesinde İşkodra yeni Arnavut devletinde başkent olacaktı.

Balkan meselelerine karşı Rus duruşu dinsel ve ırksal temellere dayanıyordu ve dolayısıyla Balkan ortodoks ülkelere şartsız destek verildi. İşkodra meselesi için de aynı. Rusya direk çıkarları olmadığı için O, Sıbistan'ın ve Karadağ'ın bölgedeki ilgilerini desteklemiştir. Söz konusu Rus duruşu resmi olarak Londra'daki Rus Büyükelçi 28 Aralık'ın diplomatik notasında açıklandı. Ona göre presipte İşkodra'nın ilhakı kabul edilmesi ve Arnavutluk ve Karadağ arası sınırı Drin nehrinin güneyinde geçmesi istenmekteydi.

Ama sonra göreceğimiz gibi Rus duruşu değişebilirdi ve tüm tartışmalarda Rusya İşkodra'nın meselesi Avusturya-Macaristan üzerine baskı aracı olarak kullanacaktı. Ve dolayısıyla Avusturya-Macaristan İşkodra'yı korumak amacıyla bütün doğu sınırından vazgeçmek zorunda kalacaktı. Londra'daki Rus Büyükelçinin söylediklerine göre

⁷¹ Gurakuqi, a.g.e. s.495.

⁷² Gurakuqi, a.g.e. S.499.

Rusya, İşkodra'nın %100 Arnavut bir şehir olduğunu biliyordu ama "Doğu'daki Sırbistan'ın istediklerini tamamlamadan İşkodra için yol açmayacaktır."⁷³

İtalya'da genelde Arnavut meselesi ve özellikle İşkodra için olumsuz bir duruş tutmuştur. Bir tarafta İtalya Avusturya-Macaristan ile müttefik idi ama diğer tarafta Karadağ taçıyla hanedan bağlantısı vardı.⁷⁴ İşkodra arnavut bir şehir olduğu belli olmasına rağmen ve bütün oradaki İtalyalı okullar ve Hristiyan mimberi için desteğe rağmen, İtalya'nın Büyükelçii İşkodra meselesinden vazgeçtirmek için Avusturya-Macaristan'a baskı yapıyordu. Ve bu İtalya'ya göre değerlendirilmiş genel çıkarların adı altında yapılıyordu.

Bu kara noktadan çıkmak için ve konferansın bozulmaması amacıyla diplomatik istişareler başladı ve aylar boyunca sürdü. Bu hassas noktada Alman hükmeti daha aktif bir rol alacak ve 19 Ocak 1913 Berlin'deki İngitere'nin Büyükelçisine yollanan notasına göre Avusturya'yı ikna etmek için Viyana'da onun etkisini kullanacaktı. Üstelik Alman hükümeti İngitere'nin St. Petersburg üzerinde etkisini kullanmasını istedi. Böylece Alman hükümetine göre barışça bir çare bulunabilmektedir. Alman diplomasi Avusturya-Macaristan'ı Kastrat bölgesini ve Karadağ'ı teslim etmek için çok baskı yaptı ve sonra Londra'daki Alman Büyükelçi şunu teklif etti: Sınır Adriatik'ten başlayarak Buna nehrini Rrushkull ve Samrisht'a kadar takip etmeliydi, sonra İşkodra gölüne doğru gidiyordu, Taraboş Arnavutluk'ta bırakarak. Sonra Hoti gölüne kadar uzatacaktı ve Hoti ve Gruda Karadağ'ın tarafında kalacaktı, Kastrati, Kelmendi ve Shkreli ise Arnavutluk'a ait olacaktı. Bu teklife göre Plava, Gucia, İpek ve Prizren Sırbistan'a ait olacaktı.⁷⁵ Bu teklif prensipte Avusturya-Macaristan hükümetinde, Alman baskısı altında kabul edildi ama Rusya tarafından İşkodra'yı bırakmak için yeterli görülmedi

⁷³ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavorsise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.**, s.28.

⁷⁴ Sejfi Vllamasi, **Ballafaqime Politike ne Shqiperi 1897-1942 (Kujtime dhe Vleresime historike)**, Tiran, 1995, s.153.

⁷⁵ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavorsise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.**, s.30.

20 Şubat'ta, İtalya ve Alman baskısından sonra ve Rusya Kuzey Arnavutluk sınırı için bir çare verecek umuduyla, Avusturya-Macaristan Debre'den ve Reka vadisinden vazgeçti. Fakat Konferans için bu hassas noktada, Sırbistan deniz yollarda, İşkodra kuşatmasına 20,000 yeni asker eklemiştir. Sırpların beklentilerine göre bu hareketten sonra Avusturya-Macaristan Gjakova'dan vazgeçmek zorunda kalacaktır.⁷⁶

Martin ilk günlerinde Rusya, Çetine ve Belgrad'a diplomatik desteğinden başka yardım beklememeleri haberini verdi.

İşkodra'nın düşmesi ve ondan sonra bu Avusturya'nın müdahalesini kaşırtacağı korkusuyla, İngiltere'nin Dışişleri Bakanı yeni tedbirler almaya zorunda kalacaktı. 11 Mart'ta Sir Edward Grey Karadağlı delegelere belirletti ki İşkodra meselesi askeri hareketlerden değil Büyük Güçler tarafından çözülecekti.

Diğer günlerde küçük ve ardışık Avusturya-Macaristan'ın, Gjakova ile ilgili, tavizlerini göreceğiz. Tavizler ki İşkodra'yı ve Arnavutluk'taki Avusturya'nın pozisyonunu kurtarmak içindi. O anda İşkodra'nın kaderi bir işgal olmadan önce belirlenmesi gerekiyordu. Bir takım tartışmalardan sonra ve İşkodra için Avusturya-Macaristan'ın Dışişleri Bakanı Kont Berchtold, Gjakova'yı Arnavutluk'a ait olmasından vazgeçtiklerini açıkladı. Aynı günde Büyük Güçler tarafından Arnavutluk'a verilecek topraklardan Sırp ve Karadağ askerlerinin çekilmesine karar verdiler.

12 Nisan 1913'te Rusya ve Avusturya-Macaristan'nın büyükelçileri sınırları detaylı bir şekilde belirlemek için bir antlaşma yaptılar. Bu tarife göre,

Arnavutluk'un sınırı Kuzey tarafında Buna nehrinin çizgisi Gorice köyüne kadar takip ediyordu. Oradan Buna ve İşkodra gölü arası dağlardan geçerek Taraboş Arnavutluk'a bırakıyordu. Ona göre Zogaj köyüne kadar Arnavutluk'a bırakılacaktı. Sınır Beyaz Drini nehrini Prizren batısına kadar ve sonra Prizren ve Luma sancağı arası çizgiyi takip ediyordu. Luma Arnavutluk'ta kalırdı. Luma'dan Korb dağlarını takip ederek Batı Debreyi Arnavutluk'a geçiyordu, Reka ise Arnavutluk'un dışında kalıyordu.⁷⁷

⁷⁶ Puto, a.g.e. s.259.

⁷⁷ Puto, a.g.e. S.261.

Ama bu karar Karadağ'ın davranışında bir şey değiştirmeyecekti. Şimdi bütün Büyük Güçlerin çabaları, Rusya dâhil, iki yöntemde olacaktı: a. İşkodra'yı işgal etmekten Karadağ'ı durdurmak ve b. Karadağ'a karşı Avusturya-Macaristan'ı ayırma eylem gerçekleştirmek. Büyük Güçler Sırp askerlerin çekilmesinde zorlandılar ve 14-20 Nisan arası bu çekilme gerçekleştirildi. Ama Karadağ ile yapamadılar. Karadağ, kuvvet ile değil, bir antlaşma üzerinde İşkodra'yı aldı. Bu antlaşma Karadağlı askeri genel komutanı Prens Danilo ve İşkodra silah kuvvetleri komutanı General Essad Toptani arasında yapıldı. 10 Nisan, İngiliz kaynaklara göre Essad Paşa, Türk generali Hasan Rıza Paşa'yı öldürmüş ve İşkodra'yı savaşız teslim etmek için Karadağ hükmetinden 80,000 türk lirası istemiştir.⁷⁸

Hasan Rıza Paşa'nın öldürmesi, İngiliz kaynaklara göre, serbest hareket yapabilmek için Essad Paşa tarafından yapılmış. Essad Paşa'nın amacı yeni Arnavutluk devletinin kralı olmaktı. İşkodra 23 Nisan 1913, Çarşamba sabah saat 3'te teslim edilmiştir. Yabancı diplomatlara göre de, Araştırmacı Romeo Gurakuqi diyor ki, İşkodra'nın teslimi Essad Paşa ve Karadağ hükmeti arası açık bir pazarlık idi. Fakat daha geniş bir çerçevede baktığımız zaman İşkodra'nın alınması gecikmiş ve başarısız bir çabaydı çünkü sonra çekilip Büyük Güçlerin temsilcilerine İşkodra'yı bırakmak zorunda kalacaktı⁷⁹.

⁷⁸ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.**, s.28.

⁷⁹ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **a.g.e.**, s.31.

Resim 4: Essad Paşa İşkodra'dan Çıkarken Karadağlı Subaylarla Selamlaşır

Kaynak: (Sot News - 23/11/2013)

1.6 Arnavut topraklara karşı Karadağ'ın duruşu

Karadağ'ın çabaları İşkodra ve Kuzey-batı Arnavutluk'u ele geçirmek için bu Balkan küçük krallığın toprak büyütme amaçları arasındaydı. Bu hareketler, Arnavut topraklarında hâkimiyetin boşlukta olması ve Osmanlı ordusunun çekilmiş halde gerçekleştiriliyordu. Bölgesel otoriteler direnmek için zayıftı. Fakat Karadağ saldırganlığı Kuzey-Doğu ve Doğu Arnavutluk'taki Sırp ve Güneydeki Yunan saldırganlıklarla karşılaştıracak olursak daha küçük idi. Ama buna rağmen o Arnavutluk'un en büyük şehri, İşkodra'yı, hedeflemekteydi. Ve eğer bu çabaları başar ile tamamladıysa yeni Arnavut devleti için etkiler çok ağır olacaktı. En önemli ekonomik ve entelektüel merkezi kaybetmiş olacaktı. Öte yanda, Arnavutluk'un Kuzey-batı bölgesinde katolik nüfusunun çoğu yaşamaktadır ve dolayısıyla bu saldırganlık Avusturya-Macaristan'ın çıkarlarıyla karşı karşıya gelmektedir. Osmanlı Devletiyle

imzalanan antlaşmalara göre bu bölgenin katolikleri Avusturya-Macaristan'ın hamiliği altındaydı.⁸⁰

Ancak söz konusu dönemdeki Karadağ Balkanlardaki Rus politikasının bir uzanmasıydı. Ve Büyük Güçlerin kararları uygulamamak direnişin arka planında Rusya duruyordu. Üstelik Balkan'daki bütün bu küçük çatışmalar Rusya ve Avusturya-Macaristan arası bir çatışmaya yönlendirebilmekteydi. Ama bu çatışmaya doğru durum daha fazla kötüleşmediyse bu Rusya'nın İşkodra'yı Karadağ'a verme hedefinden geri çekilmesi sayısındaydı. İşkodra'dan vazgeçmek için Prizren, İpek, Gjakova ve Debre Sırbistan'ın altında olacaktı. Rus politikası için Sırbistan Krallığı Karadağ'dan daha önemliydi. Hâlbuki Karadağ'ın çabaları boşa gitmedi ve İşkodra'yı alamamasına rağmen İşkodra dağlarında ve İşkodra gölünde çok favorlu bir sınır çizgi kazanabilmekteydi.

Genelde Karadağ tarafında bu toprakların alınması işgal olarak değil beş yüzyıllık Osmanlı işgalından kurtuluş ve feth olarak iddia edilmekteydi. Karadağ kaynaklarına göre İşkodra'nın nüfusu Osmalidan kurtulamak için bu "fethetme" memnuyetle bekleyecekti.⁸¹ Aslında hedefleri Arnavut nüfusunun yaşadığı topraklara doğru büyümekti.

1913 yılının başlangıcında, Kral Nikola Çetine'deki İngiliz Büyükelçi üzerinde İngiltere'nin Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey'den İşkodra meselesinde Karadağ'ın istekleri için destek istemektedir. Bu azimin kaynağı ona göre Karadağ milletinden geliyordu.

Karadağ milleti asla kendi isteğiyle İşkodra'dan vazgeçmeyecekti ve Avusturya-Macaristan'a bütün gücü ile karşıya çıkacaktı.⁸²

Kral Nikola'ya göre İşkodra'nın reddetmesi Karadağ'ın dengesini bozacaktı. Karadağ hükümeti, Londra'daki temsilcileri üzerinde, Konferansa bir muhtıra teslim etti. Muhtıradaki Karadağ, İşkodra, İpek ve Gjakova'yı, ekonomik ve tarihsel haklardan dolayı,

⁸⁰ Hajredin Isufi **Dom Nikollë Kaçorri** Tiran, Pegi, 2008, s.89.

⁸¹ Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e.**, s.507.

⁸² Hajredin Isufi **a.g.e.**, s.89.

ona ait olmasını istiyordu.⁸³ Muhtıraya göre bu projeler yerel katolik nüfusu tarafından kabul edilmektedir ve hatta İşkodra'nın başpiskoposu öyle bir ilhakı desteklemektedir. Fakat bu ifadeler Çetine'de İngiliz Büyükelçi tarafından reddedildi⁸⁴.

Daha önce Osmanlı kuvvetlerine karşı Karadağ ile işbirlik yapan Arnavut kabileler Karadağ'ın gerçek hedefleri ortaya çıkınca askeri faaliyetlerinde geri çekilmiş ve Podgorica'da bir toplantı gerçekleşip Karadağ ile tüm bağlantıların kesilmesine karar verdiler. Çetine'de İngiliz Büyükelçi Arnavutlar Karadağ hâkimiyetinden hiç memnun olmadığına dair argumanlar vermiştir. Ona göre bu reddetme Arnavutça eğitimin izinsizliğine ve dini hoşgörü eksikliğinden kaynaklıydı⁸⁵.

28 Ocak 1913'te, Londra'daki üç karadağlı delege Sir Edward Grey ile buluşma istemişler ve ona İşkodra ile ilgili Kral Nikola'nın yol açmama azmini açıklamışlar. Sonra tehdit ederek şu açıklama yapmışlar: "Eğer Avusturya-Macaristan Karadağ'a saldırırsa, Rus kamuoyu harekete geçecekti". Bundan sonra İngiliz Dışişleri Bakanı meşhur ifadesini söyleyecekti:

Eğer Avusturya-Macaristan Karadağ'a saldırıyor o zaman Rusya Avusturya'ya saldıracak. Almanya Rusya'ya saldıracak. Fransa Almanya'ya saldıracak ve tüm bunlar İşkodra'nın yüzünden. Böyle bir şey tahhamül edilmez. İşkodra, Avrupa'yı yangında koyabilecek bir bombadır, dolayısıyla onun patlamasına engel olmamız gerekiyor.⁸⁶

Diplomatik kaynaklara göre Kral Nikola başlangıçta genel bir saldırı İşkodra'yı almak için karşıdaymış ve diplomatik bir çareye inanıyordu. Ama bir taraf onun bakanları ve diğer tarafta sırp hükmetin baskısı altında, genel bir saldırı hazırlıkları başlamıştı.

Genel saldırının başlamasında, 7 Şubat'ta, Konferansın faaliyetleri ve Alman teklifinden etkilenmiştir. Karadağ sınırın belirlenmesi için emrivaki yapmaya çalıştı.

⁸³ Hutchings, Raymond, **Historical Dictionary of Albania, European Historical Dictionaries**. Lanham, Md, Scarecrow Press, 1996, s.24.

⁸⁴ Hutchings, Raymond, **a.g.e.** s.508.

⁸⁵ İnstituti i Historise te Akademise se Shkencave, **Historia e Shqiperise III (1912-1944) a.g.e**, Tiran, İnstituti i Historise, -1984, s.165.

⁸⁶ Gurakuqi, **a.g.e.** s.509.

Dolayısıyla, 6 Şubat'ta birleşmiş Karadağlı ve Sırp kuvvetleri İşkodra'ya karşı genel saldırı gerçekleştirdiler. 7 Şubat sabahında, Zeta ordusu İşkodra'nın doğusunda, Bardhaj savunma pozisyonlarına karşı saldırmaya başladılar. Sahil taburu, İşkodra batısında, sırp birimleriyle beraber bir sürü saldırılar gerçekleştirdiler. Savaşın başlangıcından beri bu en büyük saldırıydı. Karadağlılar, Bardhaj'da büyük bir direnişe karşı bulundular ve yalnız 9 Şubat'ta sırp kısa menzilliden dolayı geçebildiler. Fakat birkaç gün içinde askeri operasyonlarda Karadağ yalnız 2000 asker civarında kaybetti. 9 Şubat'ta, ağır çatışmalardan sonra, İşkodra'ya saldırılarını bıraktılar. Taraboş dağında karadağlılar 1500 asker, savunma kuvvetleri ise 1338 asker kaybettiler.⁸⁷

Bu yenilgiden sonra Sırlara ek asker için bir resmi talep yollamıştır. Sırlar İşkodra kuşatmasına hemen General Peter Bojaviç altında 30,000 asker, 70 topçu parça ve 4 savaş uçağı gönderdi. Yunanlar bu askerler Selanikten Şengjine kadar deniz yoluyla taşınmak için destek verdiler. İlk gemi 18 Mart 1913'te ulaşmıştır. Ama askerler Şengjin'de karaya çıktığı anda Osmanlı "Hamidiye" kruvaziyerle saldırdı. Sırlar tarafından 77 ölümler vardı ve daha çok yararlandı. Bir sonraki gün "Hamidiye" Durres limanında saldırdı ve iki Yunan savaş gemileri battırdı ve başka yedi gemiye ağır zarar verdi⁸⁸.

Bu takviyeler kuşatıcı ordusunun komutada değişikliklerden takip edildi. İşkodra'nın kuşatıcı ordusunun başında sırp general Bojoviç geldi. Aslında bu değişiklikler Karadağ için Başarısızlık ve aşağılanma demektir.

Karadağ İşkodra için bütün insani ve maddi enerjiler harcarken, Büyükelçiler Konferansında, 15 Ocak 1913 çok önemli bir gelişme ortaya çıktı: ilk defa için Rus sınır çizgisiye göre İşkodra Arnavtluk'un sınırlar içerisinde kalmaktadır⁸⁹. Bu önemli gelişme, tartışmalardan bir çıkış yolu olarak, Sir Edward Grey kullanılacaktır. Fakat buna rağmen konferans Rusya ve Avusturya-Macaristan yeterli takviyeler yapılamadı.

⁸⁷ İnstituti i Historise te Akademise se Shkencave, **Historia e Shqiperise III (1912-1944)**, a.g.e, Tiran, İnstituti i Historise, -1984, s.166.

⁸⁸ İnstituti i Historise te Akademise se Shkencave, a.g.e. S.168.

⁸⁹ Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914**, a.g.e, s.509.

kadar, birkaç hafta daha sürdü. Ayın sonunda taraflar ortak bir plana doğru gidiyorlardı ve şimdi İşkodra için karşılık olarak Avusturya bütün Kosova'yı vermeye hazırdı.

Bu esnada Kral Nikola İşkodra etrafında askeri çabalarla birlikte daha sesli bir diplomatik propaganda sürdürecekti. 24 Şubat, Fransız gazetesi "Tempo's" Kral Nikola tarafından gönderilmiş bir telgraf yayınladı. İçerisinde üç önemli uyarı vardı: birincisi, İşkodra Karadağ için hayati önem taşıyor, ikincisi, bu şehrin bölünmesi yüzyıllar boyunca Karadağ'ın normal politik ve ekonomik gelişimine engel olmuştur ve üçüncüsü, Avrupa şiddetle Karadağ'ı zorlaştırmamak lazım sadece diplomatik bir çare bulmak için. Fakat Kral Nikola'nın hedefleri Konferansın girmiş olduğu yola karşıydı, hatta Rus tekliflerle karşıydı. Rusya, onun Kuzey-Doğuda çıkarlarını tamamlanması çerçevesinde ve Avrupa konseyinde yalnız kalmamak için, Karadağ'ı önceki gibi desteklememeye karar verdi. 5 Mart'ta Çetine'deki Rus Büyükelçi Kral Nikola ile bir buluşmada açıkladı ki "İşkodra Arnavutluk'a ait olacaktı ve savaşıma devam etmek ve daha fazla askerler kurban etmek faydasızdı."⁹⁰ Belgrad ve Çetine'de başka bir açıklamada Rus hükümeti, Karadağ'a destek vermeyeceğini ve Karadağ İşkodra meselesiyle ilgili hiç bir destek beklememelerini belirledi. 6 Mart buluşmasında ortak bir antlaşmaya ulaştı ve ona göre "sınır meselesi için artık tek tartışılabilir Gjakova meselesiydi."⁹¹

Sonraki günlerde, tekrar Rus büyükelçi Çetine'de buluşmalar gerçekleştirdi ve Kral Nikola'yı savaşa devam etmemek için ikna etmeye çalıştı. Eğer saldırılara devam ederseniz, bu bizim tavsiyelerimize karşı yürümek demektir, diyerek Rus büyükelçi açıkladı. Fakat bu uyarıların etkisi yoktu ve savaş hazırlıklarını daha hızla devam ettirdi.

11 Mart 1913 buluşmasından sonra, Rus onayını aldıktan sonra, İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey, Karadağ'ın temsilcilerine açıkladı ki İşkodra'nın

⁹⁰ Kastriot Dervishi **Historia e shtetit shqiptar : 1912-2005 : organizimi shtetëror, jeta politike, ngjarjet kryesore, të gjithë ligjvënësit, ministrat dhe kryetarët e shtetit shqiptar në historinë 93-vjeçare të tij** Tiran 55, 2006, s.263-265.

⁹¹ Kastriot Dervishi **a.g.e**, s.263-265.

geleceği Büyük Güçler tarafından karar verilecekti ve askeri operasyonlar bu kararı etkileyemeyecekti.⁹²

Daha net bir şekilde 19 Mart kararnamesinde Arnavut meselesi için şu ifade bulunmaktadır:

Arnavutluk'un statüsü sadece ve sadece Büyük Güçler tarafından belirlenecek ve belirlene kadar Sırbistan ve Karadağ'dan hiçbir geçerli ve haklı faaliyet göz önünde bulundurulmayacaktır. İşkodra'yı düşerse bile, onun geleceği, Karadağ işgalinden değil, Büyük Güçler tarafından belirlenecektir.⁹³

Kuzey-Doğu sınırındaki Avusturya direnişi 22 Mart'a kadar devam edecekti. O günde, Kuzey sınırı Buna nehrinin çizgisini takip etmek şartıyla, Avusturya-Macaristan'ın dışişleri Bakanı, Gjakova'dan vazgeçti. İkinci şart Arnavutluk'a verilen topraklardan Sırp ve Karadağlı ordularının hızlıca geri çekilmesi ile ilgiliydi. Bu şart Avrupalı Güçlerin garantisıyla ve onların tek ses olarak Belgrad'da ve Çetine'de etkisiyle gerçekleştirecekti. Böylece, iki ay tartışmalardan sonra Konferansta ortak bir antlaşma bulundu.

Eğer tartışılan meseleler münhasıran milliyet temelinde görünmüş olsaydı, itiraz edilmiş bölgeler, çoğunlukta arnavut nüfusundan oluştuğu için mutlaka Arnavutluk'a verilecekti. Ama konferansta milliyet ilkesi ikinci plana geçmiş ve katılanlar için "Avrupa konseri'nin" koruması ve Birinci Balkan Savaşından kazanan ülkelerin Osmanlı Devletine ait topraklarla ödülleniyesi daha önemliydi. Rus hükümeti sınır meselesi için Avusturya'nın teklifini onayladı ve Belgrad'da ve Çetine'de kollektif eylem fikrini destekledi.

26 Mart'ta, Karadağ'ın Kraliyet Sarayı Konseyinin toplantısında bu kararları uygulamamak ve İşkodra üzerine saldırı devam etmek için kararlanmıştır. 29 Martta, Beograd'da ve Çetine'deki Büyük Güçlerin temsilcileri ilgili ülkelere Büyük Güçlerin kararlarını anlatmıştır. Bu resmi karara karşı Karadağ hükmeti geri çekilmedi ve 31 Mart

⁹² Gurakuqi, a.g.e, s.509.

⁹³ Kastriot Dervishi a.g.e. s.263-265.

İşkodra'ya tekrar saldırmaya başladı. 1 Nisan'da ise Büyük Güçlerin temsilcilerine, kararı itiraz etmiştir.⁹⁴

Fakat tekrar İşkodra üzerine büyük saldırı başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İki gün içinde Karadağ 1200 asker kaybetti ve bu kayıptan dolayı vahim bir haldeyken İşkodra'nın sivil mahallelerini bombalamaya başladı, yabancı ülkelerin konsoloslukları dâhil. İngiliz Konsolosluğuna da saldırmış ve konsolos yara almıştır. Büyük Güçler, antlaşma bulmak için yorgun aylardan sonra, Karadağ'ın faaliyetlerden öfkeliyken, tepki göstermeye karar vermişlerdir. 5 Nisan'da 3 Avusturyalı, 2 İtalyalı, 1 İngiliz, 1 Fransız ve 1 Alman gemilerden oluşturan filosu Tivar ve Ulkin'e karşı geldiler.⁹⁵ Rus hükümeti faaliyetleri oynalamasına rağmen gemi göndermedi. Uluslararası donanma komutanı, Admiral Cecil Burney, Arnavut topraklarından hemen geri çekilmesi Çetine'ye bir not gönderdi. Bu kesin uyarı Karadağ'dan kesin bir reddetme ile karşılandı, Kral Nikola ise şiddet ve tehdit ile geri çekilmeyeceğini açıkladı. Bu yöntemde, Karadağ'ı geri çekertmek için ne Rus tavsiyeleri ne de Avusturya'nın tehditleri faydalı olmadı. Ancak, Sırp denizci demonstrasyonu kuşatmasını, terk etmek için sebep olarak kullandılar. 2 Nisan 1913'te, uluslararası donanma Arnavut ve Karadağ limanlarının karşısında olduğu zaman, Sırp Başbakanı Paşiq "İşkodra'nın kaderi belirlenmiş" ifadesi kullanarak geri çekilme emri verdi.⁹⁶ 10 Nisanda Sırp geri çekilmeye başladı ama topları Karadağ'a bıraktılar. Büyük Güçlerin donanması Tivar'dan Durres'a kadar albukayı büyüttü. Fakat tüm bunlara rağmen ve Sırp'ların yardımı artık olmamasına rağmen Karadağ İşkodra'nın kuşatmasına devam etti.⁹⁷

22 Nisan 1913'te, Kont Berchtold bir açıklamada durumun çok kritik olarak değerlendirdi. Karadağ'ın deniz ablukası açıkça bir etki vermemiş ve tek çare Tivar'ın ve Ulqin'in işgal edilmesi kalmıştı. İtalya ve Almanya bu teklifi desteklemiş, Fransa ise kara çıkarmasını reddetmiştir. Bu çaresiz durumda, Kont Berchtold, Avusturya-

⁹⁴ Hile Lushaku, **Qeveria e Pekoshme e Vlores (4 Dhjetor 1912-22 Janar 1914)**, Tiran, Urtesia Bektashiane, 2013, s.165.

⁹⁵ Teuta Hoxha, **İsmail Qemali (Permbledhje dokumentash), 1888-1919**, Tiran, 8 Nentori, 1982, s.35.

⁹⁶ Teuta Hoxha, **a.g.e.** s.40.

⁹⁷ Gurakuqi, **a.g.e.** s.511.

Macaristan'ın Dışişleri Bakanı, yaptığı açıklamalara göre Avusturya, İşkodra düşse bile asla Karadağ'ın işgaline müsaade vermeyecekti.⁹⁸ Hatta İtalya ile birlikte, ya da yalnız Avusturya Karadağlı askerleri İşkodra'dan çıkartacaktı.

Ama olumsuz bir gelişmeden dolayı durum çok karmaşıklaşacaktı. 23 Nisan 1913, sabah saat 3'te İşkodra teslim edecekti. Essat Paşa Toptani, Türk ünlü komutanı Hasan Rıza Paşayı öldürdükten sonra, sakin bir şekilde İşkodra'yı teslim etti. Sırp General Bojeviq ile konuşmalardan sonra ve geri çekilmesi ve kapitülasyon ilanının şartları tartıştıktan sonra İşkodra tesliminden Essad Paşa 80,000 türk lirası alacaktı. Karl Gurakuqi, durumun şahidi, o anı yazısında anlatıyor ki:

Türk komutanı öldürüldükten sonra, İşkodra'daki Türk askerlerin komutanlığını Essat Paşa aldı. Hemen Kral Nikola'nın oğlu Danilo ile konuşmalara başladı. Birkaç buluşmadan sonra, Essat Paşa ve Danilo'nun temsilcisi arasında, 23 Nisan'da şu şartlar altında İşkodra teslim edildi:

1. Karadağ Essad Paşa'ya 80,000 lira ödedi ve o saydı
 - a. Essat Paşa'ya Orta Arnavutluk üzere, Mat ve Vjosa nehirleri arası, bir Kralık tanındı
 - b. Essat Paşa İşkodra'dan askerler ve silahlarla beraber serbest çıktı
2. Karadağ'a İşkodra'yı işgal etme hakkı verildi.⁹⁹

Kral Nikola İşkodra'da süresiz yerleşmeye karar verdi ve şehre krallık girişi için konuşulmuştur. Bu dramatik gelişmeden sonra, Avustura-Macaristan hükümeti Konferanstan aciliyetle enerjik tedbirlerin alınması istedi. 25 Nisan'da, Konferansta Avusturya-Macaristan'ın uluslararası askerlerin Tivar ve Ulqin'de karaya çıkarma isteğini reddetti. İki gün sonra Çetine'de Büyük Güçlerin temsilcileri Karadağ Başbakanına bir not verdi. Ona göre en kısa zamanda İşkodra'dan geri çekilmesi ve şehirde iktidarı Büyük Güçlerin temsilcisine, uluslararası deniz kuvvetleri komutanına verilmesi istendi.

2 Mayıs'ta, Karadağ bir açıklama üzere bu nota cevap veriyor:

⁹⁸ Idriz Basha **Essad Pasha e Shqipnia : 1912-1920** Bruxelles, 1996, s.85.

⁹⁹ Idriz Basha **a.g.e.** S.88.

Barış şartları ve Arnavutluk'un sınırları için hakkını saklı tutar ve İşkodra meselesi için tartışmalar ertelenmesini istedi. Bu tartışmalarda Karadağ'da aktif aktör olmak istedi.¹⁰⁰

2 Mayıs sabahında Avusturya-Macaristan Bakanların toplantısında, Kont Berchtol ısrarıyla, eğer Kral Nikola geri çekilmek redetmeye devam ederse 6 Mayıs'ta ona karşı askeri faaliyetler başlayacaktı. Viyana ve Roma arası ortak operasyonlar için konuşmalar da başladı. Bütün bu siyasi ve askeri baskılarından sonra, 4 Mayıs'ta, Karadağ geri çekilmeyi ve İşkodra'yı teslim etmeyi kabul etmeye zorunda kaldı.¹⁰¹

Bu şekilde, Birinci Balkan Savaşının en hassas bölümlerinden birtanesi kapandı. Arnavut toprakların büyük bir kısmı Karadağ'a ve Sırbistan'a verildi. Jeo-politik çerçevesinde Karadağ İşkodra'yı alamadı ama 1880'den sınırlardan, Arnavut toprakları ile daha fazla büyüdü. İşkodra Arnavutluk'ta kaldı ama ondan önemli parçalar (Kraja, Hoti, Gruda, Plava ve Gucia) ayrıldı.¹⁰²

İşkodra'da çatışmaların bitmesi Avusturya'yı Balkan meselelerinde ön plana çıkardı. Avusturyalı bölgedeki ilgileri dokunanlar savaş ile tehdit edildi. Bu ilgiler büyük bir Arnavutluk isteniyordu, Batı Balkanlarda Sırbistan için tampon bir bölge olarak.

1.7 30 Mayıs antlaşması ve 29 Temmuz kararı

İşkodra meselesi çözüldükten sonra Büyük Güçler tarafından Arnavutluk'un statüsü ele alınmıştır. Tartışmaların çoğunu bu kısımda ilgilenen devletler arasındadır, bir tarafta İtalya ve Avusturya-Macaristan ve öbür tarafta Rusya ve Fransa.

Arnavutluk'un statüsünü otonomiden tam bağımsızlık'a yükseltmek için Viyana oybirliğini almıştır. İkisi birlikte, 8 Mayıs 1913, Arnavutluk'un statüsü ile ilgili bir proje getirecekti.¹⁰³ Bu projenin birinci maddede Arnavutluk Padişah'ın altında

¹⁰⁰ Gurakuqi, a.g.e, s.520.

¹⁰¹ Gurakuqi, a.g.e. S.521.

¹⁰² İnstituti i Historise te Akademise se Shkencave, **Historia e Shqiperise III (1912-1944)**, a.g.e, Tiran, İnstituti i Historise, -1984, s.168.

¹⁰³ Arben Puto, **Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se Imperializmit II**, a.g.e, Tiran, 8 Nentori, 1987, s.232.

öngörülmesine rağmen bu sadece bir formalitedir, 17 Aralık 1912 kararıyla uymaktır. Ama ikinci, üçünü ve sonraki maddelerde Padişah'a bağlılığı formalite olduğunu anlaşılır ve bütün bağlantılar Osmanlı Devletiyle kesilmektedir. Sonra Arnavutluk neutral (tarafsız) bir ülke olmalıdır ve bu tarafsızlık Büyük Güçler tarafından garantili edilecekti. 6. Maddesinde Uluslararası Kontrol Komisyonu'nun oluşturulması belirlenmiştir. UKK altı Büyük Güçlerin temsilcilerinden ve Arnavutluk'un bir temsilcisinden oluşturaldı. Bu komisyon kamu yönetimi ve Arnavutluk malisine odaklanacaktı. Devletin başında, Avusturya-Macaristan ve İtalya'dan diğer güçlere teklif edilmiş yabancı bir Prens olacaktı. Bu proje Avusturya Macaristan'nın Arnavutluk için gerçek fikirleridir. Fakat Büyük Güçleri arası çatışmaların yüzünden ve oybirliklerin kaybedildiğinden dolayı gerçekleştirilemedi.¹⁰⁴

17 Aralık kararları ve Avusturya-Macaristan'ın pozisyonu değişmesi, bölgedeki yeni gelişmelerinden açıklanmıştır. Üstelik Makedonya'nın parçalanması Balkan ülkeleri arası ve dolayısıyla Arnavutluk ve Osmanlı Devleti'nin arası herhangi bir toprak bağlantısı olmayınca Osmanlı Devletine ait olmak henüz imkansızdı. Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan'ın toprak iştahı görüldüğü zaman Avusturya ve İtalya için Arnavutluk devletinin yaratılması öte plana çıkıyordu.¹⁰⁵

Avusturya-Macaristan'ın ısrarı ve ona İtalya'nın katılması birtaraf ve öbür tarafta İşkodra krizi boyunca Arnavutluk'un Avusturya'dan işgal edilmesi, Antanta güçleri, özellikle Fransa'yı endişelendirdi. Bu yüzden statü konusuyla ilgili Konferansta yeni gelişmeler ortaya çıkacaktı ve artık tam bağımsızlık söz konusuydu.

Arnavutluk statüsü ile ilgili diğer bir hassas nokta 30 Mayıs 1913 Antlaşmasıdır, Balkan ülkeleri (Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan) ve Osmanlı Devleti arası, mağlup olarak, Büyük Güçlerin dikkatinde. Ama bu antlaşma imzalandığı zaman Arnavutluk Güney sınırları hala belirlenmemiş çünkü bu sınırlar Ege adaları meselesine bağlıydı. Kuzey sınırların meselesi ise bitmiş oldu ve Avusturya-Macaristan ve İtalya

¹⁰⁴ Arben Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II, a.g.e.*, Tiran, 8 Nentori, 1987, s.253.

¹⁰⁵ Idriz Basha *Essad Pasha e Shqipnia : 1912-1920* Bruxelles, 1996, s.96.

Konferanstaki katılan ülkelere teknik bir komisyonun olusturmasını istediler. Bu komisyon zeminde sınırın belirlenmesi yapacaktı.¹⁰⁶

30 Mayıs Antlaşmanın 2. Maddesine göre Osmanlı Devleti bütün Avrupalı toprakları Midye-Enez çizgisinin batında Balkan ülkelere veriyordu, Arnavutluk hariç 3. Maddesinde ise Osmanlı Devleti ve diğer Balkan imzalanan ülkeleri, Arnavutluk statüsü ve sınırları meselesi altı Büyük Güçlere (Almanya, Fransa, Rusya, İngiltere, İtalya ve Avusturya-Macaristan) bırakıyordu. 30 Mayıs 1913 Antlaşmasında, uluslararası bir antlaşmada, ilk kez Arnavutluk devlet olarak ortaya çıkıyordu.¹⁰⁷

30 Mayıs 1913'te, Barış antlaşması imzalandıktan sonra Büyükelçiler Konferansı toplantısında, gelecekte çalışma hatları belirlendi. Bu toplantıda Sir Edward Grey, barış antlaşmasının imzalandığını büyükelçilere haber verdi. Artık kalan problemler şunlardır:

- a. Arnavutluk'un organizasyonu. Burada ayrıntılar organizasyonu belirlemek söz konusu değildi. Fakat Konferansta katılan güçler yeni devletin kurumları genel hatları içi anlaşmak inemliydi.
- b. Arnavutluk'un Güney ne Güney-Doğu sınırlarını belirlenmesidir
- c. Ege adaların meselesidir.¹⁰⁸

Nihai kararı hazırlanan teklif, Büyükelçilerin Konferansında, 15 Temmuz 1913te, İtalya ve Avusturya'nın teklifiydi. Aslında bu yeni teklif 8 Mayısın daha detaylandırılmış ve "Arnavutluk statüsü projesi" adlandırılmış halidir. 15 Temmuzun teklife göre:

1. Arnavutluk, otonom ve kalıtsal bir Prenslük olarak, Büyük Güçlerin kontrolü altında, kurulacaktı,
2. Arnavutluk ve Osmanlı Devleti arası hiçbir bağlantı olmayacaktı.
3. Arnavutluk neutel (tarafsız) bir devlet olacaktı ve bu tarafsızlık Büyük Güçlerin tarafından garanti edilecekti,

¹⁰⁶ Joseph Swire, **Shqipëria, Ngritja e nje mbreterie**, Tiran, Diruria, 2005, s.84.

¹⁰⁷ Joseph Swire, **a.g.e.** S.88.

¹⁰⁸ Gurakuqi, **a.g.e.**, s.529.

4. Arnavutluk'un kamu yönetimi ve mali yönetimi uluslararası bir komisyondan oluşturulacaktı. Bu komisyonda her güçten bir temsilci olacaktı, Arnavutluk ise bu komisyonda bir üye tarafından temsil edilecekti.
5. Komisyonun yetki süreci 5 seneydi, ama gerekirse uzatılabilirdi.
6. Bu komisyon kamu yönetimi ve yeni kurumların kurulması ile ilgili detaylı bir proje hazırlamakla görevlendirildi.
7. 6 ay içinde yabancı bir prens Arnavutluk'un başına atanacaktı
8. Asayiş jandarmadan olacaktı ve bu jandarma kuvvetleri uluslararası subaylar tarafından organize edilecekti.¹⁰⁹

Dolayısıyla, İtalo-Avusturyalı projesi 17 Aralık 1912 projesinden, Osmanlı Devleti ile tüm bağlantıları keserek, temelden farklıydı. Bu proje Arnavutluk bağımsızlığının tanıma çerçevesini hazırladı.

1.maddede Arnavutluk otonom, egemen ve kalıtsal bir Prenslik, Büyük Güçlerin kontrolü altında belirlene rağmen, 2.maddede Arnavutluk ve Osmanlı Devleti ile arası herhangi bir bağlantının kesilmesini vurgulanmıştır. 29 Temmuz 1913te, nihai onaylanmış projesinde bir madde daha eklenmiştir. Orada Arnavut jandarmanın organizasyonu İsveçreden subaylar tarafından organize edilecekti. Ama İsviçre'nin kabul etmemesi sebebiyle bu görev Hollandalı subaylara verilmiştir.¹¹⁰

Böylece 29 Temmuz 1913'te Londra'daki Büyükelçi Konferansında alındığı karar yeni Arnavut devleti ve bağımsızlığın tanınması için en önemli uluslararası belgesini temsil etmiştir.

1.8 Bağımsızlıktan sonra ekonomik durum

Bağımsız bir ülke olarak Arnavutluk 28 Kasım 1912'de yoluna başladı, diğer Balkan ülkelerinden çok daha geç. Ancak 1912 yılından sonra Arnavutluk'un bağımsız

¹⁰⁹ Arben Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II*, Tiran, 8 Nentori, 1987, S.276-277.

¹¹⁰ Arben Puto, *a.g.e.* S.277.

ekonomik gelişmesi büyük engellerle karşılaştı. Bağımsızlığın takip ettiği olaylar (Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı) çok ağır neticeler vardı. Bunlar ülkenin gelişmesi için sadece engeller değil, hatta ekonomik açıdan büyük zarar aldı.¹¹¹ Onun topraklardaki savaştan ordular Arnavutluk sürekli soyuldu. Bu ordular savaş bitikten sonra bile hemen geri çekilmediler ve uzun bir süreç Arnavutluk'un sınırları içerisinde kaldılar.

İsmail Kemali hükümeti bütün Arnavut nüfusunun yaşadığı topraklar için bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak Büyükelçi Konferansında, Avlonya Meclisi kararlarını dikkate almadıkça, çok Arnavut bölgeler Arnavutluk'tan bölündü ve komşu ülkelere ödül olarak verildi. Konferansın kararlarına göre Arnavutluk içerisinde 28,748 kilometre kare kaldı ve nüfusu 800,000 oturan vardı.¹¹² Bu bölme birbiriyle ekonomik açıdan sıkça bağlanmış ve ekonomik bir tüzellik oluşturan bölgeler ve şehirler birbirinden bölünmüştü. Özellikle İşkodra, Korça, Kukës ve Debre şehirleri etkilendi çünkü yutdışında kalan bölgelerle ekonomik ve tüccari ilişkileri kesildi.

Bu dönemde nüfusun %90'dan fazlası tarım ile uğraşıyordu ve ülkede tarımsal bir karakter vardı. Büyük tarım arazilerinin çoğu ve en üretken olan çiftlikler idi. Genelde çiftlikler Batı tarlalardaydı ve İşkodra'dan Avlonya ve Saranda'ya kadar uzanıyorlardı. Bu çiftliklerin sahipleri, devlet vakıflar ve özel sahibleriydi.¹¹³

Çalışma araçları ve ekim yöntemleri ilkel ve primitif idi. Ahşap pulluklar genelde en kullanılmış araçlardı ve tarım ürünlerin verimliliği düşüktü. Alçak ovalarda hububat üretkenliği hektar için ortalama olarak 600-1000 kilo arasındaydı, dağlı bölgelerde ise 400-600 arası iniyordu. Bu durum ve gıda ürünlerin yetersizliği ülkeyi kritik bir haline getirdi.¹¹⁴

¹¹¹ Zekeria Cana, **Politika e Serbisë kundrejt çështjes shqiptare : 1903-1913**, Prishtina, Instituti Albanologjik, 2006, s.53-54.

¹¹² Akademia e Shkencave e Shqipërisë, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarësise 28 Nëntor 1912-7 Prill 1939)**, Tiran, Toena, 2007, s.29.

¹¹³ Valentina Duka, **Qytetet e Shqipërisë në vitet 1912-1924**, Tiran, Toena, 1997, s.45.

¹¹⁴ İliaz Fishta, Veniamin Toci, **Gjëndja ekonomike e Shqipërisë në vitet 1912-1944, prapambetja e saj, shkaqet dhe pasojat**, Tiran, Shtëpia Botuese "8 Nëntori", 1983, s.13.

Sanayi üretiminde küçük esnaf üretimi üstünlüğü vardı. Bazı küçük sanayi fabrikaları da vardı. 1912 yılında, Arnavutluk sınırları içerisinde sadece 34 sanayi parça vardı: 18 motorlu değirmen, 3 yağ fabrikası, 1 sabun fabrikası, 1 tel fabrikası, 1 kumaş fabrikası, 1 yün işleme fabrikası, 1 sigara fabrikası, 1 makarna fabrikası, 1 basımevi, 4 mekanik testere fabrikası ve 2 tuz fabrikası. Birkaç tuğla ve fayans üreten fabrika da vardı.¹¹⁵

1875 yılından beri yabancı sermayeden Avlonya'daki Selenica madeni büyünlüyle sömürölmekteydi. Deniz kenarında birkaç ormanlar da yabancılar tarafından kontrol edilmekteydi. Arnavutluk'un dış ticareti, denizcilik ulaşımı ve posta servisi de yabancı şirketlerin elindeydi.

Sanayi fabrikalarında işçilerin sayısı çok azdı. Ortalama olarak herbirinde 2-3 kişi çalışıyordu, ama bazılarında 10-20'ye gidebiliyordu. Madenler, ormanlar ve tuz fabrikaları en yüksek işçi sayısı vardı, özellikle yaz döneminde. Avlonya'daki ve Kavaja'daki tuz fabrikalarında herbirisinde 100 kişiden fazla çalışıyordu.¹¹⁶

Kara ulaşımında düzenli yollar neredeyse yoktu. Bütün Arnavutluk'ta yaklaşık 300 kilometre kara yolu vardı, fakat farklı noktalarda ve genelde nehirler üzerinde köprü eksiklerinden dolayı kesiliyordu. Bu yollar da geçiş zordur ve kışın bazı zamanlarda imkansız oluyordu. İşkodra-Shengjin, Tiran-Durres, Elbasan-Labinot, Korça-Kakavij yolları bahsedebiliriz. Genel ulaşım araçları iki tekerlekli arabaları ve atlarıydı.¹¹⁷ Sahil kenarında olan şehirler arası ulaşım küçük gemiler üzerinden yapılmaktaydı. Bu geri kalmış altyapı ve modern ulaşım araçların eksikliği iç pazarın birleşmesi için engel oluşturmaktaydı.

Ekonomik elitler genelde ticarete yatırım yaparlardı ve çok az sanayi ve sanayi üretiminde. Ülkenin en büyük ticari merkezleri: İşkodra, Durres, Avlonya, Korça ve Beratidir. İşkodra'nın birkaç ticari firmaları Akdeniz, Balkanlar ve Merkez Avrupa'nın bölgelerinde meşhurdur. Bunların Trieste'de, Venedik'te, Ragusa'da, Kairo'da vb büyük

¹¹⁵ İliaz Fishta, Veniamin Toci, **a.g.e.** S.14.

¹¹⁶ İliaz Fishta, Veniamin Toci, **a.g.e.** S.15.

¹¹⁷ Ferdinando Salleo, **Shqiperia: gjashte muaj mbreteri**, Tiran, Toena, 2002, s.156.

zamanın ticari merkezlerinde ticaret ajansları vardı. Bu zamanda İşkodra Arnavutluk'un en büyük şehriydi.¹¹⁸ Ama bağımsızlık ilanından sonra, bir süreç en önemli ekonomik ve ticaret merkezi olmasına rağmen, önceki önemi tutamayacaktı.

Sanayi üretimi geri kalmış ve çok yavaş adımlarla gelişme halindeyken nüfusun ihtiyaçları mallar ve servisler için eski esnaflardan karşılamaktaydı. Böylece sadece büyük şehirlerde: İşkodra'da, Elbasan'da, Avlonya'da, Korca'da, Berat'ta vb civarında 4600 esnaf parçası vardı.¹¹⁹

Dolayısıyla Arnavutluk bağımsızlığı ilan ettikten sonra bu karmaşık siyasal ve ekonomik problemlerin çerçevesinde kendini buldu.

Ancak Avlonya hükümetinden ekonomik karakter ile alınan tedbirler nedir? Ekonomi alanında en önemli plan ve sonra gerçekleştirildiği karar Padişah'ın sahip olduğu tüm çiftlikleri ele koulmuştur ve kamulaştırmıştır. Bu topraklar 56,287 hektardır ve onların çoğu batı kıyı alanlarındadır. Bu tedbir ile devlet ülkedeki en büyük mülk sahibi oldu.¹²⁰ Aynı zamanda tapuların ve toprak üzerinde sahiplerin kontrol edilmesi için yeni bir yasa çıkmıştır. Bu yasa şüpheli bir şekilde alınmış yada yabancı güçlerle işbirlik yaparak kazanılmış toprakları kastemiştir.

Ama toprak üzerindeki mülkiyete temelde dokunmamıştır. Çiftliklere bir zarar gelmedi ve topraksız köylülere toprak verilmedi. Köylüler ezici çoğunlukla, üretimin üçten biri yada yarısı vererek, çiftçi olarak çalışmaya devam ettiler.

Onun ekonomik programında, kamu yönetimi hukukunna göre, Avlonya Hükümeti yeni yolların, limanların ve demiryollarının inşaa edilmesi, ticaretin ve sanayin gelişmesini öngörölmüştür. Avlonya Hükümeti tuz fabrikaları, tütün fabrikaları ve limanından elde edilen gelirlere el koydu. Ancak bu yerel ekonomik kaynakların yetersiz olduğunu ıspatlandıktan sonra yabancı bankalardan kredi çekmek zorunda kaldı.

¹¹⁸ Valentina Duka, **Qytetet e Shqiperise ne vitet 1912-1924**, Tiran, Toena, 1997, s.55.

¹¹⁹ Valentina Duka, **a.g.e.** S.58.

¹²⁰ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, Tiran, Toena, 2007, s.42.

Eski vergi kanunlarını uygulamaya devam ettiler. Devletin bütçesi için kaynakçaları: tarım ürünleri üzerinde %10u, özel tarım ürünler üzerinde parada vergiler, topraklardan kira olarak gelirleri, tavizlerden gelirleri vb.¹²¹

Ülkenin ekonomik gelişimini teşvik etmek amacıyla Avlonya Hükümeti ulusal bir para sistemi ve kredi sistemi için temelini atmaya çalışıyordu. Bu projeler için yabancı sermayeli ulusal bir bankanın kurulmasını planladı. Bu amaçla birkaç İtalyalı ve Avusturyalı bankaların temsilcileri ile istişarelere başlandı. İtalya ve Avusturya bu dönemde sadece bağımsızlık için değil ülkenin ekonomik dengesini koruması ve gelişmesi için ilgilenmekteydi. Tartışmaların sonunda, 4 Ekim 1913'te, Wiener Bank Verein ve İtalya Ticaret Bankası ile bir sözleşme imzalandı.¹²²

Sözleşmede Arnavut Ulusal Bankasını, İtalyalı ve Avusturyalı sermaye ile kurulması belirlenmiştir. Onu sermayesi 10 milyon Avusturya kronası olacaktı. İki imtiyazlı grup stokların eşit parçalarına sahip olacaklardı.¹²³

Arnavut parası çıkarması bankanın münhasırlığında olacaktı. Arnavutluk'un resmi parası fringa olarak belirlendi. Banka tarafından belirli bir tutar, değerli madenler olarak olacaktı. Yasaya göre bu tutar para çıkarmasının en az %30u olmalıydı. Aynı zamanda bu ulusal banka yatırımları kabul edecekti ve kredi verecekti.

Bankanın merkezi Arnavutluk'ta olacaktı. Kurucu grupların temsilcilerinden ve Arnavutluk devletinde oluşturulan bir yönetici konseyi bankanın başında olacaktı. Bundan hariç hükümet, para çıkarılmasını gözetmek ve bankanın statü uygulamasını kontrol etmek için, bankada özel bir komiser atayacaktı. Banka, aynı zamanda ülke ekonomik ve mali hayatında bir sürü imtiyazların sahib olacaktı.¹²⁴

¹²¹ Valentina Duka, **a.g.e.** S.58.

¹²² Valentina Duka, **a.g.e.** S.58.

¹²³ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, Tiran, Toena, 2007, S.49.

¹²⁴ Gani D. Ratkoceri **Kryengritja shqiptare e vitit 1912**, Tiran, 1997, s.89.

Banka yaratıldı ama sonraki olaylardan dolayı onun aktivitesi uzun süremedi ve normal bir etkinlik gerçekleştiremedi. Sadece kamu yönetimi ile ve birkaç özel şirketlerle sınırlandırıldı.

İKİNCİ BÖLÜM

İSMAIL KEMALİ HÜKÜMETİ VE MEŞRUIYET MESELESİ

2.1. Komşu Ülkelerle Gerginlikler

Güney Arnavutluk meselesi, karmaşık olduğu için, Büyükelçi Konferansının en son verdiği kararlardan birtanesiydi. Çünkü bu Güney Arnavutluğun sınırları aynı zamanda başka meselelerle, Türk-İtalya 1911 savaşı ve Londra Antlaşması gibi, tartışıldı ve Büyük Güçlerin farklı çıkarları konferanın uzatılmasına sebep olmuştur.¹

Büyükelçi Konferansında, Yunan hükümeti Güney Arnavutluk üzerindeki iddialarını 3 Ocak 1913 muhtırasında açıkladı. Bu iddiaları iki grupta sınıflandırabiliriz: birinci, maksimalist olanlar bunlar derleyiciler tarafından doğal veriler olarak adlandırılmış ama ulaşmak için uluslararası durumundan dolayı çok zordu. Ve ikincisi, minimal versiyonu. Bu Yunan Hükümetinden ulaşılabilir olarak değerlendirilmiştir. Aslında bunlar arasındaki fark o kadar büyük değildi ve sadece Avlonyanın Yunanistana dâhil olup olmadığından oluşmaktaydı.²

Maksimalist versiyonuna göre sınır Vjosa nehri çizgisini takip etmeliydi. Dangallia dağına kadar sonra oradan Prespa ve Ohrid göllerine kadar uzatılacaktı.

Ancak Yunanistan, Avusturya-Macaristan ve İtalya'nın, bu teklife karşı, direnci belli olduğu için minimal versiyonu almaya çalıştı. Ona göre Himara bölgesi ve Drinos ve Vjosa nehirlerin birleşmesine kadar bütün topraklar Yunanistan'da olacaktı. Sınır Batı Makedonya'da, Prespa ve Ohrid göllerinde biterdi.³

Bu teklifi haklı göstermek için Yunan derleyiciler stratejik, ekonomik ve etnografik-kültürel kanıtlar, sahte tarihsel ve demografik istatistiklere dayanarak kullanmaya

¹ Hajredin Isufi **Dom Nikollë Kaçorri** Tiran, Pegi, 2008, s.135.

² Peter Bartl, **Myslimanët shqiptarë në kohën e lëvizjes për pavarësi kombëtare (1878-1912)**, Tiran, Dituria, 2006, s.251-253.

³ Arben Puto, **Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se Imperializmit II**, (4. Belgesi Yunan Hükümetinin Muhatırası)Tiran, 8 Nentori, 1987, s.276-277.

çalıştılar. Böylece, Yunan hükümetine göre Himara bölgesiyle birlikte Saranda Limanı da doğal olarak Yunanistan'a ait olmalıydı çünkü aksi halde Korfuz'a karşı kıyıları başka bir devlete bırakmak Yunanistan için her zaman bir tehlike olacaktı. Üstelik onun teklifini desteklemek için Ergirikaşı şehri, doğal nedenlerden dolayı Saranda Limanına bağlı olmalıydı, yoksa gelişemeyecekti. Hatta Yunan Hükümetine göre Korça vadisi de denize sadece Yanya'nın ve Saranda'nın limanları üzerinden ulaşabilirdi, dolayısıyla Yanya ve Ergirikastra ile beraber tek bir bölge oluşturuyordu.⁴

Yunan iddiasının gerçekleşmesi çok zordu çünkü Üçlü İtilaf güçlerinin desteğini bile alamadı. Öte yanda, hemen İtalya'nın ve Avusturya-Macaristan'ın itirazını aldı. İtalya ve Avusturya-Macaristan'ın bu bölgedeki stratejik çıkarları var olduğu için Yunan hâkimiyeti altında olmasına izin vermeyecekti. 21 Mayıs 1913'te Londra'da İtalya Büyükelçisi Konferansta, Avusturya ile birlikte, Arnavutluk ve Yunanistan arası sınır için bir proje teslim etti.⁵

Bu projeye göre Korça ve Ergirikastra Arnavutluk'a ait olacaktı, sonra sınır Ohrid gölünün batı kıyısını takip ederek Devoll gölüne kadar uzatılıyordu. Sonra Korça'dan İyon denize kadar devam ediyordu. Hatta İtalya-Avusturya projesi Konferansta püf nokta olacaktı. Sadece Yunanistan için değil, Yunanistan'ın destekçi diğer güçleri için bir uyarı olarak.

Diplomatik planda konuşmalar devam ederken, Ocak 1913'te bütün cephelerde savaş tekrar başladı. Yunanlar Yanya'yı ve bütün Güney Arnavutluk'ta, Yunanlarda Vorio-Epir adlandırılan bölgede saldırdılar. 6 Mart'ta Yanya düştü, 15 ve 21 Mart arası ise Yunan kuvvetleri bütün Güney Arnavutluk'u, Ergirikaştır ve Tepedelen şehirleri dâhil, işgal ettiler. Aşağı yukarı Konferansta belirtilen bütün topraklar. 13 Mart'ta,

⁴ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, Tiran, Toena, 2007, s.50.

⁵ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **a.g.e**, S.51.

Yunan Başbakanı Venizellos, Avlonya'ya ilerlemeyi durdurmak için, Genelkurmay başkanına emir verdi.⁶

Yunan ilerlemesi Viyana ve Roma'da endişeyle beklendi çünkü İtalya ve Avusturya açısından Yunanistan Kalamas nehrinin çizgisi geçmemeliydi. Yoksa onlara göre Korfuz kanalının iki yanı bir güç tarafından kontrol edilirse, yani Yunanistan'dan ve dolayısıyla Fransa'dan, Güney Adriatik'te dengeyi bozacaktı.

Mart ve Haziran arası süreçte, Güney Arnavutluk'ta, gelişmeler yavaş ilerlemiştir. Sınır meselesi, İtalya yüzünden, Ege adaları meselesine bağlanmıştı. Bu süreçte Konferansta 3 mesele birbirine bağlıydı: a. Osmanlı Devleti ve Balkan devletleri arası barışın tamamlanması, b. Güney Arnavutluk sınırı ve Ege adaları meselesi, c. Balkan devletleri arası çelişkilerin çözülmesidir. Yunan hükümeti sonuna kadar, 30 Mayıs 1913'te Osmanlı Devleti ve Balkan ülkeleri arası imzalanmış Barış Antlaşmasının 3. Ve 5. Maddelerini değiştirmeye çalışacaktı. Ancak İngiltere'nin Dışişleri Bakanı Edward Grey'in ısrarıyla Konferansta, Osmanlı Devleti ve Balkan ülkeleri arası barış antlaşması imzalanmadan önce bu meselelerin tartışması önlendi. İngiliz ısrarından sonra, 27 Mayıs'ta, Atina Konferansındaki kendi delegesine barış antlaşmasını imzalatmak için talimat verdi.⁷

21 Temmuz 1913'te, Londra'da Avusturya-Macaristan'ın Büyükelçisi, Kont Mensdorff, Arnavut topraklarında Yunan katliamları için Konferansa bir muhtıra teslim etti. Bu muhtıraya göre, Martın ortasında, Filat ve Aidonat köylerinde, sadece Arnavut olduğu için 74 Müslüman katledilmişti. Nisan'ın başında, Yunan kuvvetleri Kolonya ve Leskovik'un Arnavut nüfusunu bir talep zorla imzalattırmıştı.⁸ Ona göre sanki bu bölgedeki Arnavutlar'ın Yunanistan'a katılmak istediğini gösteriyordu. Aynı zamanda Leskovik'un Arnavut okulları, Yunan işgalci kuvvetleri tarafından kapatıldı. 20 Nisan'da ise Yanya'da Arnavutlar, Yunanistan'a ait olmak için yapılan bir mitinge zorla

⁶ İnstituti i Historise te Akademise se Shkencave, **Historia e Shqiperise III (1912-1944)**, Tiran, İnstituti i Historise, -1984, s.170.

⁷ Puto, **Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se Imperializmit II**, s.265.

⁸ Nina D. Smirnova **Historia e Shqipërisë përgjatë shekullit XX**, Tiran, Ideart, 2000, s.85.

getirilmişti. Bu miting gerçekleştirilirken Yanya hapisanesinde yaklaşık 100 Arnavut Çamiria, Leskovik ve Delvina’da hapsedilmiştir.⁹

Konferansta gerçekleşen Güney Arnavutluk sınırı tartışmaları ile ilgili, 23 Temmuz’da Fransız temsilcisi Korça’yı Yunanista’a iddia etmek için talimat almıştı. Fakat eğer Ergirikastır ve Pırmet Yunanistan’a kalacaksa, Korça’nın Arnavutluk’ta kalmasını kabul edebilirdi.¹⁰

Fakat Güney Arnavutluk sınırları meselesi Ege adaları meselesine bağlı kalmaya devam etti. İtalya, Yunanistan ve destekçi güçlerine karşı Ege adalarından vazgeçmesi karşılığında Avusturya-Macaristan’ın desteğiyle Arnavutluk’un Güneyinde kendi belirlemiş olduğu sınırlara ulaşması için baskı yapıyordu. Roma, Korça’dan Sülos’a kadar uzanan bölgesini Arnavutluk’a verilmesi şartıyla, Yunan işgali altında olan Ege adaları, Trento ve İmbro hariç, Yunanistan’da kalmasını kabul edecekti.

İtalya-Avusturya ve Yunan duruşları bu kadar uzak olduğundan dolayı, İngiltere’nin Dışişleri Bakanı Grey için bir çarenin bulunması gerekliydi. Bu meselede Rus duruşu da, Kuzey sınırlar gibi o kadar ısrarlı olmayacaktı. İtalya’nın ısrarından dolayı, 30 Temmuz 1913’te, Edward Grey Rus ve Fransız Büyükelçilerine başka bir antlaşma teklif etti. Ona göre Güney Arnavutluk sınırları için en uygun çare Uluslararası bir Komisyonda bulunabilirdi.¹¹ Bu komisyon, Korça’dan Sülos’a kadar olan bölge Arnavutluk’a verilmesi şartıyla, sınır çizgisini belirleyecekti. Bu sözleşmeye göre Ege adaları, İmbos ve Tenedos hariç, Yunanistan’a verilmesi üzerine anlaşıldı. İtalya işgali altında olan adalar bu sözleşmeye dâhil değildi ve barış koyulduktan sonra onlar Osmanlı Devletine geri teslim edilecekti.

Arnavutluk için teklif edilen bölgeye, İtalya ve Avusturya-Macaristan’ın Büyükelçileri tarafında, Sazan adasının eklenmesini de istediler. Korfuz Kanalı için ise

⁹ Romeo Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914**, Tiran, UET Press, 2012, s.536.

¹⁰ Kaliopi Naska, **Dokumente per Camerine 1912-1939**, Tiran, Pa shtepi botuese, 1999, s.59.

¹¹ Romeo Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914**, Tiran, UET Press, 2012, s.538.

tarafsızlaşmasını istediler. Bu teklif, 31 Temmuz 1913'te, Alman Büyükelçisi'nin onayını da aldı.¹²

Duruşların yaklaşmasından sonra, tekrar 1 Ağustos'ta Konferansta Arnavutluk ile ilgili tartışıldı. Önce, İsveç'in reddedilmesinden sonra, Arnavut jandarma organizasyonunun hangi güce verileceği konuşuldu. Hollanda'nın kolonyal tecrübesinden dolayı, Edward Grey'in teklifiyle, Hollanda bu görev için en uygun ülke olarak görüldü. İkinci problem, İşkodra gölü ve Buna nehrinde yelkencilik meselesidir. Sonuncu olarak da, Arnavutluk'un Güney sınırının meselesi tartışıldı. İngiltere'nin Dışişleri Bakanı Edward, tüm elçilere üsteki projesini teklif etti. Ona göre sınır Korça'dan Sülos'a kadar olacaktı, Korfuz kanalı tarafsızlaştırılacaktı ve Ege adaları Yunanistan'a kalacaktı. Fransa ve Rusya'nın Büyükelçileri bu proje için reddetme olmadığını ifade ettiler.¹³

Ağustos'un ilk haftasında, Güney sınırları üzerinde Güçlerin antlaşması iki faktörle tehdit edildi. Birincisi, Komisyon kurulmadan önce, Avusturya'nın ısrarı sınırların ayrıntılı bir şekilde belirlemek için. En büyük sorun Ergirikastr'ın meselesidir. İkincisi Fransa İtalya işgali altında olan adaların Yunanistan'a verilmesini istiyordu fakat onlar için Osmanlı Devleti'ne geri verilmesi kararı verilmişti.¹⁴

Konferansta, sınır komisyonunun çalışmaları 1 Eylül ve 30 Kasım 1913 arasında devam edecekti. Komisyonun ilk toplantısındaki karara göre sınırın belirlenmesi jeografik ve etnografik kriterler üzerinde yapılacaktı. Aynı zamanda Edward Grey Yunanistan'dan, Arnavutluk'a verilecek topraklardan, askerlerin geri çekilmesini istiyordu.

¹² Hasan Prishtina, *Nji shkurtim kujtimesh mbi kryengritjen shqiptare të vjetit 1912*, Tiran, Eurorilindja, 1995

¹³ Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e.* 542.

¹⁴ Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se Imperializmit II*, s.290.

2.2 Güney Sınırı ve Yunan Hükümetinin İtirazları

Avusturya, Konferansın kararlarını onaylamak için, Yunan ordularının geri çekilmesi şartını koydu. Avusturya için Komisyon çalışacak sınırlar üzerinde daha önce belirlenmesi gerekiyordu.¹⁵

Öte yanda, Yunan Dışişleri Bakanına göre belirlenmiş talimatlarla bir sınır komisyonunun gönderilmesi haklı bir şey değildi. 8 Ağustos toplantısı Büyükelçiler Konferansı için büyük bir önem taşıyor. Avusturya'nın temsilcisi, Kont Mensdorff, Avusturya-Macaristan'ın adı altında Sınır Komisyonu için oybirliğini vermek üzere belli şartlar koydu. Bu şartlara göre: 1. Korça'nın kazası, Ohrid gölünün batı ve güney kıyısı ve Sazani adası Arnavutluk'a ait olacaktı. 2. Komisyon çalışmaları 1 Eylül'de başlayacak ve 30 Kasım'da bitecekti. 3. Sınır çizgisinin belirlenmesi jeografik ve etnografik kriterler üzerinden yapılacaktı ve öncelik ailede konuşulan dile verilecekti. 4. Komisyonun çalışmaları 1 ay geçtikten sonra Yunan askerler Arnavutluk'a verilen topraklardan tamamen geri çekilecekti.¹⁶

Avusturya'nın duruşu Yunan Hükümetini kızdırdı. 10 Ağustos'ta, Yunan Dışişleri Bakanı, sınır meselesi için ve onun üzerine Yunan duruşu ile ilgili Foreign Office'e bir telegraf gönderdi. Atina, Avusturya'nın projesi olan dile göre milliyetin belirlenmesi için bir komisyonun kurulmasına karşıydı. Üstelik Yunanistan'ın ifadelerine göre Sülos'a kadar uzanan bir sınır çizgisinin kabul edilmesi çok zordu, ama bunu Korça'yı alma düşüncesiyle yapmış hatta tazminatsız Sazan adasının alınmasını Yunan çıkarları için büyük bir zarar olduğunu vurgulamışlardır.¹⁷

Büyükelçilerin Konferansı Arnavutluk'un Güney sınırları için bir gün nihai kararını vermeden önce, İkinci Balkan Savaşı'na katılan ülkeler, 10 Ağustos 1913'te, Bükreş'te Barış Antlaşmasını imzaladılar. Bükreş Antlaşmasında Kosova ve Batı Makedonya'nın

¹⁵ Zheliazkova, Antonina. **Albania and the Albanian Identities, Fate of Muslim Communities in the Balkans**. Sofia, International Center for Minority Studies and Intercultural Relations, 2000. s.36.

¹⁶ Sejfi Vllamasi, **Ballafaqime Politike ne Shqiperi 1897-1942 (Kujtime dhe Vleresime historike)**, Tiran, 1995, s.162.

¹⁷ Swire, a.g.e, s.127.

Sırbistan altında olacağını belirlediler. Hatta bu antlaşmada Sırbistan Ohrid ve Manastır'ı kazandı. Bükreş Antlaşması Balkanlar'daki Arnavut nüfusunun yarısı Sırp, Karadağ ve Yunan hâkimiyeti altında bırakıldı. Bu andan sonra bu üç devlet Arnavut sivil nüfusuna karşı cezalandırıcı kampanyalar gerçekleştirdi.¹⁸

Bu antlaşmadan sonra, 11 Ağustos'ta Büyük Güçler tarafından Güney Arnavutluk sınırları için kesin bir karar alınmıştı. 11 Ağustos'ta bütün elçiler, kendi hükümetlerinin yetkilileriyle, 8 Ağustos' Avusturya'nın teklifini 6. Maddede bir düzeltme ile kabul ettiler. 6. Maddeye göre:

Ulah nüfusundan oluşan bölgeler için komisyon etnisiteyi araştıracaktı. Bir bölge eğer Arnavutluk ya da Yunanistan'a ait olacaksa Büyük Güçler tarafından karar verilecekti. Bu azınlık haklarını garanti altına almak için Romanya ve Yunanistan arası özel bir antlaşma yapılacak.¹⁹

Ege adalarıyla ilgili, tartışan iki güç Fransa ve İtalya, kararın ertelenmesi için anlaşdılar. Onlar için Büyük Güçler tarafından özel bir karar verilecekti. Arnavutluk'un sınırları ile ilgili Konferansta karar verildi ki sınır çizgisi Ohrid gölünden başlayarak Ftelia körfezine kadar uzanıyordu (Korfuz'un karşısında). Ve buna göre Korça, Ergirikastır, Tepedelen ve Delvina şehirleri Arnavutluk'ta kalacaktı. Naum manastırı ve Sazan adası Arnavutluk'ta kalacaktı, Çamıria bölgesi ise, tamamen Arnavut olmasına rağmen Yunanistan'da kalmasına varar verildi. Bu kararlara ek olarak Korfuz Kanalının tarafsız olacağına karar verildi²⁰.

Sınır komisyonunun ilk buluşması, 30 Ağustos'ta, Brindisi'de gerçekleştirildi. Oradan Komisyon Saranda'ya geçecekti. Yunanistan tarafından, Londra Konferasından Sınır Komisyonu için belirlenmiş temelleri kabul edilmedi. Kendisi Kral Kostandin ve Başbakan Venizellos Atina'da İngitere'nin Büyükelçisiyle birçok buluşmalarda hoşnutsuzluğunu gösterdiler. Kral Kostandin'e göre eğer Korça Arnavutluk'a

¹⁸ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavorsise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, s.92.

¹⁹ Romeo Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914**, Tiran, UET Press, 2012, s.549.

²⁰ Romeo Gurakuqi, **a.g.e.** S.551.

bırakılacaksa onun için gelişme potansiyeli sıfırdı. Ergirikastır ile ilgili genelde arnavut olduğunu kabul ediyordu ama Korça onun bakış açısında yunandı.

Kendi duruşunu desteklemek için Yunanistan Güney Arnavutluk'ta askeri faaliyetleri genişletti. Sadece Ağustos'ta Saranda'ya 9000 asker ve cephaneye karaya çıktı. Yunan hükümeti, İtalyan hükümetinin teklifine Komisyonu savunmak için, 100 asker gönderme teklifine karşı çıktı. Ona göre bu görev için Yunan askerleri sorumlu olmalıydı.²¹

Ağustos'un sonunda Avlonya Hükümetinin bir temsilcisi Viyana'ya gitti ve Dışişleri Bakanı, Kont Berchtold tarafında beklendi. Avusturya hükümetine bir muhtıra teslim edildi. Bu muhtırada Ergirikastır'ın Arnavut etnik ve dilsel yapısına vurgu yapılıyordu ve bu bölgenin Arnavutluk'a katılma isteği açıklanıyordu. Kont Berchtold Arnavut temsilcisine söylediğine göre Arnavut meselesini desteklemek için elinden gelenleri yapacaktı. Hata Ekrem Bey Vlora "Albanische Korrespondenz" için bir konuşma yaptı ve onda Arnavutluk'un komşu ülkeler, özellikle Yunanistan ile barışla anlaşma isteğini kastediyordu.²²

Büyük Güçler tarafında Sınır komisyonu ve Yunan eşlik eden askerler için konuşulduğu anda, Yunanistan Güney Arnavutluk'a 5,000 sivil olarak giyinmiş asker gönderdi. Bu askerleri Ergirikastır'ın etrafında yerleştirdi ve "Kutsal lejyonlar" olarak adlandırılan bu askerleri organize etmeye başladılar. Üstelik Sazan adasına Yunanistan takviye kuvvetleri gönderdi. Yunan Dışişleri Bakanı, Yunan işgalinin altında bulunan Korça şehrini hiçbir güce teslim etmeyeceğini ifade etti. Onun ifadeleri Güney Arnavutluk'un işgalini, Saranda'da Yunan askerlerinin varlığını ve Epir'deki 30,000 Yunan askerinin savaşa hazır olduğunu kabul ediyordu. Aynı zamanda, 14 Eylül 1913, Yunanistan Himara bölgesine yaklaşık 20,000 tüfek ve cephaneye gönderdi. Onlar sivil

²¹ İnstituti, **Historia e Shqiperise III (1912-1944)**, s.179.

²² Akademia, **a.g.e**, s.93.

nüfusa verilecekmiş. Hatta Sınır Komisyonu geçtiği bölgelerde 50,000 Yunan milli bayrağı paylaştı.²³

Öte yanda, İtalya Yunanistan'ın ilhakçı faaliyetlerini azaltmak için tedbirler almaya başladı. Bu komisyonda Yunan temsilcisinin katılması ile ilgili İtalya kabul etmek için iki şart koydu: a. Bir Arnavut temsilcisini kabul etmesi, b. Yunan askerlerin Arnavutluk'un topraklarından geri çekilmesi. Yunanistan ikinci şartını reddetti ve dolayısıyla bir antlaşmaya ulaşamadılar.

Sınır Komisyonun çalışmaları başlamadan önce, 8 Eylül 1913'te, Almanya, Avusturya-Macaristan, Fransa, Birleşik Krallık, İtalya ve Rusya'nın temsilcileri, Güney Arnavutluk sınırları ile ilgili Büyük Güçlerin kararları Yunan Hükümetine teslim ettiler. Bu kararlara göre:

1. Komisyonda gerçekleştirilecek çalışmaların bölgeleri hâlâ belli değil.
2. Kıyı bölgesi, Phtelia'dan, Sazan adası dâhil, Korça'ya kadar Arnavutluk'a ait olacaktı. Aynı zamanda Ohrid gölünün batı ve güney kıyıları Arnavut devleti içinde olacaktı.
3. Komisyonun çalışmaları 1 Eylül'de başlayacak ve 30 Kasım'da bitecek.
4. Sınırın belirlenmesi etnografik ve jeografik kriterler üzerinden yapılacaktı ve ailede konuşulan dile özel önem verilecekti. Siyasi problemler oluşturmak gibi çabalar komisyonun işini etkilemeyecekti.
5. Ullahların yaşadığı bölgelerde Komisyon onların "nacionalite" inceleyecekti. Ama bu bölge Arnavutluk ya da Yunanistan'a ait olması Yunanistan ve Romanya arası bir antlaşma üzerinde yapılacaktı.²⁴

Komisyonun çalışmaları üzerinden bir ay bittikten sonra Yunan kuvvetlerinin geri çekilmesi de bitecekti.

Bir hafta sonra Yunan Hükümeti tarafından cevap geldi. Ona göre:

Yunan Dışişleri Bakanlığı Büyük Güçlerin kararnamesini ele alarak onurlandı. Yunan Hükümeti umuyordu ki Komisyonun işi, Başbakan Venizellos tarafından teslim edilmiş muhatırada belirlenmiş prensiplerde devam edecekti. Etnografik bilgiler ile ilgili, Yunan Hükümetine göre insanlardan ve ailede konuşulan dil nüfusun

²³ Albert Mousset **Shqipëria përballë Evropës : 1912-1929** Tiran, Dituria, 2004, s.63.

²⁴ Romeo Gurakuqi, **Shqipëria 1911-1914**, Tiran, UET Press, 2012. S.55.

milliyetçiliğini belirlemek için bir faktör değil. Yunan Hükümeti için önemli olan milli bilinçtir.²⁵

18 Eylül'de Komisyon Korfuz adasında Manastır'a doğru hareket etmeye başladı. 21 Eylül'de Selanik'teydi ve 23 Eylül'de Manastır'a ulaştı.²⁶

2.3 Uluslararası Kontrol Komisyonu (UKK)

Uluslararası Kontrol Komisyon'unun oluşturması, 29 Temmuz 1913 tarihinde, Büyük Güçler tarafından Arnavutluk üzerinde nihai kararında öngörülmüştü. Bu devlet-kurucu, vasi ve kontrolcü organın kuruluşu çok tartışmalardan sonra gerçekleştirildi. UKK'nin ana hedefi Arnavut Prenslük'in organize edilmesi ve Osmanlı hâkimiyetinden bağımsıza geçişinin gerçekleştirmesi idi. Bu sürecin kısa bir zamanda gerçekleşmesi öngörülmüş ancak uluslararası durumundan dolayı tahminlerden çok daha fazla sürecekti.²⁷

UKK, Arnavutluk üzerinde bir hamilik olarak öngörülmüştür. Bu örgütü Arnavut devletinin işletmesi birçok taraftan ve farklı şekiller ile sınırladı. UKK, yeni devlet otorite boşluğu yaşamamak amacıyla Büyük Güçler tarafında yaratmıştır. Ancak Avlonya Hükümetini tanımadıkça, Büyük Güçler, iç devlet kuruma çabalarını kenarda bıraktı.²⁸

Ekim 1913 ilk haftadan itibaren, Büyük Güçlerin temsilcileri Avlonya'da toplamaya başladılar. Avlonya ilk geldiğinden beri, UKK o bölgede farklı hükümetler arası, kontrol altında bölgeleri genişlemek için, çatışmada buldu. Bu nedenle de İsmail Kemali ve Esat Paşa arası kişisel rekabetten dolayı onların destekçileri savaşımaya başlamıştır.²⁹ Bu belirsizlik durumundan dolayı, ilk Avlonya'ya geldiğinde UKK bu bağımsız

²⁵ Akademia, **a.g.e**, s.95.

²⁶ Romeo, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e**, s.551.

²⁷ Arben Puto, **Pavaresia e Shqiperise dhe diplomacia e Fuqive te Medha 1912-1914**, Tiran, 8 Nentori, 1978, s.449.

²⁸ Romeo, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e**, s.593.

²⁹ Ferdinando Salleo, **Shqiperia: gjashte muaj mbreteri**, Tiran, Toena, 2002, s.43.

hükümetlerle ilişki kuramadı. İşkodra'da uluslararası idari hariç UKK ve Büyük Güçler tarafından bu hükümetlerden hiçbiri tanınmadı.

Bunlara rağmen, bu bölgesel hükümetlerin temsilcileri tarafında en az formal şekilde UKK'nın otoritesi tanındı. Hatta ara sıra bu hükümetler UKK'ye farklı talepler de iletiler. Bu çevrede ilk UKK'nın ilk ayın faaliyetleri etkisiz olduğunu söylenmektedir.³⁰

UKK'nın ilk ön toplantısı Ekim 16'da, Avlonya Belediye binası Belediye meclisinin odasında yapılmıştır. En yaşlı olarak İtalyalı temsilci, Commendatore Leoni, toplantının liderliğini aldı, fakat gelecekte alfabetik bir şekilde toplantıların liderliği sıra ile olması belirlenmiştir. İlk toplantının açılışında İtalya temsilcisi Avlonya Hükümetinin tanınması konusunu vurguladı. Bu talep Avusturyalı temsilci tarafından da desteklendi. Üstelik Avusturya'nın temsilcisi UKK Avlonya Hükümetine bir mektup yazıp UKK'nın faaliyetini bildirmesini ve ondan UKK'de bir temsilci atanmasını teklif etti.

UKK Avlonya'ya gelince İsmail Kemal ona iki talep iletmıştır. Birincisi, UKK Avlonya Hükümetinin resmi olarak tanınmasını istedi. İkincisinde Avlonya Hükümetinin UKK'de bir temsilcisi (sekizinci temsilcisi) atmasını istedi³¹.

Büyük Elçilerin Knoferancına göre, bu arnavut temsilci UKK'ye ait olacaktı, ama onun seçilme şekiliyle ilgili detayları belirlenmemiştir. İtalya ve Avusturya temsilcilerin teklifi İngiliz Büyükelçi Lamb tarafından reddedildi. Ona göre Avlonya Hükümetin otoritesi sadece Avlonya ve onun etrafındaki bölgelerde bulunmaktaydı ve Şkumbin nehrini geçmiyordu. Onun açıklamalarına göre UKK Arnavutluk durumunda tarafların üstünde olmalıydı ve herhangi bir şekilde Avlonya Hükümetini tanınmasını temsil eden bir hareket yapılmamalıydı. Dolayısıyla Avlonya Hükümetinin tanınması ve ona bildirmesi konusu bırakıldı ve UKK Arnavut temsilcisinin seçilmesi ile ilgilenmeye başladı.³²Yine de Avusturya temsilcisine göre bu konu için UKK İsmail Kemal'a bir

³⁰ Akademia, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarisise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)** a.g.e, s.110.

³¹ Puto, **Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II a.g.e**, s.292.

³² Akademia, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarisise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)** a.g.e. 293.

mektup yazmalıydı ve ondan bir temsilci atanmasını rica etmeliydi. Ancak İngiliz elçi aynı kalkış ile belirtti ki Arnavut temsilci bütün arnavut milletini temsil edecekti ve aksi halde Avlonya Hükümeti arnavutların çoğu tarafından kabul edilmeyecekti.³³

UKK'nın mironu ülkeyi anarşinden kurtarmaktır ve bunu yapabilmek için tarafsız olmalıydı. İngiliz temsilcisine göre, UKK Avlonya Hükümeti ile işbirliğine girseydi, o hükümet tanımayan arnavutlar karşısında çok kaybedecekti. Ancak Avusturyalı temsilci ısrar etmeye devam ettikçe bir tavize ulaşıldı. Ona göre her temsilci kendi hükümetine iki alternatif verecekti: birincisine göre yerel hükümetlerden(Avlonya, Durres ve İşkodra'nın hükümetleri) bir davet üzerinde 2 aday atanması istenecekti ve bunlardan UKK birini seçecekti ve ikinci alternatife göre Avlonya Geçici Hükümetinden bir adayın atanmasını isteyecekti. Durres hükümetinin etkisi fazla büyüdükçe Antanta ittifakının güçleri Avlonya Hükümetinin değerini ve dolayısıyla onunla birlikte Arnavutluk'taki Avusturya etkisini küçümsemeye çalışıyorlardı.³⁴

Ekim 1913'de Esat Paşa büyük bir istikrarsızlaştırıcı güçle Arnavut siyasi hayatına giriyordu. Esat Paşa İngiliz temsilcisi Lamb'a bir mektup ileterek Avlonya Geçici Hükümetini ihbar ederek Orta Arnavutluk'ta Orta Arnavutluk Senatosunun kurulmasını ve kendisinin onun başında seçilmiş olduğu haberini vermektedir. Bu faaliyetler için bahane olarak Avlonya Hükümetinin imtiyazlarıyla katılmamasını kullanarak Orta Arnavutluk'un Senatosunu meşrulaştırmaya çalışıyordu ve aynı zamanda Arnavutluk'un başında bir Prens atanmasını rica etmekteydi.³⁵

Bu süreçte en büyük siyasi problem UKK'nın Avlonya Hükümetini tanınamasıydı. İngiliz bakış açısında Avusturya ve İtalya desteği Avlonya Hükümeti için yeni ülkeyi parçalanma, anarşi ve iç savaşa doğru yönlendirmekteydi. Ve bu tez için en kuvvetli iddia ve ispat Durres Hükümetiydi. UKK'nın üyelerinin çoğu

³³ George W. Gawrych, **Crescent and the eagle : ottoman rule, Islam and the Albanians : 1874-1913**, London, New York I. B. Tauris, 2006, s.49-53.

³⁴ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, s.88.

³⁵ Kaliopi Naska, **Dokumente per Camerine 1912-1939**, Tiran, Pa shtepi botuese, 1999, s.69.

Arnavutluk'taki bölgesel hükümetler ve otoritelerini tanınması hattındaydılar ve aynı zamanda onların üzerinde UKK'nın kontrolü koyulmaya çalışılmıyordu.³⁶

Bu siyasal hattı kuvvetlendirmek için Durres Hükümetinden devamlı bir şekilde gelen baskı da çok etkileyici oldu. 17 Ekim 1913'te UKK Esat Paşa tarafından yeni bir mektup aldı ve onda öfke ile Esat Paşa UKK'deki arnavut temsilcisinin Avlonya Hükümeti tarafından seçilmesine karşıydı. Bu kâğıtta Esat Paşa uyarıyordu ki eğer Arnavut temsilci Avlonya Hükümetinden seçilirse Durres Hükümetinden ve Arnavut Milletinin çoğu tarafından kabul edilmeyecekti. Bu olayların aşamasında Arnavutluk'a UKK'de bir temsilcisi lazım idi ve Avusturya-Macaristan İsmail Kemali ile UKK'de Suriya Bey Vlora'nın seçilmesini için ve İşkodra'nın veli olarak Ekrem Bey Vlora'nın seçilmesini için anlaşmıştır.³⁷Bu iki meşhur siyasetçi aslında İsmail Kemali ile ciddi bir anlaşmazlık vardı fakat İsmail Kemali Avusturya'dan Arnavutluk'un Başbakanı olma vaadini aldıktan sonra bu iki adayı kabul etti. İşkodra'nın Başpiskoposu, Jak Serreği, UKK'de Arnavut temsilcisi için Filip Noga'yı teklif etmiştir.³⁸

UKK'nın dördüncü ve beşinci toplantılarında yeni bir gelişme yoktu. Bu toplantılarda Arnavutluk'un iç organizasyonu, Avlonya Hükümeti, UKK'deki arnavut temsilcisi, İşkodra'nın idaresi gibi konular hakkında konuşuldu. İşkodra idaresi için Büyük Güçlerin temsilcileri anlaştılar ki İşkodra'nın sivil valisinin rolü direk UKK'den yapılmalıydı.³⁹

Bu çerçevede Avusturya-Macaristan'ın planı Sürya Bey Vlora'yı UKK'de Arnavut temsilcisi olarak atanmak için UKK'nın diğer üyeleri tarafından önemsenmemiştir ve daha tarafsız bir aday için aramaya devam edilmiştir. Birkaç gün sonra Müfit Bey Libohova'nın ismine gelinmiştir. Müfit Bey Libohova eğitilmiş bir adam idi ve uzun bir

³⁶ Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II a.g.e.*, s.288.

³⁷ Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e.*, s.512.

³⁸ Hysni Myzyri, *Arsimi kombëtar shqiptar : (1908-1912)*, Prishtina, Enti i Teksteve dhe i Mjeteve Mësimore, 1996, s.54.

³⁹ Sejfi Vllamasi, *Ballafaqime Politike ne Shqiperi 1897-1942 (Kujtime dhe Vleresime historike)*, Tiran, 1995, s.185.

süreç Osmanlı idaresinde yer almıştır. Akıcı bir şekilde Fransızca konuşuyordu. Müfit Bey Libohova İsmail Kemali'nin hükümeti içinde olmasına rağmen daha tarafsız ve kabul edilebilecek bir adamdı ve aynı zamanda Viyana'nın nüfus çevresinin içindeydi. Öbür tarafta, onun seçilmesi Avlonya ve Durrresi Hükümetler arası yaklaşırıcı bir etki verecektir diye düşünölmüştür.⁴⁰

Bütün bu gelişmeler İsmail Kemali ve Esat Paşa arası anatagonizm ve düşmanlık hissi büyüme çerçevesindeyken yer almaktaydı. 25 Ekim 1913'te bir mektub üzere Esat Paşa tehdit ediyordu ki onun bölgedeki nüfusunun haklarını savunmak için ciddi tedbirler alacaktı. Böylece arnavutlar arası bir çatışma tehlikesi çok ciddi oldu.⁴¹

Bu durumdan dolayı UKK'nın karar verme süreci mecburen hızlandırıldı. 30 Ekim 1913'te UKK arnavut üye olarak Müfit Bey Libohova'yı çağırılmaya karar verdi. UKK'ye davet edildikten sonra Müfit Bey Libohova yeni görevini kabul etti. Ona net bir şekilde açıklandı ki herhangi bir şekilde Avlonya Hükümetine bağlı olmamalıydı ve en kısa süresinde Avlonya Hükümetinde Dışişleri Bakanlığında istifa etmeliydi. Müfit Bey Libohova UKK'de ilk görünümü 31 Ekim 1913'te yaptı. Bu görevlendirme için mektub üzerinde Avlonya Hükümeti, Esat Paşa ve Albay Philips'e bildirildi.⁴²

Bu süreçte UKK İşkodra meselesi ile de uğraşmaktaydı. UKK'de İşkodra meselesi ile ilgili tartışmalar 16 Ekim'den itibaren başlamıştır ve uzun bir zamandır devam etmekteydi. Bu tartışmalarda en hassas konular arasında: İşkodra sivil valisinin seçilmesi, seçilme şekli ve Avlonya Hükümeti ile arası ilişkileri, İşkodra valisinin otorite içindeki sınırları, İşkodra'nın etraftaki bölgelerin geleceği, Karadağ'ın tehlikesi vb.⁴³

Büyük Güçlerin ana endişesi İşkodra'yı tanınmış ve kabul edilmiş bir otorite altında bırakmamaktı ama bu noktada duruşlar birbiriyile çok uzaktı. Başlangıçta İşkodra yerel otoritesi Karadağ'ın sınırından (bu da hala beli değildi) başlayarak Mat nehrine kadar

⁴⁰ Arben Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II*, Tiran, 8 Nentori, 1987, s.299.

⁴¹ Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II*, s.301.

⁴² Robert Elsie, *Histori e letërsisë shqiptare*, Tiran, Dukagjini, 1997, s.325.

⁴³ Robert Elsie, *a.g.e.*, 302.

olacaktı. Ancak birkaç hafta sonra UKK'de Avusturya, İtalya ve Alman temsilcileri İşkodra belediyesinin otoritesi şehirden 10 kilometre uzaklıktan fazla olmamasını istediler.⁴⁴Bu noktada fikirbirliğinin bulunmamasından dolayı ülkenin bir kısmı belli bir süre otorite dışında kalma sebebi oldu.

UKK'deki Büyük Güçlerin temsilcileri ilk toplantılardan itibaren İşkodra'nın sivil valisi atamasının UKK tarafından yapılması gerektiği üzerinde anlaşmışlar. Bu konu ile ilgili bir sürü toplantılar gerçekleştirilmiştir ve İşkodra'nın valisi olacak adaylarda olması gereken özellikler için de konuşulmuştur. Avusturya-Macaristan hükümeti, İsmail Kemali ile de anlaştıktan sonra, Ekrem Bey Libohova'nın(Müfit Bey Libohova'nın kardeşi) seçilmesini desteklemekteydi. Son kararı, diğer üyeler adayları ile daha iyi tanışabilmesi için, birkaç sefer ertelenmiştir. Öbür tarafta, ertelemekte Albay Philips'in ısrarı da etkilemiştir⁴⁵. Philips, bu konu ile ilgili bir karar verilmeden önce UKK'nın İşkodra'ya gelmesini ve oradaki durumunu kontrol etmesini istemiştir. Ve aslında bu karar erken verilmeyecekti ve Philips bu süreçte İşkodra valisi olmaya devam edecekti.

Bu süreçte, İsmail Kemali kendi hükümetini ulusal bir hükümet olarak meşrulaştırmak için, Avlonya'dan İşkodra'ya taşımak istemiştir.

Fakat İşkodra'daki durum nedir? 10 Kasım 1913'te bir mektupta Albay Philips durumu şöyle tarif ediyordu:

Şehirde iki farklı grup oluşmuştur: bir tarafta piskoposun grubu ve öbür tarafta Esat Paşa'nın grubu... Piskoposun grubu ya da pro avusturyalı adlandırılan, kendi taleplerinde tuhaf bir şekilde ayrılmıştır. Mesela piskopos açık bir şekilde İşkodra valisi olarak benim seçilmemi destekliyor, Avusturyalı konsolos ise kendi hükümetini temsil ederek net bir şekilde bu talebi reddetmiştir. Bildiğim kadarıyla Esat Paşa Karadağ ve Sırbistan ile irtibattadır. Sorulduğu zaman bütün gruplara aynı yanıt veriyorum, ben UKK'nın emirlerinin altındayım, uluslararası kuvvetlerin

⁴⁴ Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e.**, s.535.

⁴⁵ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.**, s.110.

başında ve geçici bir şekilde şehirden 10 kilometre mesafe içinde
İşkodra'nın valisiyim.⁴⁶

Kasım ayında Prens Wied'in adaylığı diğer adaylar arasından en mümkün olanı olarak görüldüğünde, Osmanlı rütbeliler arasında bir prensin lehine olmak üzere Avrupalı ve Hristiyan bir prensin seçilmesine en çok Orta Arnavutluk karşı çıkmıştır. Bu hareketi ilk başlatan Esat Paşa imişti. Fakat bu hareketin başarısızlığa doğru ilerlediğini fark ettiğinde, başlatıcı olarak Faik Bej Konica ile Fadil Pasha Toptan'ı suçlamıştır. UKK kendi açısından Prens Wied'e karşı yapılan aşağılayıcı propagandaları durdurmak için etkili bir kampanya gerçekleştirmiştir. İsmail Kemali Prens Wied'in Arnavutluk'a girişini İşkodra üzerinden yapması gerektiğini tavsiye etti. Bölgedeki sıkıntılı durumda o, İşkodra'da mevcut olan uluslararası askeri birlikleri Prens Wied'in yeni hükümetinin bir garantisi olarak görüyordu.⁴⁷

UKK yönetimi boyunca bulunan hassas bir sorun da geçici hükümet tarafından onaylanan veya onaylanmak üzere olan ve Arnavut devleti üzerine uygulanacak olan imtiyaz/tavizlerdir. 6 Ekim 1913 tarihinde İsmail Kemali Milli Arnavutluk bankasının kurulması için bir İtalyan-Avusturyalı grup ile taslak bir sözleşme imzalamıştır. Sözleşme 6 Aralık 1913 tarihinde grup tarafından onaylanmıştır. Sözleşme Dıraç hükümeti ve İşkodra'nın belirli bazı çevreleri tarafından ayrımcı olarak nitelendirildi ve tepki topladı. Böyle bir tavizin 6 güçten oluşan bir gücün sadece 2 grubu temsil edenlere verilmesi diğer güçlerin de tepki göstermesine neden olmuştur. 8 Aralık tarihinde UKK'nın Fransa temsilcisi kendi hükümetinin bankasının uluslararası hale getirilmesini ve tüm altı gücün de eşit olarak yer almasını talep ettiğini belirtmiştir. Aynı talebi Rus temsilcisi de yaptı. Diğer taraftan Londra'ya göre, Vlora Hükümeti tarafından verilen herhangi bir tavizin UKK'nın onayı olmadan hükümsüz olarak sayılması gerekiyordu.⁴⁸

Antan ülkeleri temsilcilerinin ısrarı ile UKK, Avusturya-Macaristan'ın Vlora Geçici Hükümeti'ne verdiği destek nedeniyle böyle bir tutumu resmileştirmese de,

⁴⁶ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarisise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.**, s.112.

⁴⁷ Puto, **Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II a.g.e.**, s.291.

⁴⁸ Puto, **Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II a.g.e.**, s.291.

Arnavutluk'ta kurulan tüm çevre makamları il hükümetleri olarak görme politikasına yöneldi. Bu nedenle UKK diğer yerel otoriteler ile ilgili olarak Vlora Hükümeti'n özel bir otorite olarak tanımıştır.⁴⁹

1913 yılının Aralık ayının başında UKK'nın Fransız üyesi Arnavutluk için aşağıdaki idari bölümlendirmeyi teklif etti:

1. Merkez Arnavutluk veya Dıraç, Mat ve Shkumbin nehirleri arasındaki alanı kapsayan bölge.
2. İşkodra, düzlük alanları ile birlikte
3. Mirdita
4. Büyük Malesia ve batısındaki dağlık bölgeleri ile İşkodra'nın doğusundaki bölgeler
5. Vlora, Berat ve Elbasan bölgeleri ile birlikte
6. Korca ve çevresi
7. Gjirokastra, Yunan sınırına kadar olan bölge

Fransızların teklifi her koşulda Geçici Hükümetin Prens Wied'in gelecekteki hükümetinin birincil pozisyonda olmasından kaçınılmasını amaçlıyordu.⁵⁰

Aynı zamanda, 31 Ekim 1913 tarihinde Yunan birliklerinden tahliye edilmesi planlanan Güney Arnavutluk eyaletlerinin barışçıl bir şekilde kurtulmasını sağlamak için KNK ve Vlora hükümeti, 1000 polisten oluşan birliğin organize edilmesi üzerine çalışmalara başladı. Belki de bu işbirliği uluslararası kurumlar ile Geçici Vlora Hükümeti organları arasında gerçekleştirilen tek ortak girişimdir.⁵¹

21 Ocak 1914 tarihinde jandarmanın ülkenin güneyindeki illere, teorik olarak Yunan askerleri tarafından tahliye edilen bölgeler, egemen olması gerektiğini inanan UKK üyeleri, Hollanda misyonuna gerekli düzenlemeleri yapma yetkisi verilmiş ve

⁴⁹ Swire, **a.g.e.**, s.135.

⁵⁰ Swire, **a.g.e.**, s.135.

⁵¹ Puto, **Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II a.g.e.**, s.293.

yanlış anlamaların önlenmesi için de Avrupa hükümetlerini Yunan hükümetine yapılan bu operasyon hakkında bildirimde bulunmaları konusunda yetkilendirmiştir.⁵²

Yunan birlikleri 31 Aralık 1913 tarihinde Güney Afrika'yı terk etmek zorunda kaldı, ancak bu boşaltma 18 Ocak 1914 tarihine ertelendi. Fakat bilindiği gibi, bu süreç bu süre içinde asla gerçekleştirilmedi. İstila sadece şekil değiştirdi ve Yunan paramiliter birlikleri Güney Arnavutluk'ta sonsuza dek kaldı.⁵³

2.4 İşkodra'nın İdaresi

1913 yılının Nisan ayında Osmanlı İmparatorluğu'nun İstanbul duvarları dışında kalan tek kalesi İşkodra'ydı. 16 Nisan 1913 tarihinde Türkiye ile Balkan Müttefikleri arasında olan bir ateşkes sona erdi. Aynı zamanda, balkan savaşının ikinci aşaması süresince Büyük Güçlerin odaklandığı iki önemli sorun vardı:

a. Birincisi, Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu'nu İstanbul çevresinde sınırlamada olan kararlılığı ve,

b. İkincisi, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bağımsız bir Arnavut devletini kurmasında ve bu devlete mümkün olduğu kadar geniş toprak verilmesindeki çabaları. Bu yeni varlık, Avusturya'nın diplomatik bakış açısına göre, Sırbistan'ın Adriyatik denizine olan çıkışını engelleyerek Sırbistan'a ve diğer Slav devletlerine karşı bir denge görevini görmekteydi. Avusturya'nın bu çabalarında İtalya'nın da desteği vardı.⁵⁴

Özellikle bu ikinci sorun ile ilgili olarak, Londra'da Büyükelçiler Konferansı'nın en kritik anlarından bir tanesi İşkodra meselesiydi. 23 Nisan 1913 tarihinde İşkodra kalesinin düşmesi bu Konferansın varlığını da soru işareti haline getirmiştir ve Britanya Dışişleri Bakanı Sör Edward Grey ortak bir Karadağ kıyılarını ablukaya alma önerisinde bulunmasaydı savaş önlenemezdi.⁵⁵

⁵² Valentina Duka, *Qytetet e Shqiperise ne vitet 1912-1924*, Tiran, Toena, 1997, s.65.

⁵³ Valentina Duka, *a.g.e.*, s.66.

⁵⁴ Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e.*, s.556.

⁵⁵ Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e.*, s.557.

5 Mayıs 1913 tarihinde Karadağ'ın İşkodra'dan çekilmesinin kabul edilmesinden bir gün sonra, Büyük Güçler deniz kuvvetlerine İşkodra'yı ele geçirme ve şehirdeki Karadağ güçleriyle şehrin teslim edilmesi için bir tarihin belirlenmesi için iletişim kurulması emrini verdi. Şehrin teslim alınması, ablukayı yöneten ve daha sonra Uluslararası Amiraller Komisyonu (UAK) diye adlandırılacak olan kuvvetlerin kumandanlarından oluşan bir komisyon tarafından yapılacaktı. Savaş materyalleri ve tahliyenin tüm detayları UAK tarafından organize edilecekti. Karadağ'a karşı uygulanan deniz ablukası, şehrin kontrolü uluslararası güçlerin eline geçtiği zaman kaldırılacaktı.⁵⁶

İşkodra'nın Karadağ valisi 7 Mayıs tarihinde Britanya'nın Tümamirali Cecil Burney ile görüştü. Kendisi Tümamirale Karadağ'ın İşkodra'da yaklaşık 10.000 askeri olduğunu ve söz konusu büyük miktarda askeri teçhizatın tahliyesi için 4 ile 5 gün gerekli olduğunu belirtti. Diğer yandan ise Kral Nikola Karadağ askerleriyle uluslararası askerlerin arasında oluşabilecek çatışmaları önlemek için elinden gelen her şeyi yapacağı sözünü verdi.⁵⁷

Yöntemlerin belirlenmesi için 10 Mayıs 1913 tarihinde bir toplantı gerçekleştirildi. Yapılan anlaşmaya göre Karadağ askerlerinin İşkodra'dan tahliyesi için 14 Mayıs 1913 saat 14:00 olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda bu teslimiyet ile birlikte Karadağ'a karşı uygulanan deniz ablukası da sonlandırılacaktı. Taraflar ayrıca askeri teçhizatın şehir ve kale dışına taşınmasında yardımcı olmaları için 1000 Karadağ askerinin şehirde kalmaları konusunda anlaştı. Anlaşmaya göre diğer tüm askeri güçler şehrin 10 km dışına çekilecekti. Askeri teçhizat şehrin dışına taşındıktan sonra, kalan 1000 asker de şehrin 10 km dışına çekilecekti.⁵⁸

Görünüşe göre her şeyin anlaşmaya göre gittiği gözükse de Karadağ iktidarının son saatlerinin ne kadar zor bir durumda olduğunu gösteren birkaç olay gerçekleşti. Böylece, 7 Mayıs 1913 gecesinde şehir pazarında bir yangın çıktı. Karadağ hükümeti, zararı

⁵⁶ Eqrem bej Vlora, **Kujtime (1885-1925)**, Tiran, Shtepia e Librit dhe Komunikimit, 2001, s.121.

⁵⁷ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavorsise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.**, s.113.

⁵⁸ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavorsise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.**, s.113.

azaltma çabalarıyla yangında yaklaşık olarak 150 işyerinin yandığını belirtmiştir, fakat Britanya'nın İşkodra konsolos yardımcısının raporuna göre yangında yaklaşık olarak 350 işyerinin yandığı belirtilmiştir. Ayrıca Konsolosun ek olarak sunduğu rapordaki bilgilere göre, şehirdeki genel kaniya göre işyerlerinin Karadağ askerleri tarafından soyulduktan sonra yakıldığıydı.⁵⁹

Büyük Güçleri temsil eden uluslararası filo subayları komisyonu 14 Mayıs 1913 tarihinde İşkodra'yı teslim aldı. Altı aylık bombalamanın sonunda UAK şehri teslim aldığında, şehir ekonomik-mali, toplumsal ve moral bakımından yıkılmış haldeydi. Şehrin idari, düzenlenme, acil sağlık ve diğer hizmet harcamalarını karşılayacak hiçbir kaynağı yoktu.

Uluslararası kuvvetler ilk olarak istilacı Karadağ askerleri tarafından oluşturulan kontrol noktalarını kontrol altına aldı.⁶⁰ Daha önce yapılan bir plan temel alınarak şehir bölgelere ayrıldı ve her bölge farklı ülkelerin askerleri tarafından kontrol altına alındı. 15 Mayıs sabahı Karadağ bayrağı indirildi ve İşkodra kalesi üzerinde Büyük Güçlerin bayrakları paralel bir şekilde kaldırıldı.

Bu zamanda en büyük sorun idarenin uygulanmaya başlaması için gerekli olan sermayenin bulunmasıydı. Bu sorunun çözülmesi için şehirde hala etkin olan Osmanlı Bankası'ndan yardım istendi. 18 Mayıs 1913 tarihinde banka ile şehir işleri için memurlara ve Belediye Meclisi'ne ödeme yapılması için 1000 Türk Lirası miktarında bir ön ödemenin yapılması konusunda anlaşmaya varıldı. Bu miktar, ticaret yeniden tamamen işlemeye başladığında 3000 ile 4000 Türk Lirası civarında olacak olan gümrük gelirlerinden geri ödenecekti.⁶¹

Bir diğer sorun da, mali bakımdan güçlü olan sivil bir valinin atanmasıydı. Byrney'in düşüncesine göre bu görevi şehirde var olan iç çekişmelerden dolayı bir asker

⁵⁹ Sejfi Vllamasi, **Ballafaqime Politike ne Shqiperi 1897-1942 (Kujtime dhe Vleresime historike)**, Tiran, 1995, s.171.

⁶⁰ Gazmend Rizaj, **Shqiperia e Siperme 1800-1913**, Priştina, İnstituti Albanologjik, 2011, s.365.

⁶¹ Teuta Hoxha, **İsmail Qemali (Permbledhje dokumentash), 1888-1919**, Tiran, 8 Nentori, 1982, s.55.

veya yerel bir kişi üstlenemezdi. Bu sorun, şehrin yaşamı için oldukça önemli olmasına rağmen aylarca ertelendi.

Avusturya-Macaristan'ın tutumu da kendi başına bir sorundu. Bilindiği üzere, İşkodra ve çevresi Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun dinî himayesi altındaydı ve Katolik Kilisesi başta olmak üzere eğitim, kùltür alanlarında yatırım yaptığı Batı Arnavutluk'un ana bölgeleriydi. Bu kavramda, İşkodra'yı Arnavutluk'un sınırları içinde tutma çabalarının hepsi ve şehrin özgürleştirilmesi için Karadağ üzerinde uygulanan tüm baskılar bu gücün eseriydi. Bunun sonucu olarak, İşkodra'da uluslararası güçlerin varlığının başından beri Avusturya-Macaristan, şehirdeki etkisini genişletmek için elinden gelen her şeyi uyguladı. İlk olarak bu eğilim Karadağ askerleriyle yapılan toplantılarda Avusturya-Macaristan amiralinin galibiyete uğramış askerlerin muzaffer asker ile görüştüğu tutumunu sergilediğinde görüldü.⁶² Fakat Avusturya-Macaristan'ın bu tutumu, Büyük Güçlerin şehrin uluslararası istila edilme ilkesiyle çelişkiye düşmekteydi.

Bunun yanı sıra, Avusturya özerk bir Arnavutluk ile uluslararası bir hükümetin pratik olmadığını göstermek için elinden geleni yaptı. Tümamiral Burney'e göre, Avusturyalılar İşkodra'daki uluslararası hükümeti başarısız olarak göstermek için her türlü çabayı gösterdiler. Onlar, İtalyanlarla işbirliği içinde birkaç yüz silahlı Karadağ askerlerinin İşkodra'dan geçtiklerinde Arnavutların yanlarında silah taşımalarına izin vermesi için Burney'i ikna etmeye çalıştılar. Avusturyalılara göre silah taşımak ulusal bir kanundu ve Arnavutların günlük giyiminin bir parçasıydı.⁶³

Uluslararası Amiral Komisyonu'nun kurulmasından bir ay sonra, İşkodra'daki durum düzelmenin ilk işaretlerini göstermeye başladı. Böylece, ticaretin ve üretimin, gümrük, hukuk ve genel olarak idari sistemlerin işlemeye başlamasıyla mali durumda bir nevi canlanma yaşandı. Britanya kumandanının himayesinde oluşturulan yerel polis

⁶² Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, s.119.

⁶³ Puto, **Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II a.g.e**, s.295.

güçleri gayet olumlu bir oluşumdur. Polis sayısı 20'den 36'ya çıktı ve şöyle bir yapılanma içerisindeydi: 32 polis memuru ve 4 adli subaydan oluşuyordu.⁶⁴

Burney'in 26 Temmuz 1913 tarihli raporu şehrin durumunu daha olumlu olarak değerlendirmektedir. Temmuz ayında polis memuru sayısı arttı ve Arnavut polis memurları şehirde hırsızlık ve soygunları önlemek için uluslararası devriyelerine angaje edilmekteydi. Jandarmaların sayısı 50 civarındaydı. Kış mevsiminde sular altında kalan Bırdiçe belediyesinin iyileştirilmesi için önlemler alındı. Bu yüzden bir kanalizasyonlar şeması uygulanmaya başladı. Aynı şekilde İşkodra, Leş ve Avlonya arasındaki doğrudan olan telgraf hattı restore edildi.⁶⁵

15 Haziran 1913 yılında Britanya Tümamirali Burney İşkodra'nın, Hıristiyan ve Müslüman önderlerin ve komşu kabilelerden oluşan temsilcilerin bulunduğu bir toplantı gerçekleştirdi. Burney ayrıca Britanya'nın İşkodra'daki Yardımcı Konsolosu Kole Summa'nın Arnavutça dilinde okuduğu bir konuşma da hazırladı. Konuşmanın fikirleri birkaç önemli konuyu içermekteydi:

Birincisi, Burney İşkodra'nın önderlerinin ülkenin bekası için aralarındaki düşmanlıkları ile intikamı bir yana bırakıp işbirliği içinde bir aile olarak çalışmalarını için çağrıda bulundu.

İkincisi, şehrin her kesiminden olan kişilerin yer alacağı birkaç kulübün oluşturulmasında işbirliği ve yardım istedi. Bu kulüpler çeşitli konularla ilgili olacaktır: vatandaşların fikirlerini birbirleriyle paylaşabilecekleri bir ortam oluşturacağı düşünülen toplumsal kulüp, jimnastik kulübü, edebiyat kulübü ve yabancı dil kulübü.⁶⁶

Yerel yönetimin organizasyonunda Burney şunların barındırılmasını önermekteydi :
“yerliler kanuna, düzene ve sürdürülebilir bir hükümete saygı göstermeyi öğrenene kadar şehirdeki otoriteyi sağlaması ve uygulaması için şehirde yeterli sayıda bağımsız

⁶⁴ Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e.**, s.558.

⁶⁵ Sejfi Vllamasi, **Ballafaqime Politike ne Shqiperi 1897-1942 (Kujtime dhe Vleresime historike)**, Tiran, 1995, s.166.

⁶⁶ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.**, s.125.

kuvvetlerin olması kesinlikle gereklidir.”⁶⁷İkinci olarak Burney’e göre, Avusturya ve İtalya son 50 yılda Arnavut sorunu ile yakından ilişkili olsa da Arnavutluk hükümetinin “onların entrikaları” diye adlandırdığı bu sorunları aşmasının çok zor olsa da imkânsız olmadığı düşüncesindeydi.

Burney’e göre yönetim sistemi ülkenin her kabilesinden veya topluluğundan olan temsilcilerden oluşacak olan ve her önemli ofiste Güçler tarafından oluşan Yüksek Komisyon karşısında sorumlu olan Avrupa memurlarının bulunduğu parlamento tarafından oluşturulmalıydı.

Bununla birlikte İşkodra’da yeni uluslararası bir otoritenin kurulması durumu sakinleştirdi. Halk Arnavutluk’un nihai statüsü hakkında gelebilecek olan yeni bir kararı sabırsızlıkla bekliyordu. İlk olarak bir Yüksek Komisyon Yetkilisinin atanmasının iyi bir fikir olacağı düşünüldü, fakat dış güçlerin propagandasının etkisinden kurtulamayacağı nedeniyle bu fikir bir kenara bırakıldı. Bu yeni özerk devletin refahının korunması için uygun bir seçim olarak yabancı bir prensin atanması Arnavutluk’un geleceği için nihai bir çözüm olarak görülmeye başladı.⁶⁸

Sör Cecil Burney kentin hristiyan ve müslüman unsurları arasında barışın ve anlaşmanın sağlanması için bütün çabalarını sarf etti. Ülke 1913 yılı Haziran ayında oldukça sakin gözükmekteydi. Bunun tek istisnası, bazı Karadağ aşiretleriydi. Bu aşiretlerin önderleri Karadağ’ın bir bölümünün Hoti ve Gruda Arnavut aşiretlerine bırakılması projesi konusunda bırakılmamasını savunan Burney’in tarafında yer almıştır.⁶⁹Onlar bu projenin gerçekleşmesi durumunda silahlarla karşı çıkacaklarını açıkça belirtmiştir.

1913 yılının Haziran ayında Avlonya Geçici Hükümeti Luigj Gurakuqi, Hysen Vrioni ve Ethem Avlonya’dan oluşan bir delegasyonu İşkodra’ya göndermiştir. Delegasyonun görevi Arnavutluğun kuzeybatı bölümündeki durumun gözlemlenmesi

⁶⁷ Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e.*, s.561.

⁶⁸ Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e.*, s.562.

⁶⁹ Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II a.g.e.*, s.301.

idi. Delegasyon İşkodra halkı tarafından ihtişam ile karşılandı. Göreve yetkisi belirgin olan Preng Bibdoda da eşlik etmiştir.⁷⁰

Haziran ayında Avusturya hükümeti İşkodra'nın UKK'nın toplantı yeri olarak belirlenmesi konusunda İtalyan hükümetinin görüşünü istedi. Fakat İtalyan hükümet, Otrantos kanalındaki stratejik çıkarları nedeniyle İşkodra kentini UKK işlerinde o kadar merkezi bulmayarak bu öneriyi reddetti.⁷¹ Britanyalılar Avusturya'nın bu önerisini gözden geçirdi fakat UKK'yı İşkodra'ya göndermenin kentteki gücün UAK'ten UKK'ya geçeceği anlamına geleceği düşüncesindeydi. Bu durum da onlara göre yargı ve yeterlilik konusunda karmaşıklıklara yol açacaktı.⁷²

Kentte temsil edilen büyük güçlerin amiralleri arasında Uluslararası Amiraller Komisyonu (UAK) yetkilerinin kentin 10 km ötesine genişletilmesi konusunda müzakereler başlamıştır. Kamu yetki alanının 10 km genişletilmesini UAK'ın yetki alanı ile karşılamak isteyen Burney idi. Fakat buna en çok karşı çıkan, ülkesi tarafından yetkilendirilen Avusturya amirali idi. Etraftaki bölgelerden kolayca ayrılamayan şehir hayatına sahip olmasına rağmen. Avusturyanın buna karşı çıkmasının ve İtalyanlar tarafından neden desteklendiklerinin nedeni açık değildir. Onlar yetkilerin UAK lehine genişletilmesine Arnavutların da karşı çıktıklarını ve UAK gücünün geçici olduğundan dolayı ve şehirde kısa zamanda UKK'ya devredileceğinden ve Hollanda jandarmalarının belirleneceğinden dolayı bunun gereksiz olduğunu iddia etmekteydi.

21 Eylül 1913 tarihinde uluslararası İşkodra Garnizonu 296 Britanyalı asker, 570 İtalyan asker, 582 Avusturyalı asker, 199 Fransız asker ve 116 Alman asker olmak üzere toplam 1863 askerden oluşuyordu.⁷³

1913 yılı Eylül ayının sonunda UAK Britanya amirali ve Avusturya amirali arasında Drinas köprüsü inşasının imtiyazlı olarak İtalyan bir firmaya verilmesi konusunda

⁷⁰ Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e.**, s.562.

⁷¹ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavorsise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.**, s.115.

⁷² Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavorsise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.**, s.115.

⁷³ Teuta Hoxha, **İsmail Qemali (Permbledhje dokumentash), 1888-1919**, Tiran, 8 Nentori, 1982, s.58.

çatışmalar çıkmıştır. Bu duruma karşı çıkan sadece Avusturya tarafıydı. Viyana tarafından gelen talimatlar, sıradaki UAK toplantılarına askerlerinin katılmaması yönündeydi. Bu talimattan sonra UAK iki alternatif ile karşı karşıya kalıyordu: ya bu kurum birlikte hareket etmeyi durduracak ya da Avusturya tarafı olmadan hareket etmeye devam edecekti. Ancak, Avusturya amirali olmadan gerçekleşen üç toplantı Avusturya amirali olmadan gerçekleşen toplantılarda alınan tüm kararları geçersiz olarak nitelendiren Viyana'nın tepki göstermesine neden oldu. Avusturya hükümeti ayrıca, UKK'nın kurulmasını beklemeden UAK'ın tamamen geri çekilmesini talep etti. Ballplatz, yetkilerin derhal UAK'ten Geçici Avlonya Hükümeti'ne devredilmesini istedi. Askeri görevler ise uluslararası müfrez birlikler tarafından gerçekleştirilecekti. Sör Edward Grey bu öneriyi geri çevirdi ve ilk alınan kararlara sadık olunmasını savunarak UAK'ın UKK kurulana kadar İşkodra'da kalması gerektiğini belirtti. Hatta Grey Britanya Garnizonunu herhangi bir uluslararası otoritenin kontrolü olmadan Avlonya Hükümetine bırakamayacağını vurguladı. Ve böyle bir şeyin gerçekleşmesi durumunda Britanya askerlerini İşkodra'dan geri çekeceğine dair ısrar etti. Avusturya'nın tutumu çok belli olmamasına rağmen Arnavutluk bağımsızlığının ilan edilmesi ve Avlonya hükümetinin kurulması Viyananın çok yanlı desteğine sahip olduğu aşikârdı.⁷⁴

Bu bağlamda, 9 Ekim tarihinde Alman temsilcilerinin UAK'dan uzaklaştırılmasına Avusturya amiralinin İşkodra'daki bu kurumu boykot ederek onlara katıldığı anlaşılmalıdır. Alman kaptanın UAK'dan geri çekilmesi Alman hükümetinin Avusturya müttefiklerinin baskısından dolayı, duruşunu değiştirmek zorunda kaldığı aşikârdı.⁷⁵ Avusturya'ya göre UKK'nın gelmesini beklemeden UAK'ın dağılması gerektiği görüşündeydi.

Avusturya'nın UAK'ın dağılması önerisi gecikmedi. 12 Ekim tarihinde Avusturya hükümeti 15 Ekim'de, UKK'nın toplandığı günde UAK'ın dağılmasını önerdi. Ortaya çıkacak olan kurumsal boşluk ise Avusturyalılara göre İşkodra'daki mevcut idare

⁷⁴ Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e.*, s.565.

⁷⁵ Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II, a.g.e.*, s.305.

departmanının tutulmasıyla doldurulabilecekti.⁷⁶ Britanya hükümeti UAK'ın dağılması önerisini kabul etti, fakat tüm güçlerin oybirliğinin gerekli olduğunu da ekledi. Sör Edward Grey, diğer uluslararası askerlerinin de kalması şartıyla Britanya birliğinin İşkodra'da kalmasına hazır olduğunu gösterdi.⁷⁷ Fakat ona göre bunun gerçekleşmesi için sivil bir guvernörün veya yönetim otoritesinin belirlenmesi zorunluydu⁷⁸.

UAK'nin tüm amiraller, UAK güçleri temsilcilerinin, ilgili dağılma talimatlarını alır almaz dağılması emredildi. 15 Ekim tarihinde alınan karara dayanarak 18 Ekim tarihi UAK'in resmi olarak faaliyetlerini sonlandırdığı tarih olarak kabul edilebilmektedir. Ve bu şekilde, 14 Mayıs - 18 Ekim 1913 tarihleri arasında süren İşkodra ve çevresinin UAK tarafından yönetildiği dönem sona ermiştir⁷⁹.

Büyük güçlerin amirallerinin İşkodra'dan çıkışından sonra şehrin yönetimi Britanya Albayı Philips öncülüğünde ikinci düzey subaylara devretmiştir. Albay Philips uluslararası güvenlik güçlerini ve şehrin sivil idaresini yönetmek üzere şehrin 10 km çevresine yerleşmiştir. Buna karşın şehrin farklı bölgelerinde farklı hükümetler yer almıştır. Birbirinden bağımsız olan bu hükümetlerin sınırları hiçbir zaman kesin bir şekilde kararlaştırılmamıştır. Avlonya Hükümeti kendi egemenliğini en etkin bir şekilde Elbasan ve Berat bölgelerini kapsayarak Shkumbin nehrinden güney sınıra kadar icra etmiştir. Dıraç Hükümeti, Tiran, Dıraç ve Dibra'nın Arnavut bölümünü kapsayarak Shkumbin ve Mati bölgelerini yönetmiştir. İşkodra Hükümeti de yukarıda da belirtilen uzaklıklarda egemenliğini şehir ve çevresinde icra etmiştir. Güney taşraları ise hala Yunan egemenliği altındaydı.

⁷⁶ Hutchings, Raymond, **Historical Dictionary of Albania, European Historical Dictionaries**. Lanham, Md, Scarecrow Press, 1996. s.235.

⁷⁷ Skendi, Stavro. **The Albanian National Awakening, 1878-1912**. Princeton: Princeton University Press, 1967, s.89.

⁷⁸ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, s.126.

⁷⁹ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.** s.127.

2.5 Jandarmanın Organizasyonu

Zamanla UKK, mevcut polis güçlerinin yerine getirmesi gerektiği görevlerini yapabilmesi için gerekli olan unsurlardan oluşmadığından dolayı ülke güvenliğinin riskte olduğunu ileri sürdü. UKK, bu koşullar altında Büyük Güçler tarafından Arnavut polisinin organizasyonu ile görevlendirilen Hollandalı Subayların getirilmesi sürecinin hızlandırılması gerektiğini Büyük Güçlerin dikkatini çekilmesi kanaatindeydi⁸⁰.

29 Temmuz tarihli nihai Arnavutluk'un örgütlenmesi formülüne göre kamu güvenliği ve düzeni uluslararası jandarmanın örgütlenmesi ile garantilenmeliydi. İlk olarak bu görevin, tarafsız olmasından dolayı, İsveç'e yükleneceği düşünülmekteydi. Fakat İsveç'in reddinden sonra 23 Ağustos 1913 tarihinde bu görev Hollanda'ya teklif edilmiştir. Hollanda bu teklifi, Arnavutluk'a ulaştıklarında kendi subaylarının yasal pozisyonlara tayin edilmeleri şartıyla kabul etmiştir. 1913 yılının Eylül ayında Büyük Güçler ve Hollanda Subayları arasında anlaşmaya varıldı. Bu anlaşmaya göre Hollanda Subayları kimseye bağımlı olmayacaktı ve aynı zamanda hem Avlonya Hükümetinde hem de UKK'da yer alabileceklerdi.⁸¹

Ekim ayının sonu ile Kasım ayının başında bir ekip Hollanda Subayı (Albay De Veer ve Mayör Tomphson) Arnavutluk Jandarması'nın kurulması görevi için hazırlık yapmak bağlamında Arnavut alanını incelemek için bölgeye 10 Kasım 1913 tarihinde varmıştır.

Hollanda Subayları bu süreçte UKK ile işbirliği yapmak için talimatlar almıştır fakat işbirliği konuları hakkında herhangi bir talimat almamıştır. Bu durum, konuların çok farklı şekillerde yorumlanmasına neden olmuştur. Avusturya hükümeti organizasyon ile yetkili subayların Geçici Hükümet Savaş Bakanı komutası altında olmalarını önerdi fakat Britanya hükümeti birkaç nedenden dolayı buna karşı çıktı.⁸² İlk olarak, jandarma organizasyonunun bu şekilde bir hiyerarşik bir bağımlılığa tayin edilmesini dolaylı

⁸⁰ Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e.**, s.585.

⁸¹ Skendi, Stavro. **a.g.e.** s.89.

⁸² Skendi, Stavro. **a.g.e.** s.91.

olarak Geçici Hükümet'i Arnavutluk'un merkezi bir hükümeti olarak kabul edilmesi olarak yorumlamaktaydı. İkincisi, Savaş Bakanı eski Osmanlı Selanik Jandarması kumandanı Mehmet Paşa Tetova idi. O'nun kabinede yer almasının tek nedeni Hasan Prishtina ile beraber Kosova'daki Arnavutların kapsanmasını desteklemesiydi.

Tüm bu nedenlerden dolayı Büyük Britanya, jandarma organizasyonunun ileride kurulacak bir merkezi hükümete bağlı olacak olan özel bir departman oluşturması gerektiği düşüncesindeydi. Fakat böyle bir kurumun mevcut olmadığı koşullarda UKK olarak hareket edecek ve sadece Büyük Güçlere karşı sorumlu olacaktı. 13 Kasım 1913 tarihinde Hollanda Subayları Arnavut Jandarması organizasyonu projesini UKK'ya sunmuştur. Onlar ilk olarak, jandarma teşkilatının 750 jandarmadan oluşan ve İşkodra, Dıraç, Elbasan, Berat, Debre, Ergiri ve Korca sektörlerinden oluşan sekiz sektörlü çekirdek yapı teklif etmiştir. Teşkilatın yürütülmesi başlıca masrafları 60.000 lira olarak, yıllık giderleri ise 120.000 lira olarak belirlenmiştir. İlk harcamalar, atların, uniformaların ve ekipmanların alınması ile yerleşim yerlerinin inşaat edilmesinden oluşmaktaydı. Bu tutarlar, UKK tarafından Arnavutluk'un sınırlı olanakları için çok pahalı olarak nitelendirilmiş ve yeniden değerlendirilmeleri talep edilmiştir.⁸³

⁸³ Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914*, s.586.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PRENS VIDİ HÜKÜMETİ

3.1. 1914 Yılı Başında Arnavutluk'un Siyasi Durumu

Tüm uğraşlarına rağmen Büyük Güçler yeni Arnavut devletinin sınırlarını belirleyemedi. 1913-1914 kışı koşulları Batı Sınırları Belirleyici Komisyonunun çalışmalarının durdurulmasını gerektirdi. Çalışmaların devam etmesi gereken ilkbahar dönemi geldiğinde ise savaşın başlamasıyla her şey başlangıç noktasına geri döndü. Güney Arnavutluk bölgesini Yunan ordusu hala işgal ediyordu. Ülke içinde Esat başa İsmail Kemali tarafından yönetilen Vlora Hükümeti'ne karşı ayaklanarak Orta Arnavutluk'un büyük bölgesine sahip oldu ve ana merkezini Dıraç şehrinde kurdu.¹

Büyük Güçlerin çıkarları açısından bakacak olursak: Avusturya, Adriyatik bölgesinin diğer gücü olan Sırbistan'ın ilerlemesine karşı tampon bölge olarak işlev görebilecek güçlü bir Arnavutluk devletinin oluşmasını isterken, İtalya Adriyatik'in diğer tarafını da kontrol edebilmesini sağlayacak zayıf bir Arnavutluk devleti istediğini söyleyebiliriz.²

Arnavutluk'un 1913-1914 yılları arasında bulunduğu karmaşık duruma Jön Türkler "İttihat ve Terakki" komitesinin çabaları ile Arnavutluk'ta Türk kökenli bir prensin yerleştirilmesini amaçlayan Arnavutluk içindeki belirli Osmanlı yandaşları da eklenmiştir. Bu çabalar Büyük Güçler Londra Protokolü'nde belirlenen Arnavutluk'ta yeni bir siyasi düzenin yerleştirilmesi için UKK aracılığıyla son hazırlık önlemlerini yaparken gerçekleşiyordu. Bunlar yaşanırken, Esat Paşa ve destekçilerinin Arnavutluk için başka bir vizyonu vardı. Onların vizyonu, Osmanlı geçmişinden ayrılmamış bir Arnavutluk istiyordu, dolayısıyla Geçici Vlora Hükümeti'nin devrilmesi ile ilgili ve Arnavutluk tahtında bir Osmanlı prensin yerleştirilmesi konusunda tutumlarını belli

¹ Gurakuqi, *Shqipëria 1911-1914 a.g.e.*, s.623.

² Rober Le Wolff, *The Balkans in our time*, Harvard University Press, Massachuset, 1956, s.95.

etmiştir. Diğer taraftan UKK ülkedeki rakip hükümetlere karşı tarafsız tutumunu devam ettirerek ve eylemleri ve eylemsizlikleri ile Geçici Vlora Hükümeti'nin yönetimden feragat etmesini empoze ederek Arnavutluk siyasi düzeninde Esat Paşa'yı merkeze koymuştur. Prens Vidi'nin Dıraç şehrini başkent yapma kararı Esat Paşa'yı Prens Vidi Hükümeti'nde birincil konuma getirmekteydi.³

Siyasi rekabetin bu kadar yoğun olduğu bu durumda İsmail Kemali ülkenin iç savaşa sürüklenmesini ve tahribe uğramasını önlemek için UKK ile işbirliği içinde otoriteyi UKK'ya devretmeye hazır olduğunu beyan etti. Kabine üyeleri İsmail Kemali'nin bu kararını destekledi. 22 Ocak 1914 tarihinde öğlenden sonra UKK İsmail Kemali'yi çağırdı ve Büyük Güçler tarafından istifa etmeye yetkilendirildiğini ve UKK'nın yönetimi üzerine alacağı kendisine bildirdi. Bu yolla Vlora Hükümeti fiilen dağıldı. İsmail Kemali Fransa'nın Nice şehrine geri döndü.⁴

İsmail Kemali'nin istifa etmesiyle Arnavutluk'ta etkili kişi olarak sadece Esat Paşa kaldı. Kendisinin belirsiz bir siyasi ajandası ve bunu gerçekleştirecek beşeri ve ekonomik gücü vardı. UKK Esat Paşa'yı İsmail Kemali'nin yaptığını yapmaya davet etti. Kendisi ilk başta bunu kabul etmeyerek merkezi Dıraç şehrinde olacak olan, Savaş Bakanı görevini Esat Paşa'nın üstleneceği ve tüm Arnavutluk'u kapsayacak yeni bir kabinenin oluşturulması talebinde bulundu. Bu kabine Prens Vidi Arnavutluk'a geldiğinde istifa edecekti. Talebinin amacı ülkenin askeri gücünü kendi elinin altında alması idi. Bu durum kendisine ülkenin siyasi geleceğinde önemli konum sağlayacaktı.

Esat Paşa tarafından talep edilen koşullar UKK için kabul edilemezdi. UKK 30 Ocak tarihinde Esat Paşa ile buluşmak üzere Dıraç'a bir heyet gönderdi. Heyet Esat Paşa'ya talep ettiği şartların tamamen kabul edilemez olduklarını söyledi. Büyük Güçler bütün gücün gelecek olan prens devredilmek üzere UKK'da bulunacağına karar verdi. Esat Paşa'nın sert muhalefetinden sonra UKK Esat'ın Orta Arnavutluk yönetimini

³ Romeo Gurakuqi, **Prinpata e Shqiperise dhe Mbreteria e Greqise**, UET Press, Tiran, 2011, s.106.

⁴ Swire, **Shqiperia, Ngritja e nje mbreterie**, a.g.e. s.157.

UKK'ya devredeceğini kabul eden bir muhtıra imzalatmayı başardı.⁵ Memorandum Esat'ın iyi bildiği tek dil olan Türkçe dilinde imzalandı. Daha sonra UKK, Arnavutluk tacını Prens Vidi'ye devretmek üzere gönderdiği Avrupa heyetinin başı olarak Esat Paşa'yı gönderdi.

Öyle ki, Büyük Güçlerin bu tür baskıları nedeniyle oluşan koşullar Esat Paşa Arnavutluk'u yönetme iddialarından kaçınmayı kabul etmek zorunda kalmıştır. Fakat bundan sonra gerçekleşen olaylara dikkatlice bakacak olursak, yaptığı bu anlaşmanın kendisinin Arnavutluk üzerinde siyasi egemenliğe sahip olması amacına fiilen ulaştığını söyleyebiliriz. 4 Şubat tarihinde Esat Paşa UKK ile ikinci bir muhtıra imzalamak zorunda kalmıştır. Bu memorandumda kendisi nihai olarak ülkeden uzaklaştırıldı ve Brindisi'ye gitmesi gerektirildi.⁶

Esat Paşa'nın UKK'ya ve Orta Arnavutluk'a ibraz ettiği istifası 12 Şubat'ta imzalandı. İç siyasi yolların açılmasıyla 1914 yılı Eylül ayının ilk haftasında Wilhelm Von Wied, Viyana'daki büyükelçilerine hitap eden mektup göndererek Arnavutluk tahtını kabul ettiğini Büyük Güçlere bildirdi.

Prens Vidi'ye Arnavutluk'a gelmeden önce UKK, Vlora, Dıraç, İşkodra, Lezhen ve Shengjin şehirleri dışındaki şehirlere alt yönetimlerini yerleştirmeyi başardı. Preng Bib Doda Mirdita'yı yönetmeye devam ediyordu, fakat bunu UKK hâkimiyeti altında yapıyordu. Böylece, Yunan işgali altında bulunan Güney Arnavutluk dışındaki tüm bölgelerin resmi olarak tek yönetim altına alınması başarılmıştır.⁷

Buna karşın, Kuzey, Kuzeydoğu ve Doğu Arnavutluk bölgelerinde Sırp ve Karadağ baskıları bölgelerdeki milliyetçi güçlerin tepki vermesine neden olmuştur. 1914 yılının Ocak ayında da bu güçlerden ortaya çıkan "Shqipnia" örgütü kuruldu. Bu örgütün başında Mitroviçalı İsa Boletini, Hasan Priştina, İpekli Mahmud Gjura, Gjakova Dağlarından Bajram Curri, Gjakovalı Riza Beu, Dibralı Ali Pushtina vb. gibi bu

⁵ Puto, **Shqiperia Politike 1912-1939**, Toena, Tiran, 2009, s.121.

⁶ Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e**, s.627.

⁷ Swire, **Shqiperia, Ngritja e nje mbreterie a.g.e**, s.159.

bölgenin önderleri bulunmaktaydı. Bu örgütün amacı kaybedilen Arnavut topraklarının Arnavut devleti hakimiyetine geri kazandırılmasıydı. Bu örgüt Vlora, İşkodra, Mat, Dıraç ve Elbasan'da kendi branşlarını kurdu ve örgütün merkezi İşkodra olarak belirlendi⁸.

1914 yılının başında mevcut olan problemlerden birisi Arnavutluk başkentinin seçilmesiydi. Tüm İşkodra halkı İşkodra'nın başken olarak seçilmesini beklemekteydi. 17 Ocak 1914 tarihinde "Besa Shqiptare" gazetesini Arnavutluk'un başkenti sorunu ile ilgili "Prens Vidi Dıraç'ta" başlıklı makaleyi yayımladı. Makalede İşkodra'nın başkent olarak seçilmesine açıkça karşı çıkan iki ayrı manda gücüne yönelik kızgınlık aşıkardı. 5 Mart 1914 tarihinde İşkodra'nın meydanlarından birinde 30.000'i aşan İşkodra ve Malesi çevresi halkı miting yaparak İşkodra'nın başkent yapılmasını talep etmiştir. Miting katılımcıları taleplerini aşağıdaki gibi gerekçelendirmiştir:

1. Miting Katılımcıları Prens Vidi'nin Arnavut topraklarına gelişini kutluyor, sadık halkın hizmetlerini kendisine sunuyor, sadakat ve bağlılık sözü veriyor;

2. Ün sahibi İşkodra şehri, bugün bölünmüş olan Arnavutluk'un en güçlü, en eski ve en güzel şehridir. Bundandır ki, eski Arnavut krallarının ve savaşçıların merkezi idi;

3. İşkodra şehrinde Kralın, devlet yetkililerinin, milli ordunun, bakanlıkların, dış temsilcilerinin vb. kişilerin yerleştirilmesi için gerekli olan binalar mevcuttur. Dolayısıyla sıfırdan yeni bir altyapının inşa edilmesi için birkaç milyon Lek'in harcanmasını gerektirmemektedir.

4. Malesi, Miredita, Dukagjin dağları ve Kosova'nın bir bölümündeki dağlar ile birleştirilen İşkodra'nın mücadele ruhu ve cesareti bakımından Arnavutluk Başkentini temsil etmektedir;

5. Stratejik açıdan bakıldığında İşkodra Arnavutluk'un en güçlü şehri idi. Şehir bunu, en son kuşatmada diğer tüm şehirlerden en uzun süre düşmana karşı direnerek göstermiştir.

⁸ Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e*, s.629.

6. İşkodra'nın başkent yapılması ve onu çevreleyen ırmak, göl, dağ ve nehirler tarafının stratejik olarak güçlendirilmesi durumunda kuşatmaya karşı sadece 7 ay değil, yıllarca dayanabilecek bir şehir haline getirilebilir. Tüm Arnavutluk 4 kere ele geçirilir fakat İşkodra asla.

7. İşkodra'nın başkent yapılmaması durumunda Arnavutluk'tan kopması riski de bulunmaktaydı.⁹

3.2. Prens Vidi Yönetimi

Baştan beri Prens Vidi Dıraç limanında konuşlanmanın iyi olacağını düşündüğü görülmektedir. Britanya Hükümeti Berlin'deki büyükelçisi aracılığıyla hükümetin merkezi olarak İşkodra şehrinin en uygun olacağını düşündüğünü bildirdi.¹⁰ Edward Grey bu durumda "Majestelerin ne Vlora'yı ne de Dıraç'ı başkent olarak seçmemesi gerektiğini, Krallığın başkenti için İşkodra'nın en uygun seçim olacağına ikna olması gerektiğini" beyan etti. Dıraç ile Vlora arasında ise Grey Vlora'yı tercih ediyordu. Çünkü orada UKK'nın merkezi bulunmakta, Dıraç'ta ise Esatist etkilerin merkezi bulunmakta idi.¹¹

Prens Vidi Sör Edward Grey'in İşkodra'nın seçilmesi talebine, bunun imkânsız olduğunu belirterek cevap verdi. Bunun nedeni olarak, İşkodra'nın seçilmesinin Arnavutlar arasında, Prens'in ülkelerinde yabancı ordular eşliği olmadan rahatça/güvende hareket edemeyeceği olarak anlaşılabilirliği idi. Prens Vidi görüşüne göre, Karadağ sınırında ve sıkıntılı bölgede bulunduğundan dolayı İşkodra başkent için uygun değildi.¹²

Prens Vilhelm Vidi ve Prenses Sofie onlara eşlik eden askerler ile beraber 7 Mart tarihinde Avusturya gemisi "Taurus" ile Dıraç limanına gelmiştir. 9 Mart'ta Prens Vidi

⁹ Gurakuqi, *Shqipëria 1911-1914 a.g.e.*, s.632.

¹⁰ Haris Silajdzic *Shqipëria dhe SHBA në arkivat e Washingtonit* Tiran, Dituria, 1999, s.78.

¹¹ Mazower, Mark. *The Balkans: A Short History*, Modern Library Chronicles; Variation:Modern Library Chronicles.: Modern Library, 2000. s.56.

¹² Mazower, Mark. *a.g.e.* S.58

Uluslararası Kontrol Komisyonu'nu ağırladı. Bir saatten az süren toplantıda UKK tarafından işlenen krallığın statüsü idi.

Prens Vidi, ilk hükümet kabinesini kurmak üzere Osmanlı'nın St. Petersburg büyükelçisi Arnavut Turhan Paşa'yı davet etti. Turhan Paşa 14 Mart 1914 tarihinde Dıraç'a geldi. İlk kabine yeminini 18 Mart tarihinde gerçekleştirdi. Kabine, Başbakan ve Dışişleri Bakanı olarak Arnavut Turhan Paşa, İçişleri ve Savaş Bakanı olarak Esat Paşa Toptani, Tarım ve Madenler Bakanı olarak Aziz Paşa Vrioni, Din ve Adalet Bakanı olarak Müfit Bey Libohova, Posta ve Telgraf Bakanı olarak Hasan Prishtina, Kamu İşleri Bakanı olarak Preng Bib Doda (görevi reddetti), Eğitim ve Bilim Bakanı olarak Dr. Mihal Turtulli ve Maliye Bakanı olarak Dr. Adhamidhi'den oluşuyordu.¹³

Prens Vidi'nin yeni hükümetinde Katolik temsilcilerin eksikliği görülmektedir. Ülkenin Kuzeyinde Prens Vidi'ye karşı olan ilgi azalmaya başladı. Diğer taraftan müşterek savunma eylemi için Katoliklerin birleşmesi çabaları başlamıştır. Bu amaçla, Mirdita'nın yardımı alınması için Preng Bib Doda'nın da yardımı istendi. Bu örgütlenmenin amacı kabinenin düşürülmesi ve Prens Esat Paşayı kabineden uzaklaştırmaya zorlanmasıydı.¹⁴

Prens Vidi zamanındaki Hükümet İtalyan, Rus ve Fransız entrikalarına karıştığından Turhan Paşa Hükümeti görevlerini yerine getirememiştir. Aynı zamanda Vidi'nin egemenliği zamanın uluslararası ilişkileri göz önünde bulundurularak ele alınmalıdır. O zamanda, Arnavutluk'un kurulması konusunda uzlaşan Büyük Güçler bir yerindeliğe karışmıştır. Birinci Dünya Savaşının başlangıcı Büyük güçlerin kurulmuş bir Arnavutluk'un artık hiçbir zaman dağılmaması uzlaşmasını hızlandıracaktır.¹⁵

Meşruti Monarşi ile yönetilen bir devletin Başkanı sıfatıyla Prens Vidi ilk olarak Esat Paşa Toptan'ın kendi siyasi ve askeri ayrıcalıkları koruma çabaları ve daha da

¹³ Annelise Wernicke , Pietro Pastorelli **Coptimi i Shqipnisë [dorëshkrim] : Konferenca e parë e Londonit : 1912-1913; Konferenca e dytë e Londonit : 1915-1916; Zaptimi i Shqipnisë 7 prille 1939** New York, 2003, s.36.

¹⁴ Annelise Wernicke , Pietro Pastorelli **a.g.t**, s.38.

¹⁵ Ferdinando Salleo, **Shqipëria: Gjashte muaj mbreteri**, Tiran, 2002, s.56.

önemlisi şahsi jandarmasını elinde tutma çabaları ile yüzleşmek zorundaydı. Prens in gelişiyle yeniden düzenlenmiş jandarmayı kumanda eden Hollanda yetkilileri Arnavut Turhan Paşa'nın hükümetinden kaçınarak doğrudan Prens ile irtibat kurmuştur. Bunun amacı, Esat Paşa'nın doğrudan kontrol altında bulunan kumanda zincirinden kaçınmaktı.¹⁶

Bu zamanda Arnavutluk'ta iki veya üç jandarma gücünün faal olduğunu göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Birinci jandarma Esat Paşa tarafından askere alınan ve onun tarafından ödenen jandarmadır. Engel Esat Paşa'nın İçişleri Bakanı olarak kabiliyeti olmayan idari konularda yaptığı müdahaleler imiştir. Ve bu konuda UKK'nın müdahale etmesi zorunlu olmuştur.¹⁷ UKK ve Başbakan Turhan Paşa iş birliği içinde tüm jandarma yönetiminin ve örgütlenmenin Hollanda askerlerin eline verilmesi gerektiği kararlaştırıldı.

UKK tarafından tartışılan bir konu Arnavutluk kapitülasyon rejiminin korunması veya yürürlükten kaldırılması idi. Kapitülasyonların kaldırılmasından yana olan bir Arnavut delegesi hariç UKK'nın diğer tüm üyeleri Arnavutluk devleti ve kapitülasyon tarafları ile yapılan doğrudan anlaşmaların korunmasından yana idi. Bu tutum UKK tarafından hazırlanan statü projesinin 4. maddesinde şu şekilde açıklanmaktadır: "Yüksek Liman ile Büyük Güçler arasında yapılan ne türden olursa olsun uluslararası anlaşma, sözleşme ve anlaşmalar Arnavutluk Prenslüğünde yürürlükte olacaktır. Kapitülasyonlar bazında yabancılara verilen dokunulmazlıkların korunması, değiştirilmesi veya kaldırılması Büyük Güçlerin alacağı kararlara mahsus bırakılmaktadır."¹⁸

Büyük Güçlerin bu maddeyi kaldırmasını empoze edemeyen Arnavut delege Mehdi Bey Frasheri şu beyannamesinde tutumunu sergilemiştir: a. Arnavutluk Prenslüğünün devlet karakteri Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet karakterinden farklıdır b. Devletin resmi bir dini yoktur ve devletin başında bağımsız bir Katolik bulunmaktadır c. Büyük Güçler tarafından tanınan Arnavut Devleti, devletin içinde devlet oluşturan kapitülasyon

¹⁶ Gurakuqi, *Shqipëria 1911-1914 a.g.e.*, s.638.

¹⁷ Muin Çami *Shqipëria në rrjedhat e historisë : përmbledhje studimesh, 1912-1924* Tiran, Onufri, 2007, s.86.

¹⁸ Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se Imperializmit II a.g.e.*, s.310.

rejimini dışlamaktadır. Dolayısıyla kendisi Prenslığın kurucu eyleminde eklenebilecek farklı bir formül teklif etmiştir:

’Büyük Güçler ile Osmanlı İmparatorluğu arasında yapılan uluslararası antlaşma, sözleşme ve anlaşmalar arasından Arnavutluk Prenslığı mevzuatı kapsamında, Avrupa kamu hakları prensiplerine ve yeni Bağımsız Arnavutluk’un durumu ile uyumlu olan kanunlar uygulanacaktır.’¹⁹ Organik Statü’nün 4. maddesi haricinde Arnavut Devletine uygulanan kapitülasyon rejimi “konsolosluk yargısı” şeklinde uygulanmaya devam etmiştir. Yani Büyük Güçlerin konsolosluklarına ve diplomatik temsilciliklerine ülkelerinin vatandaşlarının taraf olduğu davaları ele alma hakları verilmiştir.

UKK 15 Nisan 1914 tarihinde Arnavutluk Prenslığı hükümet sisteminin işleyeceği Organik Statü sürecini sonlandırmıştır. Arnavutluk’un Organik Statüsü projesi Büyük Güçlerin temsilcileri ile Arnavutluk’un temsilcisi Mehdi Frasheri tarafından imzalanmıştır. Anayasa, Büyük Güçlerin garantisi ve koruması altında Arnavutluk Prenslığının tarafsızlığına izin vermekte ve hükümete yanıt veren dört kişilik bir Yürütme Konseyi inşa etmekte idi. Anayasa yasama işlevi olan milli bir meclisin çağırmasını öngörmekteydi. Meclis üyeleri her bir yedi kaymakamlıktan birer kişi olmak üzere doğrudan halk arasından, meclisin on üyesi ise hükümetten atanacaktı. Normal bir meclisin süresi dört yıl sürmekteydi.²⁰

Arnavutluk Prenslığının ilk hükümeti kalıcı bir kurumsallık getiremedi. Preng Bib Doda haftalarca Kamu İşleri Bakanı pozisyonunu kabul etmesi için yapılan çalışmalara karşı direnç gösteriyordu. Ve sonunda Dıraç’ta kalmanın kendisini ve tüm hükümeti Esat Paşa Toptani’nin gölgesi altında bırakacağına farkında vardığında bu devralma çalışmalarından çekildi. Prens Bib Doda’nın geri çekilmesiyle 17 Nisan’da Esat Paşa ile anlaşmazlıkları sonucunda Eğitim Bakanı Dr. Mihal Turtulli de görevinden istifa etti.

¹⁹ Puto, *Ceshtja Shqiptare ne Aktet Nderkombetare te Periudhes se İmperializmit II a.g.e*, s.311.

²⁰ Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e*, s.640.

Birkaç hafta sonra görevini yerine getirememesiyle Dr. Adamida da hükümetten ayrıldı.²¹

Fakat Prens Vidi'nin gelişi ve hükümet faaliyetleri çalışmalarından sonra Arnavutluk'taki siyasi durum nasıldı? İngiliz temsilcisi Herry Lamb'in siyasi durum ile ilgili yaptığı bir analize göre Arnavutluk siyasetinde o zamanlarda iki akımın var olduğunu belirtmektedir. Bunlardan birincisi Esat Paşa tarafından yönetilmekte ve İslami bir karaktere sahipti ve başlıca amaçları: a. Osmanlı subaylardan oluşan bir silahlı kuvvet oluşturmak; b. Türkçeyi resmi dil yapmak ve c. Hristiyan unsurları siyasi sahneden çıkarmaktı. İkinci akım ise Ortodoks amaçlar ile güdülmekte ve tüm dinlerden milliyetçileri kapsamaktaydı. Onlara göre, ülkenin menfaati için Prens'in yönetimi birkaç ay daha UKK'ya bırakması gerekiyordu. Onlar duruma, İngiltere, Hollanda, Belçika veya Romanya gibi ilgi duymayan ülkelerin işgalci bakış açısıyla bakıyordu. Bunun olamayışı durumunda jandarmanın Hollandalı askerlerin yönetimine verilmesini istiyor, hükümetin tüm departmanlarında Avrupalı danışmalara katılıyor, ortaokullarda eğitim dilinin de İngilizce, Fransızca, vs. olmasını istiyordu. Yani onlar Avrupalı bir hükümet modelinin uygulanmasını ve ülkenin Osmanlıdan uzaklaştırılması sürecinin başlatılmasını istiyordu.²²

29 Nisan 1914 tarihinde UKK, UKK'nin işleyiş İç Düzenlemelerini onaylamayı başarmıştır. Düzenleme UKK'daki Rus ve İtalyan temsilcileri tarafından derlenmiş ve tüm üyelerin onayına sunulmuştur. En çok tartışılan sorunlar belgenin 6. ve 8. maddelerinde ortaya çıkmıştır. Özellikle, UKK'nın resmi yerleşkesi ve üyelerinin konaklamaları konularını içeren 6. madde en çok tartışılmıştır. 6. maddeye göre UKK'nın görevi 15 Ekim'den 15 Haziran'a kadar uzatılmıştır. Normal olanı Hükümet ile UKK'nın aynı yerde yerleştirilmesi idi fakat Dıraç'ın Esat Paşa'nın etkisi altında olması nedeniyle UKK üyelerinin birçoğu UKK'nın İşkodra'ya yerleştirilmesinden yanaydı. Avusturyalı delege, Arnavut Mehdi Frasher tarafından desteklenerek UKK'nın

²¹ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III a.g.e.** s.37.

²² Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e.** s.705.

İşkodra'ya yerleştirilmesine karşı çıktı ve UKK'nın hükümetin bulunduğu yere yerleşmesi kararlaştırıldı.²³

Diğer taraftan, 8. madde ise UKK'da karar alma süreci ile ilgiliydi. Nihai anlaşmaya göre şu sonuca varılmıştır: kararlar mutlak çoğunluk ile alınacak, bunun istisnası beş üyenin çoğunluğunun oyunu gerektiren kredinin kabul edilmesi ve doğrulanması vakalarıydı. Bu düzenlemenin kabul edilmesi teorik olarak bu uluslararası kurumun üyelerine normal bir işlevsellik sağlamakta ve çalışmaların ilk aylarında gerçekleşen yanlış anlaşılmalara gibi olayların kaçınmasına olanak sağlamaktaydı. Düzenlemenin onaylanmasıyla UKK yönetim işlevlerine sahip uluslararası bir kurumdan kontrol edebilen, güvence sağlayabilen ve gözetim sağlama işlevlerine sahip bir kuruma dönüşmüştür.²⁴

Orta Arnavutluk'ta gerilimler sürerken Güney Arnavutluk'ta da gerilimler yaşanmaya başladı, bu da Dıraç Hükümeti'nin kapasitesini gün geçtikçe daha da zorlamaya başlamıştır. Durumu sakinleştirmek için Dıraç Hükümeti UKK'yı Vlora'dan Dıraç'a bakanlık kabinesi ile ortak bir konferans gerçekleştirmeye davet etti. 5 Mayıs 1914 tarihinde gerçekleşen müşterek toplantıda Turhan Paşa Arnavutluk Hükümeti adına UKK'dan hükümeti ciddi derecede felç eden Güney Arnavutluk sorununu çözmesini talep etmiştir.²⁵

Hükümet UKK'dan, UKK İşleyiş Düzenlemesi'nin 3. maddesinde öngörülen denetim görevlerini üstlenmesini istemiştir. UKK aşağıdaki gibi formüle edilen bir karar almıştır: "UKK, Arnavut Hükümeti ve Epirotas Hükümeti arasında arabulucu rolünü üstlenmeye hazırdır. UKK, Sayın Zogafos'un Arnavut Hükümeti'nin vereceği tavizleri kabul etmesini sağlayacak, fakat bunu yapmadan önce Epitoras Hükümeti'nden

²³ Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e.** s.706.

²⁴ Mazower, Mark. **The Balkans: A Short History**, Modern Library Chronicles; Variation:Modern Library Chronicles.: Modern Library, 2000, s.97.

²⁵ Mazower, Mark. **a.g.e.** s.98.

düşmanlıkları kestirmesini talep etmektedir. UKK, Arnavut Silahlı Kuvvetlerin ilerlemesinin durdurulması ile ilgilenmektedir.”²⁶

UKK Arnavut Hükümeti'nin talebi üzerine Saranda'ya doğru yola çıkmayı kabul etti. UKK, Zografos'a Arnavut Hükümeti'nin düşmanlıkların ivedilikle durdurulması şartıyla vereceği tavizleri içeren bir telgraf gönderdi. Fakat bu talebin ‘‘vorio-epiras’’ diye tanınan Zografos tarafından kabul edilmesi umutsuz bir vakaydı. Yunanistan, Güney Arnavutluk'ta 20.000 asker ve 15 top konumlandırmıştır. Yunan askerler Yunanistan Ordusu tarafından kumanda ediliyordu. UKK Saranda'ya ulaşır ulaşmas Zografos ve Karapanos ile dört görüşme gerçekleştirmiştir. Fakat onların talepleri UKK üyelerinin kabul edilebilirliklerinden ve Arnavutluk Hükümeti'nin sunabildiklerinden çok uzaktaydı.

3.3. Esat Paşa Uyuşmazlığı

Arnavutluk iç siyasetinin önemli bir dönüm noktası Esat Paşa Toptani'nin tutuklanması idi. Esat Paşa 19 Mayıs 1914 tarihinde tutuklandı ve Avusturya kruvazörü ‘‘Szigetvar’’a gönderildi. Esat Paşa, Bakanlık görevinden istifasını vermek için şahsen Prens Vidi'nin huzuruna çıkmayı reddetmiştir. Bu olaylar gerçekleşirken Dıraç limanında 10 savaş gemisi ve şehir içinde 200 İtalyan ve Avusturyalı asker bulunuyordu.²⁷

Dıraç'ın 6 km uzağında köylülerden oluşan 4.000 isyancı şehre saldırmaya hazırды. İçişleri ve Savaş Bakanı, kamu güvenliğini ve düzenini sağlama yükümlülüklerine sahip olmasına rağmen Arnavutluk Başkentinin çevresinde bulunan isyancıların etkisiz hale getirilmesi için hiçbir tedbir almamıştır. Görünüşe göre o köylülerin bu hareketini siyasi

²⁶ Mazower, Mark. a.g.e. s.99.

²⁷ Mazower, Mark. a.g.e. s.105.

pozisyonlarını güçlendirmek için kullanmayı amaçlıyordu. 19 ve 20 Mayıs gecesinde uluslararası güçler isyancılara karşı hazırlıklar gerçekleştirmiştir.²⁸

1914 yılı Haziran ayının başında, ayaklanmaya karşı Dıraç şehrinin korunması görevi ile görevlendirilen Majör J.M. Siuys Arnavutluk'un başkentinden Hag'a ulaşmıştır. Kendisi, basına verdiği bir röportajda Esat'in tutuklanmasını getiren karanlık noktalara açıklık getirmiştir. Majör Siuys röportajda, her şeyden önce Esat Paşa'nın etkinliğinin Arnavut jandarma örgütü için Hollandalı yetkililer tarafından yapılan mayınlamaya sahip olduğunu ve arka arkaya gelen küçük sabotajlar amaçlarının ne olduğunu ortaya çıkardığını belirtti.²⁹

Tutuklanmasından sonra Esat Paşa ya adli kovuşturma ile karşılaşacak ya da sürgüne yollanacaktı. Yapılan görüşmelerden sonra Prens orta bir yol izleyerek yargı süreci gerçekleştirilmeden Esat Paşa'yı cezalandırmaya karar vermiştir. Bununla Prens Vidi, yargı sürecinin uygulanması boyunca ortaya çıkması olası olan olaylardan kaçınmıştır. Tutuklanmasından sonra Esat Paşa'nın Avusturya gemisi "Szigetvar" a gönderilmesine karar vermiş ve böylece onu ülke dışına çıkarmıştır. Bütün bunlar Başbakan Arnavut Turhan Paşa ülke dışında mali destek ararken iken gerçekleşti kendisinin olaylardan ve kararlardan hiçbir haberi yoktu.

Dıraç'taki İtalyan Büyükelçisi Esat Paşa'nın tutuklanmasına dair haberi aldığı anda hemen Dıraç'a geri döndü ve Prens Vidi ile görüşme talep etti. Esat Paşa'nın tutuklanmasını bir Avusturya zaferi olarak algılayan İtalyan Aliotti buna Avusturyalıların Arnavutluk'taki en büyük desteğine yani Prens Vidi'ye saldırarak karşılık vermeye karar verdi. Bunun için Prens denizdeki uluslararası gemilerden birine kaçışını kurguladı. Prens Vidi'ye 10.000 isyancının Dıraç'a doğru marş ettiğini ve İtalyan askerlerinin artık karada bulunamamasından dolayı Prens hemen kraliyet ailesiyle birlikte savaş gemilerinden birine gitmesi gerektiğini vurguladı. Prens

²⁸ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavorsise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939 a.g.e, s.41.**

²⁹ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavorsise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939 a.g.e, s.43..**

başlangıçta İtalyan Büyükelçinin bu isteğini kategorik olarak reddetti fakat İtalyan Büyükelçi Dıraç'taki Avusturya Büyükelçisi'nin de desteğini almayı başardı ve Prens, isteği kabul etmekten başka çaresi kalmayarak ailesiyle birlikte 23 Mayıs tarihinde ‘Misurata’ gemisine binmek üzere saraydan ayrıldı.³⁰

Fakat bir saatten daha az bir süre sonra İtalyan Büyükelçi oyununun bir parçası olarak gemiye geldi ve Prene tehlikenin geçtiğini ve geri dönebileceğini bildirdi. Hollanda Subayı Von Trotha İtalyan Büyükelçisi'nin bu entrikasının Prens Şahsiyetini zedelemek amacıyla yaptığını ileri sürmektedir. Saraydan sadece bir saatliğine uzaklaşmasına rağmen bunun haberi telgraf yoluyla hemen bütün Avrupa'ya ulaştı. Prens prestiji sadece Arnavutluk'ta değil tüm Avrupa'da özellikle de Avusturya'da zarar gördü. Avusturya basını tarafından kaçmakla suçlandı.³¹

Esat Paşa'nın diğer suçu neydi peki? Tutuklanmasından ve Avusturya gemisine gönderilmesinden sonra Esat Paşa bir sivil İtalyan gemisine bindirildi ve geri dönmeyeceğini ve kendisini hem ülke içinde hem de ülke dışında karışıklıklara sebep olmayacağını beyan eden bir belge imzalatılarak serbest bırakıldı. Araştırmacı Gurakuqi diplomatik raporlara göre Esat Paşa'nın Mayıs ayından sonra Roma'ya gittiği ve İtalya Dışişleri Bakanı tarafından karşılandığı belirtilmektedir.³²

Esat Paşa'nın ayrılışı, Orta Arnavutluk'taki karışıklık örgütleyicisini gerçekten ortadan kaldırmakta, ancak hareketin temel aldığı toplumsal tabandan kaçınılamamıştır. Durum artık patlama noktasına gelmiş ve bunun engellenmesi için Prens Vidi'nin sahip olmadığı büyük askeri güce ihtiyaç vardı. Vloralı Syrija Bej'e göre o zamanda durumun kontrol altına alınabilmesi için Arnavutluk İdaresi ve UKK kontrolü altında 5 ila 6 binlik uluslararası askeri güce ihtiyaç vardı. Fakat Büyük Güçler aralarında yoğun çelişkiler içinde oldukları için bu tür desteği sağlamaya hazır değildi. Bundan dolayı ülkedeki olaylar kaosa doğru sürüklenmeye devam etmiştir.

³⁰ Romeo, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e.*, s.611.

³¹ Romeo, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e.*, s.612.

³² Swire, *Shqiperia, Ngritja e nje mbreterie a.g.e.*, s.163.

Diğer taraftan, Esat Paşa'nın uzaklaştırılması hükümetin üçüncü kez yeniden oluşturulması için gerekli olanağı sağlamıştır. 29 Mayıs 1914 tarihinde birkaç günlük görüşmelerden sonra yeni hükümet kabinesinin oluşturulması başarılmıştır. Turhan Paşa Başbakanlık görevini sürdürmeye devam etti fakat Dışişleri Bakanı görevini Preng Bib Doda'ya devretti. Böylece Arnavutluk tarihinde Dışişleri Bakanı görevi ilk sefer Başbakanın elinden ayrılarak kendi başına ayrı bir Bakanlık oluşturmuştur. İçişleri Bakanı olarak Esat Paşa'nın siyasi rakibi Akif Paşa Bıçakçı atandı Akif Paşa Elbasan bölgesinde etkili olan, Geçici Vlora Hükümeti temsilcisi olduğu dönemde Mutasarrıf görevini yerine getiren vatansever bir kişiydi. Hükümetteki amacı merkez hükümetin Orta Arnavutluk çevresindeki konumlarının güçlendirilmesiydi. Adalet Bakanı olarak Myfit Bey Libohova görevini sürdürmeye devam etti. Maliye Bakanı olarak Filip Noga, Kamu Eğitimi Bakanı olarak Dr. Turtulli, Kamu İşleri, Posta ve Telgraf Bakanı olarak Abdyl Frasheri'nin oğlu ve Sami Frasheri'nin yeğeni olan Mithat Bey Frasheri atandı.³³

Tarım Bakanı olarak ise doğruluğu ve tarafsızlığı ile tanınan ve zamanın siyasi karışıklıklarına karışmamış olan Esat'in akrabası Abdi Bey Toptani atandı. Kendilerinin kabineye yerleştirilmesinin bir amacı da birçok mülke sahip olduğu Tiran çevresindeki halkın üzerinde sakinleştirici etki sağlamasıydı. Görüldüğü gibi de kabineden Aziz Paşa Vrioni, Hasan Prishtina ve M. Poga uzaklaştırılmıştır.³⁴

3.4. Orta Arnavutluk Ayaklanması

Orta Arnavutluk'un ayaklanması, ekonomik, etnik, dini ve casusluk gibi bir dizi farklı etkenin karışımından dolayı gerçekleşmiştir. Burada, o zamanın Arnavutluk'unun bir dizi şovenist hırsların ve çıkarların kesiştiğini anlamamız gerekmektedir. Yeni oluşturulan bir hükümete karşı bu kadar büyük bir ayaklanmanın gerçekleşmesinin

³³ Swire, *Shqiperia, Ngritja e nje mbreterie a.g.e.*, s.165.

³⁴ Swire, *Shqiperia, Ngritja e nje mbreterie a.g.e.*, s.166.

nedenleri başta ekonomik olmak üzere etnik ve dini unsurlar idi. Örgütlenme akımı başta Jön Türkler olmak üzere birçok siyasi çevre tarafından gerçekleştirilmiştir.³⁵

Orta Arnavutluk köy halkının durumu özellikle geniş topraklara sahip büyük beyler tarafından kullanıldıklarından dolayı çok perişandı. Balkan Savaşları ile verilen insani ve maddi kayıplardan dolayı durumlar daha da kötüleşti. Bu unsurlar memnuniyetsizliğin artmasına neden olan temel nedenlerdi.

Orta Arnavutluk'ta ayrıca 1878 yılında Avusturya-Macaristan işgali nedeniyle Dıraç şehrinin Güneydoğu'suna yerleştirilen tutucu Boşnak köylü grupları da bulunmaktaydı. 1912 yılında Osmanlının Arnavutluk üzerindeki kontrolü elinden alındı fakat bu gruplar Osmanlı'ya hala bağlı kalmak istiyordu. Dolayısıyla, ekonomik ve siyasi olarak şaşırtılan bu gruplar yabancıların çıkarlarını amaçlayan casuslar tarafından kolayca manipüle edilmeye müsaitti. Bu çıkarların temel amacı Arnavut Devleti'nin düşürülmesi, çevre ülkelerin işgalci çabalarına karşı yapılan Arnavut direnişlerini ortadan kaldırılması ve/veya Arnavutluk'un yeniden Osmanlı İmparatorluğuna bağlanmasıydı.³⁶ Arnavutluk'taki casuslar tarafından korunan bu yabancı çıkarlar, memnuniyetsizliğin hızla artmasına ve Prens Vidi'nin monarşik düzenine ölümcül etkisi olan ayaklanmaya dönüşmesine neden olmuştur.

Ayaklanmanın örgütleyicileri genelde Osmanlı yandaşı idi. Bunlardan bazıları: Musa Kazim, Tiran Müftüsü, Hambı Rubejka, Beu Shijaku, Kamil Haxhi Feza, Mustafa Ndroqi ve Haxhi Kamili idi. Araştırmacı Romeo Gurakuqi'nin çalışmaları ve Üsküp ile Manastır konsoloslarının raporlarına göre isyancıların arasında Sırp ajanı Arif Hikmet de vardı. Kendisi, kitleleri ustaca kontrol ederek onları istediği taraflara yönlendirebilen ve diplomatik çevreler tarafından tehlikeli bir kışkırtıcı olarak bilinen biri idi. Arnavutluk'a karşı diğer Sırp, Yunan ve İtalyan ajanları da vardı. Bunlar, isyancıların arasına farklı siyasi amaçlarla karışmıştır. Fakat aralarındaki görevleri ve amaçları farklılık

³⁵ Instituti i Historise te Akademise se Shkencave, **Historia e Shqiperise III (1912-1944)**, Tiran, Instituti i Historise, -1984, s.188.

³⁶ Sejfi Vllamasi, **Ballafaqime Politike ne Shqiperi 1897-1942 (Kujtime dhe Vleresime historike)** a.g.e, s.166.

göstermesine rağmen hepsinin temel amacı Arnavut Prenslığının istikrarının sarsılmasıydı.³⁷

İsyancılar birkaç gruptan oluşuyor ve toplam sayıları 3.000 ile 6.000 arasında değişiyor ve Dıraç ile Tiran arasındaki bölgede bulunuyordu.³⁸ İlk başlarda huzursuzluk çıkarmıyor, hatta iletişimin ve ulaşımın bile kopmasına neden olmadılar. Grup her ne kadar direniş göstermişse de Prens Vidi'nin çağrısı üzerine Tiran'dan yola çıkan Refik ve Abdi Toptani önderliğindeki hükümet ordusu ayaklanmayı bastırmayı başarmıştır.

Orta Arnavutluk Ayaklanması başladığında öğretmen Logoreci telgrafla olayı Tiran'a şu sözlerle nakletmiştir: "Tiran'ın çevresi Sırbistana kadar hükümete karşı ayaklandı. Tüm iletişim koparıldı. İsyancılar Tiran'a girmekle tehdit ediyor. Onlar Arnavut Hükümet'inin düşürülmesini ve tahta bir Türk prensinin talep ediyor. Tiran halkı isyancılar tarafını tuttuğu için yerel otoriteler güçsüzdür."³⁹

İsyancıların Dıraç saldırılarına karşı çıkılması için İşkodra'dan uluslararası askeri birliklerin gönderilmesi talep edilmiştir. İtalyan ve Fransız Hükümetleri her biri 100'er kişi olmak üzere Prens Vidi'ye destek göndermeyi onayladı. Diğer taraftan, İngiliz ve Alman hükümetleri kategorik olarak askerlerini bölgelerinin 10 km uzağına göndermeyi reddetti. Albay Phillips bu koşullarda Büyük Güçlerin üst düzeyleri aralarında anlaşmadan İşkodra'dan askeri birlik göndermenin imkânsız olduğunu söyledi.

Uluslararası cemiyetin yapamadığını Prens Vidi yandaşı iç güçler gerçekleştirmeye başladı. 2 Mayıs 1914 tarihinde 120 Katolik dağlı 3 rahiple Dıraç'a doğru yola çıktı. Dağlı gönüllüler Hoti, Gruda ve Kastrati kabilelerinden seçilmiştir. Dağlılar kendi başlarına Prens Vidi'nin kişisel koruması olarak Dıraç'a gitti. 20 Mayıs 1914 tarihinde küçük bir grup Mirdita'lı gemiyle Dıraç'a doğru yola çıktı.⁴⁰

³⁷ Romeo Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e.*, s.654.

³⁸ Albert Mousset *Shqipëria përballë Evropës : 1912-1929* Tiran, Dituria, 2004, s.71-72

³⁹ Albert Mousset *a.g.e.*, s.73.

⁴⁰ Albert Mousset *a.g.e.*, s.74.

Preng Paşa gönüllü güçleri mobilize etmeye başladı ve bunların sayıları farklı kaynaklara göre 5.000 ila 8.000 kişi arasındaydı ve birçoğu silahsızdı. 28 Mayıs 1914 tarihine kadar Prens'ten hiçbir emir gelmediğinden dolayı İmzot Bumci, Dee Gjo Luli ve Marka Gjoni'den oluşan bir heyet Dıraç'a doğru yola çıktı. Yukarıda anılan Mirdita, Malesia ve Zadrime'dan gelen Katolik silahlı güçler yanı sıra 25 Mayıs'ta Puka'da Preng önderliğinde Puka Müslümanları (yaklaşık olarak 400 kişi), İsa Boletini ve Bajram Curri (yaklaşık olarak 200 kişi) bulundu. Toplam sayıları 4.000 ila 5.000 arasında olan silahlı bireyler 25 Mayıs'ta Lezhe'ye indi. Lezhe'ye yetişen Mirditaslıların sayısı yaklaşık olarak 5.000 idi.⁴¹

Ancak 1914'te Arnavutluk nüfusu bölümlere ayrılmamıştı. Eğer Kuzey dağları bölgesinde yaşayanlar Prens Vidi'yi destekliyormuşsa Kruja bölgesindeki halk da yeni Arnavutluk'taki kendi yerini farklı görüyordu. 22 Mayıs 1914 tarihinde Kruja şehri ve çevredeki köylerden gelen halk Prens Vidi Hükümeti'ne karşı çıkmak için bir araya geldi. Bunu örgütleyenlerin amacı halkın hükümete karşı kıskırttırılmasıydı. Nitekim bu toplanmaya Tiran ve Shijak isyancıların birçoğu da geldi.

23 Mayıs'ta Kruja'ya Shijak yakınlarındaki gelişmelerle ilgili bir haber geldi ve bu gelişme Prens Vidi Hükümeti'ni halk düşmanı olarak göstermek için kullanıldı. 24 Mayıs 1914 tarihinde Kruja Kaymakamı isyancılar adına Sulejman Hyka diye birinden mektup aldı ve bu mektupta isyancıların Kruja'ya Osmanlı Bayrağı'nı yakmak için geldikleri yazıyordu. Hükümet jandarmasına ve aslen Krujalı olmayan Kruja idaresi çalışanlarına birkaç saat içinde şehirden uzaklaşma ultimatomu geldi. 1914 yılı Haziran ayının aşında Kruja isyancılar tarafından fethedildi.⁴²

27 Mayıs 1914 tarihinde UKK üyeleri, Orta Arnavutluk durumunu sakinleştirmek için Tiran'ı ziyaret etti fakat görevleri başarısızlıkla sonuçlandı. Tiran'da dalgalanan bayrağın Arnavutluk bayrağının değil yerel bir caminin bayrağı olduğunu gördü. Tiran yetkilileri Arnavutluk'un başına Osmanlı bir prensin geçmesini talep etmeye devam etti

⁴¹ Albert Mousset **a.g.e.**, s.75.

⁴² Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarisise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.**, s.101.

fakat komisyon üyeleri Tiran halkının Orta Arnavutluk'un diğer kesimleri kadar sıcak bakmadığına, bu tür harekete karşı sempatanlığın dağlık çevrelerde yaşayanlarda ve kırsal bölgelerdeki sınırlı sayıda köylerde yaşayanlarda daha çok olduğuna karar verdi.⁴³

28 Mayıs 1914 yılında Müftünün daha önce gönderdiği davete istinaden UKK, halkın isteklerini dinlemek üzere Kavala'ya doğru yola çıktı. UKK üyeleri Kavala'ya vardıklarında Müftünün kendilerini yaklaşık olarak 500-600 kişi ile beklediğini gördüler, isyanın en önemli öncüleri ise Toskëria'dan geleceğine ve kendilerine karşı savaşağına inanılan bir orduyu engellemek için İşkomi nehrinin yakınlarına uzaklaşmıştı. Kavala halkı UKK'nın önüne, Komisyon'un daha önce isyancılardan duyduğu isteklerin aynılarını sunmuştur.⁴⁴ Ancak Kavala halkı diğer isyancı gruplardan çok daha az makuldü ve bunlar bir Osmanlı prensinin tahta gelmesinde en çok ısrar etmekteydi.

Dıraç kuşatması ve bu durumun Prens Wilhelm'in güvenliği için ortaya çıkardığı risklerin ve herhangi bir karmaşıklığın önüne geçilmesi için ek önlemlerin alınmasının gerektiğı düşünölmeye başlamıştı. Prens Wilhelm'in içinde bulunduğu durumu aynı zamanda Büyük Güçler arasındaki nabzın ölçülmesi için bir bahane hizmeti görmekteydi. İtalya dışişleri bakanı Roma'daki Britanya Büyükelçisi vasıtasıyla Sir Edward Grey'den Britanya ve Fransa gemilerinin Dıraç yakınlarında bulunan İtalya ve Avusturya gemilerine katılmaları olanağını da göz önünde bulundurmasını istemiştir.⁴⁵

Avusturyalılar ise Arnavut hükümetine Arnavutluk'un güneyinden Tosklardan ve Arnavutluk'un kuzeyinden Hıristiyan Dağlılardan oluşan bir hareket vasıtasıyla Orta Arnavutluk'taki isyanı bastırmaları için baskı uygulamaktaydı. Komutan Thomson üstlerini geçerek, isyancılara karşı yapılacak olan askeri operasyonların başına getirildi. Thomson'un bu konuma getirilmesi kararının tam olarak nedeni bilinmemektedir, fakat bu kararın Avusturyalıların Albay'ının karakterini beğenmeleri ve Arnavut Devleti'ne

⁴³ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavorsise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.**, s.115.

⁴⁴ Swire, **Shqiperia, Ngritja e nje mbreterie a.g.e.**, s.171.

⁴⁵ Romeo Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e.**, s.656.

karşı yerine getirdiği görevleri ve gösterdiği özverili çalışmalarıyla bağlantılı olduğu kesindir.⁴⁶

Bu arada yeni hükümet Orta Arnavutluk ayaklanmasından ve komşu ülkelerin müdahalelerinden ithal edilen siyasi-askeri zorluklarla beraber mali olarak da zor bir dönem geçirmekteydi. Paraya ihtiyaç duyulduğu durumlarda hükümet 6 Haziran tarihinde UKK'ya bu amaçta kullanılması için 3.000.000 frank gönderilmesi talebinde bulundu. UKK'nın büyük bir çoğunluğu böyle bir avansın verilmesine karşıydı.⁴⁷

Diğer taraftan Sırp yetkililerinin Orta Arnavutluk olaylarıyla bir ilgilerinin olmadıklarını söylemelerine rağmen, Belgrad'daki Avusturya-Macaristan yetkilileri Sırpların Esat Paşa ve Orta Arnavutlukta ayaklanan kabileleriyle planladıkları entrikalar hakkında raporlar yazılmaktaydı. Sırp Hükümeti resmi olarak, Arnavutluk'un hiçbir zaman bir Hırsitiyan prens tarafından temsil edilemeyeceği tutumunu korumaktaydı.⁴⁸

Şayak'taki isyancılar isteklerini de içeren bir doküman ortaya çıkardı: 1. Osmanlı egemenliğinin geri getirilmesi, bu isteğin gerçekleştirilememesi durumunda Osmanlı Hanedanı ailesinden gelecek olan bir prensin Arnavutluk Prensi olarak atanması talep edilmektedir. 2. Arnavutça dilinin kullanılması durumunda, bu dil sadece Arap harfleriyle yazılması gerekir, Türkçe dilinin 9 yıllık bir dönem boyunca özgürce kullanılması talep edilmektedir. 3. Arnavutluk Müftüsü Şehy-ul İslam tarafından atanacaktır, diğer dinlerin önderleri ise İstanbul'daki kendi önderleri tarafından seçilecektir. 4. Arnavutluk bayrağı hilali içermelidir. 5. Yukarıda bahsedilen hususlarla ilgili olarak bir cevap verilene kadar hükümet isyancılara karşı hiçbir cezai işlemde bulunmamalıdır.⁴⁹

Yaklaşık olarak 13 Haziran 1914 tarihlerinde, durum daha da zorlaştığında İtalya ve Avusturya hükümetlerinin ısrarlarıyla tüm güçler Dıraç'a birer gemi gönderme kararında

⁴⁶ Romeo Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e.*, s.657.

⁴⁷ Romeo Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e.*, s.671.

⁴⁸ Antonina Zheliazkova, *Albania and the Albanian Identities, Fate of Muslim Communities in the Balkans*. Sofia, International Center for Minority Studies and Intercultural Relations, 2000, s.52.

⁴⁹ Swire, *Shqiperia, Ngritja e nje mbreterie a.g.e.*, s.172.

anlaştı. Aynı zamanda Arnavutluk'ta, İşkodra Valisi Preng Bibë Doda 13 Haziran 1914 tarihinde, Hollanda'lı subaylarla beraber Dıraç'a doğru yürümeye başladı. Binbaşı Thomson'un emrine istinaden tüm Katolik kabilelerine Prens'in korunması için insan toplamaları emri verildi. Fakat bu durum Müslüman çevrelerinde endişelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁵⁰

15 Haziran 1914 tarihinde, sabahın erken saatlerinde Dıraç isyancı güçler tarafından saldırıya uğradı. Bu saldırı sırasında, operasyonları yürüten Thomson bir kurşunla vurularak öldürüldü. O öldüğünde yanında Hollandalı bir subay ve İngiliz "The Times" gazetesinin özel muhabiri dışında kimse yoktu. İlk başlarda, askerlerin morallerini düşüreceği korkusu yüzünden ölüm haberinin saklanması düşünüldü. Bu saldırıda, Şayak ve Kavala'dan gelen isyancı grupları yer aldı. Şayak isyancıları Dıraç'ın kuzeyine doğru önemli bir ilerleme katetmişlerdir. Şehrin önemli stratejik noktasında gerçekleşen bu saldırıda Albay Thomson'un yanı sıra şehrin savunmasından 40-50 kişi de ölmüştür. Öğleden sonra saat 6 sularında, hücum güçleri mühimmat kıtlığı nedeniyle de geri çekildi. Dıraç'ın bu bölümünün savunması için Preng Bibë Doda önderliğindeki dağlı güçleri angaje edildi.⁵¹ Onlar Prens Wilhelm önünde bir geçit yapıp cepheye doğru yol aldılar. Onların cepheye gelmesi savunma güçlerine yardımcı oldu.

Avusturya'nın ve hükümetin Arnavutluk'un köylü isyanlarını güç kullanarak ve başlıca Preng Bidë Doda ve Dıraç ile İşkodra Başpiskoposları vasıtasıyla toplanan dağlı Katoliklere dayanarak bastırma çabaları Arnavut toplumunun diğer kesimlerinde farklı tepkiler uyandırdı. Bu meyanda, kuzey Arnavutları yukarıda bahse konu gelişmelerden sonra Esat Paşa ve İtalyanların tarafına dönmeye başladığı söylenebilir. Diğer taraftan ise Kosova göçmenlerinden: Bajram Curri, Hysni Curri, İsa Boletini daha fazla hükümet ve Avusturya-Macaristan tarafına yönelmekteydi. Bir diğer deyişle Güney Arnavutluk'ta güçlü bir İtalyan karşıtı hissi egemendi.

⁵⁰ Swire, *Shqiperia, Ngritja e nje mbreterie a.g.e.*, s.173.

⁵¹ Akademia e Shkencave e Shqiperise, *Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.*, s.132.

17 Haziran tarihinde isyancılar Dıraç'a karşı yeni bir saldırıya başladı. Hükümet güçleri saldırıya karşı çıkmak için ellerinden gelen herşeyi denedi, fakat bu imkânsızdı ve içinde oluşturulan durumun meydana getirdiği paniğin hüküm sürdüğü şehre çekildi. Prens Wilhelm, oluşturulan bu şartlarda Britanya gemisini komuta eden Britanya Tuğamirali Greene'den Prens şahsının kuşatma güçleri ve iç hainlerden korunması için isyancı pozisyonlarını bombalamasını istedi. Fakat Britanyalı Tuğamiral bu isteği yerine getirmede, çünkü aldığı emirler böyle bir eylemde bulunmasını engellemekteydi. Askeri destek yerine, Britanya Tuğamirali HMS "Defence" gemisinde sığınma olanağını sundu, fakat prensin nihai kararı şuydu " ne o ne de ailesi şartlar ne olursa olsun tekrar bir gemiye binmeyecekti."⁵²

İsyancı kuvvetler saldırılarına devam etti, ama görünüşe göre uluslararası kuvvetlerle açık bir çatışmaya girmek istemedikleri için saldırıları Dıraç'ın içine kadar nüfuz etmedi. Kendi tarafından ise Viyana, uluslararası savaş gemilerinden isyancılara doğru ateş açması için İtalya'yı ikna etmek için çabalarda bulundu. Fakat böyle bir eylem tüm Büyük Güçler'in onayı olmadan İtalya hükümeti tarafından kabul görmedi. Hollanda'lı jandarma kuvvetlerinin isyancıların saldırıları altında buldukları böyle bir durumda Büyük Güçler'in kendilerinin belirlediği bit hükümeti savunmaması anlamsız gibi görünmekteydi. Fakat Avustura-Macaristan ile İtalya ittifakının soğuması ve yeni uluslararası koşullarla herşey açıklanabilir.⁵³

19 Haziran İslam dinine mensup Dıraç şehri sakinlerinden oluşan 5 kişilik bir heyet hükümetten Şakay'a gidiğ isyancılarla görüşmek için yetki aldı. Yapılan görüşmelerden hükümetin isyancılara karşı yaptığı saldırı planının onları oldukça tedirgin ettiği anlaşıldı. İsyancılar 15 Haziran günü Dıraç'a karşı gerçekleştirdikleri saldırıda başarısız oldu, fakat 17 Haziran günü Mirdita ve Dağlı kuvvetlerine karşı kazandıkları kanlı zaferden sonra morallerini toparladılar.⁵⁴ Dıraç'tan gelen heyet, o aralar İsyancıların ana

⁵² Romeo Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e.**, s.658.

⁵³ Sejfi Vllamasi, **Ballafaqime Politike ne Shqiperi 1897-1942 (Kujtime dhe Vleresime historike) a.g.e.**, s.188.

⁵⁴ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.**, s.145.

lideri olarak Şayak'a yerleşen ve hükümet ile görüşme yapmaya açık olduğunu belirten Tiran Müftüsü ile buluştu. Kendisi, 48 saatlik bir ateşkes anlaşmasının sağlanması durumunda diğer isyancı liderlerini Osmanlı İmparatorluğu ile birleşme ve mevcut Prens'in tahtan indirilmesi isteklerinden vazgeçirebileceğini ve hükümetin kolayca gerçekleştirebileceği isteklerde bulunmaları için onları ikna edebileceğini ifade etti. Ancak, bakanlar kurulunun birkaç üyesi isyancılar ile görüşme yapmaya hazır değildi ve Prens kararları zamanında vermek için gereken cesarete sahip değildi.⁵⁵

Birçok girişimden sonra 20 Haziran tarihinde birkaç gün sırayla devam edecek olan bir ateşkes anlaşmasına varıldı. Ateşkes anlaşması yürülükteyken Binbaşı Kroon şehrin halkını savunma siperleri hazırlamaları için organize etti.

Anlaşıldığı üzere, anlaşma sadece Dıraç için geçerliydi, çünkü başkentin çevresinde kuzeyde ve güneyde olaylar oldukça şiddetli bir hal aldı. 20 Haziran 1914 tarihinde isyancılar Elbasan'ı aldı. Elbasan'ın savunması sırasında savunma kuvvetleri büyük sayıda kayıp verirken Katan Rmemer ve Binbaşı Verholst isyancı kuvvetlerine esir düştü. Aynı şekilde Vlora'dan Kaptan de Jongh komutasındaki kuvvetler Fieri yakınlarında yenilgiye uğradı ve birçok sayıda mühimmat kaybetti.⁵⁶

Kosova kuvvetlerinin başında bulunan Bajram Curri isyancılara saldırdı ve Brezen de dâhil olmak üzere yol boyunca bulunan birçok köyü yaktı. İsyancı köylerinin Bajram Curri ve daha sonra Preng Bide Boda tarafından yakılması, hükümet yanlısı kesimin hükümet ile isyancılar arasında yapılan ateşkes anlaşmasının farkında olmadığı şartlarda gerçekleşti. Bu şartlarda hükümet onlara haber vermek için ulakları gönderdi.⁵⁷

Kuzey Arnavutluk cephesinde Besim Bey, Hollandalı Kaptan de Jongh ve Bektash Cakrani önderliğindeki kuvvetler Loşna'da şiddetli bir direnişle karşılaştı. Güney kuvvetlerinin başarısız olması en çok halkın büyük bir çoğunluğunun daha önce Topçu

⁵⁵ İnstituti, **Historia e Shqiperise III (1912-1944) a.g.e**, s.182.

⁵⁶ Akademia e Shkencave e Shqiperise, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavorsise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, s.147.

⁵⁷ Romeo Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e**, s.661.

Esat Paşa'nın yanında bulunduğu için şüpheli olarak gördükleri Bektash Cakrani'ye bağlıdır.⁵⁸

Bir diğer sorun da Kuzey Arnavutluk'tan çok sayıda Dağlı kuvvetlerinin seferberliğinin İşkodra'nın Müslüman önderleri ile eşgüdümlü olarak yapılmamasıdır. Albay Philips'in ifadesine göre, kendisi İşkodra şehrinin Müslüman topluluğundan bir temsilci heyeti oluşturmuştu. Romeo Gurakuqi tarafından belgelenen Albay Philips'in ifadelerine göre Dıraç'a gidip isyancılarla görüşmeye hazır olan bu temsil heyeti İşkodra Müftüsü, Kadısı ve diğer birkaç seçkin kişiden oluşmaktaydı. Bu eylemin amacı Kuzey Arnavutluk Müslümanlarının isyancıların yanında değil Yeni Arnavutluk'un yanında olduklarını söylemesiydi.⁵⁹

Albay Philips daha sonra Dıraç'a hareket eder ve 27 Haziran 1914 tarihinde sadece tercüman eşliğinde isyancı temsilcileriyle görüşmeye gidecektir. Philips'in yaşayacağı deneyim UKK'nin diğer heyetlerinin yaşadığı deneyimlere benzer olacaktır. Albay Philips Tiran Müftüsü ve diğer isyancı önderleriyle bir dizi sorun hakkında görüştü. Döndükten sonra sunduğu raporda, isyancıların Osmanlı bayrağı altında birleşmeleri hakkında hiçbir şey söylemediklerini, fakat UKK'da bir Türk delegenin bulunması isteklerini ve Prens Wilhelm'in otoritesine boyun eğmeyi şiddetli bir şekilde reddettiklerini yazdı. İsyancılar, krallarıyla ilgili olarak önceden Arnavut ulusunun danışılması haklarının olduğuna inancında ısrar etmekteydi. Onlar nüfusun büyük bir çoğunluğunun İslam dinine tabi olduğunu, Müslüman dinine tabi bir prensi seçecek olan ulusal meclis tarafından seçilmesinin doğal bir çözüm olacağını iddia ettiler. Görüşmeler sırasında Albay Philips bir dizi başka talep aldı: üç doğru dinin tanınması, din okullarının korunması ve etkinliklerinin güvence altına alınması, Arnavutluk sınırlarının Büyük Güçler ve kuvvetlerinden korunması, Bekir Fikri ve destekçilerinin serbest bırakılması.

⁵⁸ Tafil Boletini **Pranë Isa Boletinit (1892-1916) dhe Përballë sfidave të kohës (1916-1963) : kujtime**, Tiran, Botimpex, 2003, s.109.

⁵⁹ Romeo Gurakuqi, **Shqiperia 1911-1914 a.g.e.**, s.663.

Temmuz ayının başında isyancılar ana ilgisi Berat'a odaklandı. İsyancılar Berat'a, yerel halkı isyana dâhil olmaları için ikna etmek amacıyla küçük bir ordu gönderdi. Hatta Şayak'taki isyan önderleri aynı amaçla Berat halkına bir mektup gönderdi. İsyancıların 8 Temmuz tarihinde Berat'a düzenledikleri saldırısı başarısızlıkla sonuçlandı ve geri çekildiler.⁶⁰

İsyancıların 12 Temmuz tarihinde Berat'a karşı düzenledikleri saldırısı başarıyla sonuçlandı. İsyancılar bu zaferi kendi başarılarından daha fazla Zografos'un Epirot kuvvetlerinin olası saldırı riskinin şehirde yarattığı korkuya borçluydu. Bahse konu Epirot kuvvetlerinin Korvaleş'e ilerlediğini göz önünde bulundurmamız gerekmektedir. Aynı zamanda Korça, Korvaleş ve İskarapar halkı evlerini terk edip Avlonya'ya doğru hareket etmişti. 13 Temmuz tarihinde Fieri, Berat'tan hızlı bir şekilde ilerleyen isyancıların elinden alınmıştı.⁶¹

Temmuz ayının ortasında, Berat ve Dukat'ta bulunan Yunan kuvvetlerinin Londra Konferansına ve Körfez Anlaşmasına aykırı olarak Avlonya'ya girmeyi istemeleri izlenimi vardı. Fakat Yunan kuvvetlerinin Avlonya'ya girmesi imkânsızdı, çünkü İtalya yine Avlonya'ya karşı böyle bir girişimin yapılmasına izin vermeyecekti.

Böyle şiddetli ve Yunan hükümetinin karmaşık olan Arnavut içişlerine açık bir şekilde müdahale ettiği bir ortamda Turhan Paşa 17 Temmuz 1914 yılında Dışişleri Ofisine gitti ve Sör Arthur Nicolson ile görüştü. Turhan Paşa, Sör Arthur Nicolson'a Dıraç'tan gelen ve Epirot'ta olan biten herşeyi açıklayan bir telgraf teslim etti ve Büyük Güçler'den Atina'nın Arnavutluk'un içişlerine karışmasını engellemelerini talep etti. Fakat bu talep, Atina'nın Arnavutluk'taki müdahalelerini inkâr eden ve Venizelos'un hükümetine karşı duyduğu güveni ifade eden Britanya'nın üst düzey diplomatı tarafından iyi karşılanmadı. Sör Arthur Nicolas ironik bir şekilde Turhan Paşa'nın

⁶⁰ Albert Mousset **Shqipëria përballë Evropës : 1912-1929** Tiran, Dituria, 2004, s.71.

⁶¹ Akademia e Shkencave e Shqipërisë, **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarësise 28 Nentor 1912-7 Prill 1939) a.g.e.** s.109.

sorunun çözülmesi için Arnavutluk'un ilk kurucuları oldukları için Viyana ve Roma'ya başvurmasını önerdi.⁶²

3 ve 6 Temmuz tarihlerinde Preng Bide Doda ve Avlonyalı İsmail Kemal Bey, Dıraç'taki Britanyalı Amiral Troubridge'den Britanya hükümetine sorunun çözülmesi için sahip oldukları düşüncelerini ve bakış açılarını iletmesini talep ettiler. Arnavut önderlere göre: 1. Komşu güçlerin entrikaları ve ülkeyi harap eden iç savaş Avrupa Güçlerinin oluşturdukları Arnavutluk'un hızlıca kaybolmasına neden olmakta. 2. Dıraç, Şingin ve Avlonya limanlarının Büyük Güçler tarafından uluslararasılaştırılmaları ve onların kontrolü altında alınmalıydı. Onlar her limanda 100'er askerin yerleştirilmesini önermekteydi. 3. Arnavutluk Prensi karargâhını Dıraç'tan İşkodra'ya taşıyacaktı. 4. Ana liderlerden oluşan bir Ulusal Meclis toplanacaktı. Bu meclis bölgedeki inançları göz önünde bulundurarak Prens'e valileri temasında tavsiyelerde bulunacaktı. 5. Büyük Güçler Prens Wilhelm'in tahtta kalmasında ısrar ederse Onu desteklemelidir. Fakat böyle bir şeyi, Topçu Esat Paşa'nın etkisi altında olan ve Arnavutluk'un en tutucu bölgesi olan Dıraç'ta garantileyemiyorlardı.⁶³

Ülkede oluşturulan bu çaresiz durumda, Prens Wilhelm kraliyet sarayına Büyük Güçler'in elçilerini davet etti ve onlara ülkedeki durumu umutsuz olarak tarif eden bir beyanda bulundu. Herşeyden önce Prens Wilhelm, Büyük Güçler'in Epirot sorununun çözülmesindeki çabalarını başarısızlık olarak gördü. Ayrıca Prens Wilhelm Büyük Güçleri karşılaştığı çok sayıda sorunları atlatmasında kendisini desteklemekte isteksiz olmalarıyla suçladı. Nota, Dıraç'taki Büyük Güçler'in temsilcilerine yönlendirilmiş ve mali ile askeri destek, Güçler'in Arnavutluk'a ayırdıkları bölgeden çekilmeleri için Yunan hükümetini zorlamalarını talep eden bir istekle beraber gönderildi.⁶⁴

28 Temmuz 1914 tarihinde Albay Philips Mat nehri isyancılarına bir mektup gönderdi, mektubun amacı isyancıların Mat nehrinin kuzeyinde İşkodra'nın yönetiminde

⁶² Romeo Gurakuqi, *Shqiperia 1911-1914 a.g.e.*, s.665.

⁶³ Albert Mousset *a.g.e.*, s.105.

⁶⁴ Tafil Boletini *Pranë Isa Boletinit (1892-1916) dhe Përballë sfidave të kohës (1916-1963) : kujtime*, Tiran, Botimpex, 2003, s.112.

olan bölgeye yapacakları herhangi bir saldırının Büyük Güçler'e ve uluslararası yönetime yapılmış bir saldırı veya direnç olarak sayılacağını belirtmekti. İsyancılar Tiran isyancıları adına konuşan Şeyh Hüsen yoluyla cevap olarak Mat nehrinin geçilmesinin yasaklanmasını tanımadıklarını ve kendi varsayımlarına göre hareket edeceklerini söylediler. İsyancılar gerçekten de uluslararası kuvvetler İşkodra'dan ayrıldığında Mat nehrini geçip o zamanlar Katolik halkının terk ettiği Bregmarje'ye yerleştiler. İsyancılar Preng Bide Doda'nın kuvvetlerinin daha önce yaptığı yağma ve yakmalara misilleme olarak dağlı Katoliklerin kulübelerini yaktı. İsyancılar Mat nehrini geçti ve görünene göre az sayıdaydılar çünkü Leş'i işgal etmeye cesaret edemediler. Diğer taraftan İngiliz, Avusturya-Macaristan ve Almanya kuvvetlerinin çekilmesiyle uluslararası kuvvetlerin komutasını alan İtalya kuvvetlerinin İsyancılarla herhangi bir çatışmadan kaçınmaları emri verilmişti.⁶⁵

Leş'e doğru yola çıkabilecek olan isyancı kuvvetlerine karşı korumak için Leş'te bulunan Ded Coku'nun kuvvetleri morali bozuk küçük sayıdaki jandarmalardan oluşmaktaydı. Bundan dolayı Dr. Sadedin Zadrime'dan isyancılara karşı yeni bir seferberlik başlatmak için Leş'e doğru yola çıktı. Daha şekillenmemiş Yeni Arnavutluk'un kaotik durumu böyle gözükmektedir. Devlet daha ilk nefesini alamadan yavaş bir şekilde çökmekteydi.⁶⁶

⁶⁵ Hugh G. Grant **Dy diplomatë amerikanë për Mbretin Zog**, Tiranë : Dardania, 1994, s.98.

⁶⁶ Albert Mousset **Shqipëria përballë Evropës : 1912-1929** Tiran, Dituria, 2004, s.78-79.

SONUÇ

Bu çalışmanın üç başlığında Arnavutluk'un bağımsızlığın eşiğinde ve hemen sonrasındaki döneminde gerçekleşen siyasi gelişmeleri açıklamaya çalıştım. Arnavutluk'un beş yüzyıl süren Osmanlı yönetiminden ayrılması bir dizi olayın ve gelişmenin sonucu olarak gerçekleşti. Bu ayrılık, Osmanlı İmparatorluğu'nun en zor anlarında ve küçük istisnalar dışında Balkanlardaki topraklarının Balkan Güçleri tarafından işgal edildiği zamanda gerçekleşti. Arnavut bölgeleri çoğunlukla Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ arasında paylaşılmıştı.

Arnavut kabilelerinin parçalandığı ve kaybolmaya yüz tuttuğu bu zor zamanda ülkenin aydın kesimi genel oybirliğiyle Avlonya Meclisi'ni toplama kararı aldı ve Kasım 1912 tarihinde Arnavutluk'un bağımsızlığı ilan edildi. Arnavutluk'un karşılaştığı yok olma ve asimile olma tehdidi karşısında bağımsızlık tek seçimdi. İslam dinine mensup halkın çoğun iki seçenek arasında seçim yapması gerekmektedir: ya İmparatorluktan ve aynı zamanda Sultan-Halife'den kopmak ya da komşu ülkeler tarafından işgal edilmek ve asimile olmak. Avlonya'da toplanan aydınlar dini ve bölgesel ayrım olmadan oybirliğiyle bağımsız bir Arnavutluk'un kurulmasına karar verdi.

Avlonya Meclisi'nden aynı zamanda tarihe "Avlonya Geçici Hükümeti" adıyla geçecek ve ilk başbakanlığını Avlonyalı İsmail Kemal Bey'in yaptığı bağımsız Arnavutluk'un ilk hükümeti de ortaya çıktı. Ulusal Kongre'den çıkan bir hükümet olmasına rağmen o zamanın Arnavut gerçekliğinde kabul görmekte birçok zorlukla karşılaştı. Kuzey Arnavutluk'un Katolikleri bu hükümetin başbakanının ve bakanlarının büyük bir çoğunluğunun İslam dinine mensup olmasından dolayı duruma şüpheyle bakmaktaydı. Yunan işgali altında olan Ortodokslar ise dikkate alınamazdı. İslam dinine mensup nüfusun büyük bir çoğunluğu yeni hükümete, halifeyi de temsil eden sultandan ayrıldığı için şüpheyle yaklaşmaktaydı.

Avlonya Geçici Hükümeti, başında Topçu Esat Paşa'nın olduğu Orta Arnavutluk Senatosu gibi diğer iç rakiplerle de karşı karşıyaydı. Orta Arnavutluk, Topçu Esat Paşa'nın kontrolü altındaydı ve o kendisini başbakan ilan etti. Yani ülkede aynı zamanda kendi kendini ilan eden iki hükümet bulunmaktaydı ve aralarında etki alanlarını genişletmek için rekabet etmekteydi.

Diğer taraftan oyuna dâhil olan başka bir otorite de Uluslararası Kontrol Komisyonu'ydu (UKK). Bu komisyon Büyük Güçler tarafından, Arnavutluk'un başına bir Prens'in atanana kadar ülkede egemen otorite olarak oluşturulmuştu. UKK çalışmalarına Karadağ askerlerinin uzaklaştırılmasıyla tam iktidara sahip olduğu İşkodra'dan başladı. UKK'nin faaliyetleri bağımsızlığın ilanından İkinci Dünya Savaşı'nda ülkenin işgaline kadar sürecekti.

1914 yılının başında Büyük Güçler Arnavutluk'un başında Alman Prens Wilhelm von Wied'in geçmesi kararını aldı. Prens Wilhelm Mart ayının başında Arnavutluk'a geldi ve iki gün sonra başbakanı olarak Turhan Paşa'yı atadığı yeni hükümeti kurdu. Fakat Avlonyalı İsmail Kemal Bey gibi Prens Wilhelm de Arnavut toplumunun tutucu kesimlerine iktidarını yaymakta zorluklar yaşadı. İslam dinine mensup tutucu Arnavut toplumu tarafından Prens Wilhelm yabancı bir işgalci, Hristiyan ve kabuledilemez birisi olarak görülmekteydi. İktidarı süresince Prens Wilhelm polis ve jandarma reformu, ordunun oluşturulması, finansal istikrar, kuzeyde Sırp, güneyde Yunan işgali altında bulunan toprakların özgürleştirilmesi gibi bir dizi reform yapmayı denedi.

Prens Wilhelm'in en ciddi taahhütlerinden birisi ulusal birleşme için gösterdiği çabalarıdır. Kendisi hükümetinde ve yönetiminde her toplum kesiminden ve bölgesel gruptan insanları entegre etmeye çalıştı. Prens Wilhelm'in bu girişimlerine, Orta Arnavutluk halkını radikalleştirmeye çalışan dış hizmetler ve Esat Paşa müdavimlerinin yaptığı bir dizi sabotaj en çok zarar verdi. Orta Arnavutluk'un radikalleştirilmesine Avusturya-Macaristan'ın Bosna işgalinden sonra Arnavutluk'a göç eden ve kendilerini Sultan'ın egemenliği dışında başka kimsenin egemenliğinde görmeyen Boşnak köylüler de dâhil oldu.

Mayıs ayının başında tarihe “*Orta Arnavutluk’un Köylü İsyanı*” diye geçecek olan Prens Wilhelm’e karşı isyan başladı. Köy imamları önderliğinde başlıca Tiran, Şayak, Akçahisar ve Kavala çevresindeki köylerden olmak üzere Orta Arnavutluk köylüleri Prens Wilhelm’i lider olarak tanımadıklarını ve silahlarını bırakmak için bir dizi talepte bulundu. Bu talepler arasında en önemlisi Prens Wilhelm’in uzaklaştırılıp Sultan’ın ailesinden birisinin Prens olarak atanması talebiydi. İsyancılar kısa bir süre içerisinde sırayla Tiran, Berat, Kavala, Elbasan, Akçahisar ve Dıraç çevresi gibi bir dizi önemli şehri ele geçirmeyi başardı. Dıraç şehri ve Prens Wilhelm ile ailesi şehrin içinde izole edilmişti.

İsyancı gruplar tarafından kuşatılmış ve tepki vermek için yeterli sayıda askere sahip olmayan Dıraç’ta durum çok kritikti. Dıraç’ın yakınlarında bulunan uluslararası gemiler Prens Wilhelm’e hiçbir zaman yardımcı olmadı. Onlar isyancılara karşı ateş açma taleplerin hepsini reddetti. İktidarı süresince Prens Wilhelm Büyük Güçler’den finansal yardım da alamadı. Kendisini Arnavutluk’un başına getiren Büyük Güçler, Birinci Dünya Savaşı’nın eşiğinde iç ve dış tehditlere karşı Prens Wilhelm’in hiç yanında olmadı. Bağımsızlığın ilanı ve Birinci Dünya Savaşı arasındaki yıllar ilk Arnavut kurumların kurulmasında ve Arnavutların ilk devlet oluşturma tecrübelerinde çok önemliydi. Ancak çoğunlukla başarısız olan bu ilk devlet kurumları ulusal bilincin güçlenmesine yardımcı oldu. Bağımsızlığın ilan edilmesinden sonraki toplumsal ve siyasi ortam güçlü merkezi bir hükümetin kurulmasına izin vermiyordu. İsyancıların kolayca çok kısa sürede ülkenin büyük bir bölümünü ele geçirmesi de bunu gösteriyor. Hükümet, Büyük Güçler’in ekonomik ve askeri yardımları olmadan ülkede otoritesini kuramadığını gösterdi.

Birinci Dünya Savaşı’nın başında ülke tamamen mücadele eden ülkelerin orduları tarafından işgal edilecekti. Ancak savaş bittikten sonra 1920’li yıllarda ulusal otoriteye ve etkiye sahip bir hükümet kurulacaktı.

KAYNAKÇA

- Akademia e Shkencave e Shqiperise: **Historia e Popullit Shqiptar III (Periudha e pavarësisë 28 Nentor 1912-7 Prill 1939)**, Tiran, Toena, 2007
- Annelise Wernicke , Pietro Pastorelli: **Coptimi i Shqipërisë [dorëshkrim] : Konferenca e parë e Londanit : 1912-1913; Konferenca e dytë e Londanit : 1915-1916; Zaptimi i Shqipërisë 7 prille 1939** New York, 2003
- Bartl, Peter: **Myslimanët shqiptarë në kohën e lëvizjes për pavarësi kombëtare (1878-1912)**, Tiran, Dituria, 2006
- Basha, Idriz: **Essad Pasha e Shqipëria : 1912-1920** Bruxelles, 1996
- Biagini, Antonello: **Historia e Shqipërisë : nga zanafilla deri në ditët tona**, Tiran, Shtëpia e Librit dhe e Komunikimit, 2000
- Boletini, Tafil: **Pranë Isa Boletinit (1892-1916) dhe Përballë sfidave të kohës (1916-1963) : kujtime**, Tiran, Botimpex, 2003
- Cana, Zekeria: **Politika e Serbisë kundrejt çështjes shqiptare : 1903-1913**, Prishtina, Instituti Albanologjik, 2006

Clayer, Nathalie:

**Në fillimet e nacionalizmit shqiptar :
lindja e një kombi me shumicë
myslimane në Evropë**, Tiran, Përpjekja,
2009

Çami, Muin:

**Shqipëria në rrjedhat e historisë :
përmbledhje studimesh, 1912-1924**
Tiran, Onufri, 2007

Dervishi, Kastriot:

**Historia e shtetit shqiptar : 1912-2005 :
organizimi shtetëror, jeta politike,
ngjarjet kryesore, të gjithë ligjvënësit,
ministrat dhe kryetarët e shtetit shqiptar
në historinë 93-vjeçare të tij** Tiran 55,
2006

Destani, Bejtullah:

**Albania & Kosova : political and ethnic
boundaries 1867-1946 : documents**,
Slough : Archive, 1999

Duka, Valentina:

Qytetet e Shqiperise ne vitet 1912-1924,
Tiran, Toena, 1997

Durham, M. Edith:

High Albania. London, E. Arnold, 1909

Elsie, Robert:

Histori e letërsisë shqiptare, Tiran,
Dukagjini, 1997

Fishta, Iliaz Fishta, Toci, Veniamin:

**Gjendja ekonomike e Shqiperise ne vitet
1912-1944, prapambetja e saj, shkaqet
dhe pasojat**, Tiran, Shtëpia Botuese “8
Nentori”, 1983

Gawrych, George W: ,

**Crescent and the eagle : ottoman rule,
Islam and the Albanians : 1874-1913,**
London, New York I. B. Tauris, 2006

Gurakuqi ,Romeo:
Press, 2012

- **Shqiperia 1911-1914,** Tiran, UET

- **Prinpata e Shqiperise dhe Mbreteria
e Greqise,** UET Press, Tiran, 2011

Hall, Richard:
2000

The Balkan Wars 1912-1913, London,

Hoxha, Teuta:

**Ësmail Qemali (Permbledhje
dokumentash), 1888-1919,** Tiran, 8
Nentori, 1982

Hugh G. Grant:

**Dy diplomatë amerikanë për Mbretin
Zog,** Tiranë : Dardania, 1994

Hutchings, Raymond:

**Historical Dictionary of Albania,
European Historical Dictionaries,**
Lanham, Md, Scarecrow Press, 1996.

Ënstituti i Historise te Akademise se

Shkencave:

Historia e Shqiperise III (1912-1944),

Tiran, Ënstitusti i Historise, 1984

- Isufi, Hajredin: **Dom Nikollë Kaçorri** Tiran, Pegi, 2008
- Le Wolff, Rober: **The Balkans in our time**, Harvard University Press, Massachuset, 1956
- Lushaku, Hile: **Qeveria e Pekoshme e Vlores (4 Dhjetor 1912-22 Janar 1914)**, Tiran, Urtesia Bektashiane, 2013
- Marenglen, Verli: **Pavarësia e Shqipërisë dhe sfidat e shtetit shqiptar gjatë shek. XX : përmbledhje studimesh** Tiran, Klean, 2008
- Mazower, Mark: **The Balkans: A Short History**, Modern Library Chronicles; Variation:Modern Library Chronicles.: Modern Library, 2000.
- Misha, Glenn: **Historia e Ballkanit 1804-1999, Nacionalizmi, Luftrat dhe Fuqite e Medha**, Tiran, Toena, 2007
- Mousset, Albert: **Shqipëria përballë Evropës : 1912-1929** Tiran, Dituria, 2004
- Myzyri, Hysni: **Arsimi kombëtar shqiptar : (1908-1912)**, Prishtina, Enti i Teksteve dhe i Mjeteve Mësimore, 1996

Naska, Kaliopi:

Dokumente per Camerine 1912-1939,

Tiran, Pa shtepi botuese, 1999

Omari, Luan:
1994

Sistemi parlamentar Tiranë : Elena Gjika,

Prishtina, Hasan:

Nji shkurtim kujtimesh mbi kryengritjen

shqiptare të vjetit 1912, Tiran,

Eurorilindja, 1995

Puto, Arben:

- **Ceshtja Shqiptare ne Aktet**

Nderkombetare te Periudhes se

Imperializmit II, Tiran, 8 Nentori,

1987

- **Pavaresia e Shqiperise dhe
diplomacia e Fuqive te Medha 1912-
1914,** Tiran, 8 Nentori 1988.

Ratkoceri, Gani D:

Kryengritja shqiptare e vitit 1912, Tiran,

1997

Rizaj, Gazmend:

Shqiperia e Siperme 1800-1913, Priştina,

Institutit Albanologjik, 2011

- Qemali, Ismail: **Kujtime**, Tiran, Toena, 1997
- Salleo, Ferdinando: **Shqipëria: gjashte muaj mbreteri**, Tiran, Toena, 2002
- Schevill, Ferdinand: **The History of Balkan Peninsula, from the earliest times to the present day**, New York, 1933
- Silajdzic, Haris: **Shqipëria dhe SHBA në arkivat e Washingtonit** Tiran, Dituria, 1999
- Skendi, Stavro: **The Albanian National Awakening, 1878-1912**. Princeton: Princeton University Press, 1967.
- Smirnova, Nina D: **Historia e Shqipërisë përgjatë shekullit XX**, Tiran, Ideart, 2004
- Swire, Joseph: **Shqipëria, Ngritja e një mbreterie**, Tiran, Dituria, 2005
- Vickers, Miranda: **The Albanians: A Modern History**. London, I.B. Tauris, 1999.
- Vlora, Eqrem bej: **Kujtime (1885-1925)**, Tiran, Shtëpia e Librit dhe Komunikimit, 2001

Vllamasi, Sejfi:

Ballafaqime Politike ne Shqiperi 1897-1942 (Kujtime dhe Vleresime historike),
Tiran, 1995

Zheliaskova, Antonina:

Albania and the Albanian Identities, Fate of Muslim Communities in the Balkans. Sofia, International Center for Minority Studies and Intercultural Relations, 2000.

EKLER

Ek 1: Avlonya Hükümeti

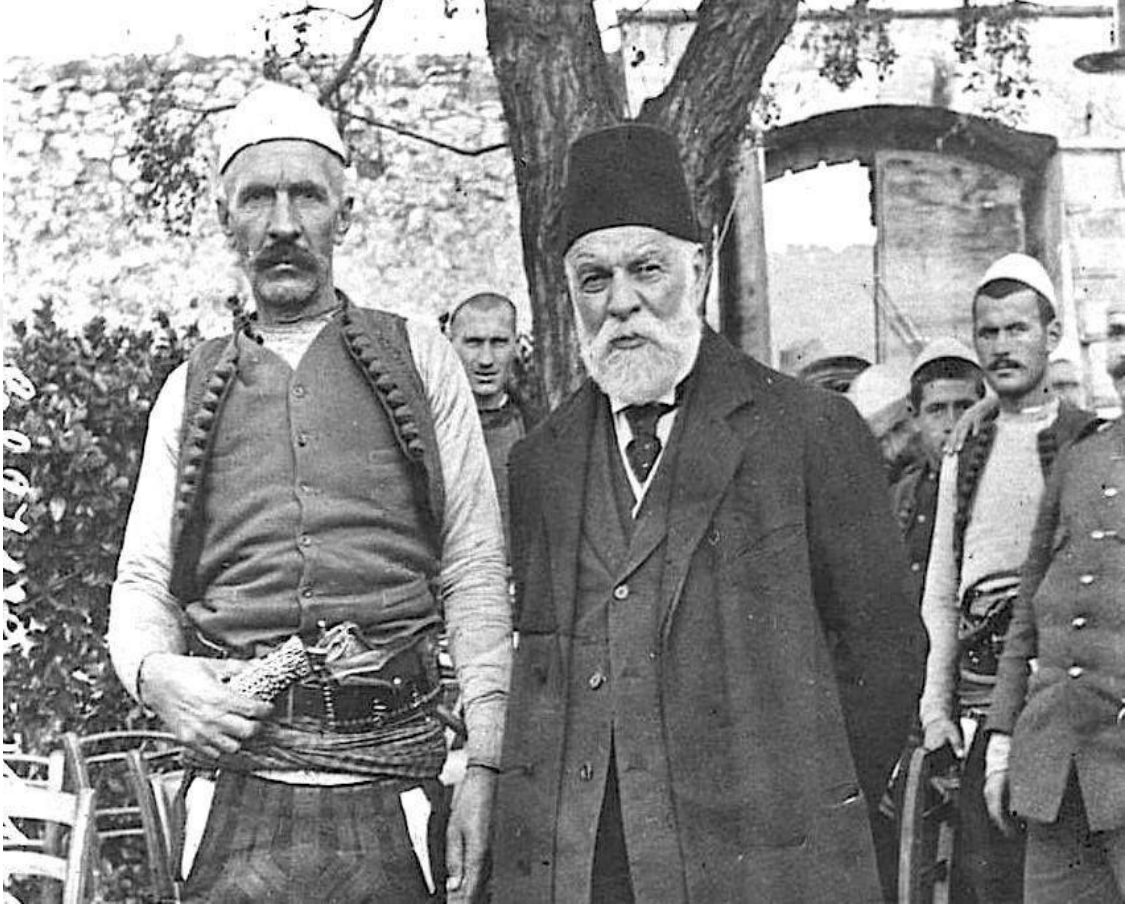
(Avlonya Hükümetinin ilk toplantısı. Kaynakça: Gazeta Panorama, No.126, 08.11.2009)

Ek 2: Bağımsızlık belgesini imzalayanlar

(Fotoğraf Avlonya Meclisi kapandıktan sonra çekilmiştir. Kaynakça: Kastriot Dervishi **Historia e shtetit shqiptar : 1912-2005 : organizimi shtetëror, jeta politike, ngjarjet kryesore, të gjithë ligjvënësit, ministrat dhe kryetarët e shtetit shqiptar në historinë 93-vjeçare të tij** Tiran 55, 2006, s.271.)

Ek 3: Ismail Kemali ve Isa Boletini

(Ismal Kemali ve Isa Boletini. Kaynakça: Gazeta Dita, No.523. 10.02.2001)

Ek 4: Fan Noli ve Luigj Gurakuqi

(Fan Noli ve Luigj Gurakuqi 1914 Italya'da. Kaynakça: Teuta Hoxha, **İsmail Qemali (Permbledhje dokumentash), 1888-1919**, Tiran, 8 Nentori, 1982, s.30.)